

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Michala Málková

Právní postavení nepominutelného dědice

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník: prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.

Tematický okruh: Občanské právo hmotné

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 10. 4. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 324 503 znaků včetně mezer.

Mgr. Michala Málková

V Praze dne 10. 4. 2024

Poděkování

Děkuji prof. JUDr. Janu Dvořákovi, CSc. za vstřícnost, odborný dohled a cenné rady, které mi během psaní této rigorózní práce poskytl.

Taktéž děkuji JUDr. Ing. Martinu Muzikářovi za všechno, co mě o dědickém právu a notářské činnosti dosud naučil.

Děkuji svojí rodině a přátelům, bez jejichž podpory by tato práce nemohla vzniknout.

Obsah

Úvod.....	7
1 Zásady dědického práva ve vztahu k nepominutelnému dědici.....	10
1.1 Autonomie vůle zůstavitele	10
1.2 Zásada zachování hodnot.....	11
1.3 Testovací svoboda a dobré mravy	12
1.4 Záruka dědění na ústavní úrovni	13
2 Základní instituty dědického práva ve vztahu k nepominutelnému dědici	15
2.1 Nepominutelný dědic.....	15
2.2 Dědický podíl	18
2.3 Povinný díl.....	18
2.4 Opominutí.....	18
2.5 Vydědění.....	19
2.5.1 Vydědění mlčky a po právu	20
2.5.2 Vydědění jako obdoba negativní závěti	21
2.6 Odmítnutí dědického práva s výhradou povinného dílu.....	24
3 Povinný díl	27
3.1 Velikost povinného dílu.....	28
3.1.1 Historický vývoj velikosti povinného dílu	28
3.1.2 Kritérium pro stanovení výše povinného dílu	28
3.1.3 Vliv práva reprezentace na velikost povinného dílu	33
3.1.4 Rozhodný okamžik pro stanovení výše povinného dílu.....	37
3.2 Výpočet povinného dílu v řízení o pozůstalosti	38
3.3 Způsoby uspokojení práva na povinný díl.....	41
3.3.1 Výplata povinného dílu v penězích	41
3.3.2 Dohoda o vypořádání povinného dílu	42
3.3.3 Odbytné	43

3.3.4	Rozdíl mezi dohodou o vypořádání povinného dílu podle § 1654 odst. 2 OZ a odbytným.....	44
3.4	Nařízení zůstavitele omezující povinný díl	45
4	Zápočet na povinný díl a na dědický podíl	47
4.1	Zápočet na povinný díl	47
4.1.1	Započtení plnění, které nepominutelný dědic z pozůstalosti nabyl odkazem nebo jiným zůstavitelovým opatřením	48
4.1.2	Započtení plnění, které nepominutelný dědic bezplatně obdržel v posledních třech letech	53
4.1.3	Započtení plnění určených na úlevu v nákladech nebo úhradu dluhů nepominutelného dědice.....	56
4.2	Započtení na dědický podíl.....	59
4.3	Postup při zápočtu v pozůstalostním řízení	60
4.4	Stanovení hodnoty, která se započítává na povinný díl nebo dědický podíl.....	61
4.5	Vrácení daru do majetkové podstaty pozůstalosti	65
4.5.1	Povinnost při započtení něco vydat.....	67
4.5.2	Odvolání daru pro zkrácení povinného dílu.....	69
4.5.3	Clawback mechanismus ve vybraných evropských právních úpravách	70
5	Postavení nepominutelného dědice v pozůstalostním řízení.....	75
5.1	Předložení právního jednání pro případ smrti k vyjádření	76
5.2	Poučení o právu na povinný díl	78
5.3	Vyjádření k právnímu jednání pro případ smrti a jeho důsledky	82
5.3.1	Nepominutelný dědic uznává pravost a platnost listiny, či se k ní nevyjádří	82
5.3.2	Nepominutelný dědic popírá pravost nebo platnost listiny	83
5.3.3	Vyděděný nepominutelný dědic popírá pouze důvody vydědění	91
5.4	Závěra pozůstalosti	95
5.5	Soupis pozůstalosti	97
5.6	Určení obvyklé ceny pozůstalosti.....	99

5.7	Vypořádání práva na povinný díl	102
5.8	Náklady pozůstalostního řízení	104
5.9	Postavení nepominutelného dědice v dodatečném projednání pozůstalosti	107
6	Uplatňování práva na povinný díl a jeho vypořádání mimo řízení o pozůstalosti	110
6.1.1	Uplatňování práva na povinný díl a jeho vypořádání v řízení sporném.....	110
6.1.2	Účastníci sporného řízení	110
6.1.3	Kdy lze žalobu podat.....	111
6.1.4	Příslušnost soudu.....	113
6.2	Dohoda o vypořádání práva na povinný díl uzavřená mimo řízení o pozůstalosti..	113
6.3	Promlčení.....	114
6.4	Vymáhání pohledávky z titulu práva na povinný díl před skončením pozůstalostního řízení	115
7	Srovnání okruhu nepominutelných dědiců a velikosti povinného dílu ve vybraných evropských právních úpravách.....	116
7.1	Belgická právní úprava.....	116
7.2	Francouzská právní úprava.....	117
7.3	Nizozemská právní úprava	118
7.4	Slovenská právní úprava.....	119
7.5	Polská právní úprava	119
7.6	Německá právní úprava	120
7.7	Rakouská právní úprava	120
7.8	Italská právní úprava	121
7.9	Norská právní úprava.....	122
7.10	Maďarská právní úprava	123
7.11	Právní úprava nepominutelných dědiců na úrovni Evropské unie.....	124
	Závěr.....	126
	Seznam použitých zkratk.....	131
	Seznam použitých zdrojů	132

Úvod

Nepominutelný dědic představuje tradiční institut dědického práva, který má svoje počátky již v římském právu a jehož účelem je poskytnout ochranu některým osobám v blízkém vztahu k zůstaviteli, které by i proti vůli zůstavitele měly mít alespoň v určitém rozsahu prvořadé a nezpochybnitelné právo na majetkový prospěch z pozůstalosti.¹

Vymezení postavení nepominutelného dědice je určitým kompromisem mezi dvěma zásadami dědického práva. Na jedné straně stojí zásada autonomie vůle zůstavitele, na straně druhé zásada zachování hodnot. Řešení střetu těchto dvou zásad patří do působnosti zákonodárce, který by se v kontextu sociálních a hospodářských změn ve společnosti měl snažit tyto dvě zásady v rámci právního řádu vhodně vyvážit. Nalezení kompromisu mezi autonomií vůle zůstavitele a právy nepominutelných dědiců je jedním z nejsložitějších problémů dědického práva.²

Letos uběhlo deset let od nabytí účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“ nebo „občanský zákoník“) a zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“). Spolu s nimi tohoto výročí dosáhla i současná právní úprava nepominutelných dědiců. Téma nepominutelných dědiců ani po deseti letech ale zdaleka není vyčerpané, o čemž svědčí i množství dotazů směřující k této problematice v rámci odborných konferencí, seminářů a školení. Této problematice se věnuje také řada odborných článků a publikací, jejichž autoři dochází často k zcela protichůdným názorům. Na některé sporné otázky již poskytla odpovědi judikatura, jiné na svoje řešení stále čekají. Mnohé odpovědi lze též najít v historických pramenech či komparací s právními řády jiných zemí. Ve své každodenní praxi při vedení pozůstalostních řízení a sepisování právních jednání pro případ smrti vnímám, že se tato problematika citelně dotýká dvou zásadních oblastí lidského života, kterými jsou rodina a majetek. Při výkladu sporných otázek a vyslovování právních názorů je tak třeba mít vždy na paměti, že právní úprava nepominutelných dědiců se dotýká široké veřejnosti a má potenciál ovlivnit rodinné vztahy.

Základním cílem této práce je poskytnout ucelený pohled na právní postavení nepominutelného dědice se zaměřením na některé sporné otázky a praktické problémy. Pozornost je věnována zejména povinnému dílu, započtení na povinný díl a vrácení daru do majetkové podstaty pozůstalosti jako tradičním institutům, které jsou spojeny s právní úpravou

---

¹ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. 24 Co 92/2017.

² RONOVSÁ, Kateřina a PIHERA, Vlastimil. *(Ne)pominutelný dědic. Kontroverze, rizika a možnosti změn*. Právní rozhledy. Praha: C.H. Beck, roč. 27 (2019), č. 15-16, str. 520.

nepominutelných dědiců. Pro dědické právo je charakteristická výrazná provázanost hmotného a procesního práva, která se projevuje i v právní úpravě nepominutelného dědice. Z tohoto důvodu tato práce obsahuje přesahy do řízení o pozůstalosti, bez kterých by na problematiku právního postavení nepominutelného dědice nebylo možné nahlížet komplexně. Práce se snaží též propojovat popis právní úpravy s příklady z praxe a reflektovat změny, které postupně do právního postavení nepominutelných dědiců přináší judikatura a odborná literatura.

Práce je systematicky rozdělena do sedmi kapitol, které se dále člení na podkapitoly. První kapitola rozebírá základní zásady ve vztahu k nepominutelnému dědici. Právní postavení nepominutelného dědice je vymezeno kompromisem mezi zásadou autonomie vůle a zásadou zachování hodnot v rodině. Pozornost je též věnována zásadě dobrých mravů jako limitu testovací svobody zůstavitele a ústavním zárukám dědění.

Druhá kapitola obsahuje výklad základních institutů dědického práva vztahujících se k nepominutelnému dědici. Kromě stěžejního vymezení okruhu nepominutelných dědiců kapitola pojednává o opominutí, vydědění, odmítnutí dědického práva s výhradou povinného dílu a vymezuje pojmy povinný díl a dědický podíl.

Třetí kapitola pojednává o povinném dílu. Podrobně zkoumá velikost povinného dílu, včetně otázek souvisejících, tedy stanovení kritéria pro určení výše povinného dílu a srovnání různých názorů na problematiku práva reprezentace v úpravě velikosti povinného dílu. Popisuje postup, kterým bude v pozůstalostním řízení vypočítána konkrétní částka, kterou má nepominutelný dědic obdržet, a způsoby uspokojení práva na povinný díl. Závěr kapitoly se věnuje nařízením zůstavitele, která omezují povinný díl.

Čtvrtá kapitola se věnuje institutu započtení. Zaměřuje se na jednotlivá plnění, která jsou předmětem započtení. Zabývá se otázkou, jak stanovit hodnotu plnění, které bylo poskytnuto a které podléhá započtení, včetně souvisejících praktických problémů. Popisuje postup, kterým pozůstalostní soud při zápočtu postupuje. Závěr kapitoly rozebírá tradiční institut ochrany nepominutelných dědiců, kterým je vrácení daru do majetkové podstaty pozůstalosti včetně komparace s právní úpravou v Nizozemsku, Francii a Itálii.

Pátá kapitola zkoumá postavení nepominutelného dědice jako účastníka pozůstalostního řízení. Rozebírá jednotlivé fáze řízení a rozlišuje postavení nepominutelného dědice zejména dle toho, zda byl zůstavitelem vyděděn nebo opominut, zda uplatňuje právo na povinný díl a zda mezi ním a dědici došlo k dohodě o vypořádání vzájemných práv a povinností. Pozornost je věnována též judikatuře, která ovlivňuje postavení nepominutelného dědice jako účastníka pozůstalostního řízení.

Šestá kapitola pro úplnost pojednává o možnosti nepominutelného dědice uplatňovat právo na povinný díl a na jeho vypořádání mimo pozůstalostní řízení, a to buď v řízení sporném, anebo dohodou s dědici zůstavitele. S uplatňováním práva na povinný díl je úzce spjata i problematika promlčení.

Sedmá kapitola srovnává okruh nepominutelných dědiců a výši povinného dílu v právních úpravách vybraných evropských zemí. Krátce se zabývá též úpravou nepominutelných dědiců na úrovni práva Evropské unie.

Rigorózní práce obsahuje informace, které jsou v souladu s právním stavem ke dni 10. 4. 2024.

1 Zásady dědického práva ve vztahu k nepominutelnému dědici

Otázkou, jak naložit s majetkem zemřelého, se zabývala již nejstarší lidská společnost. V raných dobách, kdy na majetku z velké míry záviselo lidské přežití, byl kladen důraz především na udržení rodinného majetku a jeho předání potomkům. Práva dědiců byla často velmi rigidní a stanovená tradicí. S rozvojem lidské společnosti a posílením individuálních práv a svobod postupně docházelo i k posílení autonomie vůle zůstavitele v rámci dědického práva.³

Posun opačným směrem přišel s totalitním komunistickým režimem, který spolu s omezením soukromého vlastnictví omezoval i testovací svobodu. Dědické právo mělo sloužit především k upevňování vztahů v rodině, nikoliv podporovat svévůli zůstavitele.

Moderní kodexy soukromého práva, mezi které současný český občanský zákoník patří, jsou postaveny na myšlence ochrany přirozených práv a svobod člověka. Právní řady zemí kontinentálního *ius commune* tradičně chrání i práva nepominutelných dědiců. Míra autonomie vůle zůstavitele a jejího omezení zásadou zachování hodnot v rodině se ale v právních rádech jednotlivých zemí liší.⁴

1.1 Autonomie vůle zůstavitele

Současný občanský zákoník klade velký důraz na civilistickou zásadu autonomie vůle, která je projekcí ústavní zásady respektu k přirozenosti lidské svobody a chápe svobodně projevenou soukromou vůli jako klíčovou pro soukromý život.⁵

Projevem autonomie vůle je svoboda smluvní, vlastnická a v dědickém právu se pak tato zásada odráží ve svobodě testovací. Zatímco na základě svobody smluvní může zůstavitel nakládat se svým majetkem *inter vivos*, prostřednictvím testovací svobody tak činí *mortis causa*.⁶ Na základě testovací svobody tak může každý člověk svobodně zvolit, na koho přeje majetek, který po sobě po smrti zanechá. Tuto zásadu můžeme vyjádřit též latinským úslovím

---

³ FRINTA, Ondřej. *Odkaz jako jeden z projevů autonomie vůle v dědickém právu*. Právník [online]. 2019, roč. 158, č. 4, str. 372. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2019/4/2.Frinta_370-389_4_2019.pdf [citováno 30. 3. 2024].

⁴ BEZOUŠKA, Petr. *Civilněprávní otázky testovací svobody*. Právník [online]. 2014, roč. 153, č. 10, str. 817, 820. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2014/10/2.Bezouska_10_2014.pdf [citováno 30. 3. 2024].

⁵ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, str. 10.

⁶ FRINTA, Ondřej. *Odkaz jako jeden z projevů autonomie vůle v dědickém právu*. Opakovaná citace, str. 371.

Uti legassit super pecunia tutelave suae rei, ita ius esto (Jak kdo ustanovil o svém majetku nebo o poručenství nad svým hospodářstvím, tak budiž po právu).⁷

Testovací svoboda odvozuje svoje označení od testamentu tedy od závěti. Závěť však není jediným možným způsobem nakládání s majetkem *mortis causa*. Tato zásada bývá v odborné literatuře též označovaná jako autonomie vůle zůstavitele,⁸ což osobně považuji za přílehavější označení. Testovací svoboda není v rámci občanského zákoníku nikde popsána, ale promítá se v konkrétních ustanoveních dědického práva. Autonomie vůle zůstavitele spočívá zejména v možnosti svobodně si zvolit některou z forem pořízení pro případ smrti, mezi které patří závěť, dědická smlouva a dovětek. Mezi projevy této zásady patří též stanovení podmínky, doložení času, uložení příkazu, nařízení odkazu, vydědění potomka či nařízení započtení.⁹

1.2 Zásada zachování hodnot

Účelem dědického práva je mimo jiné zajištění zachování majetkových hodnot, které vybudovaly předchozí generace pro generace následující.¹⁰ Hmotné i nehmotné statky zůstavitele jeho smrtí nezaniknou, ale přechází na osoby, ke kterým měl zůstavitel blízký vztah, přičemž se předpokládá, že těmito osobami jsou právě nejbližší členové zůstavitelovy rodiny. Zásada zachování hodnot je základní zásadou dědického práva. Někteří autoři chápou zásadu zachování hodnot spíše obecně jako myšlenku, že majetek zemřelých by měli nabýt živí. V rámci právního postavení nepominutelných dědiců pro tuto zásadu používají označení zásada rodinné solidarity,¹¹ zásada rodinného nástupnictví nebo zásada familiarizace,¹² které lépe vyjadřují, že se jedná o zachování hodnot v rodině. Zásada zachování hodnot se v dědickém právu projevuje zejména v konstrukci dědických tříd a v právní úpravě postavení nepominutelných dědiců.¹³

Pokud si položíme otázku, co je hlavním důvodem ochrany nepominutelných dědiců, nabízí se na prvním místě odpověď, že jde o jejich zaopatření.¹⁴ „*Je spravedливо, aby byli dědici ti lidé, se kterými žil zůstavitel ve stycích nejužších. Jeho děti – protože povinností toho, kdo*

⁷ CHALUPA, Ivan; REITERMAN, David a MUZIKÁŘ, Martin. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. Praha: C.H. Beck, 2018, str. 9.

⁸ BEZOUŠKA, Petr. *Civilněprávní otázky testovací svobody*. Opakovaná citace, str. 817.

⁹ DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří; ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 23-24.

¹⁰ CHALUPA, Ivan; REITERMAN, David a MUZIKÁŘ, Martin. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. Opakovaná citace, str. 8.

¹¹ TALANDA, Adam. *Problematika reprezentace v dědickém právu*. V Praze: C.H. Beck, 2021, str. 14.

¹² BEZOUŠKA, Petr. *Civilněprávní otázky testovací svobody*. Opakovaná citace, str. 821.

¹³ CHALUPA, Ivan; REITERMAN, David a MUZIKÁŘ, Martin. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. Opakovaná citace, str. 8.

¹⁴ BEZOUŠKA, Petr. *Civilněprávní otázky testovací svobody*. Opakovaná citace, str. 821.

*děti zplodil, jest aby se postaral o jejich příští osudy.*¹⁵ V současné době se lidé dožívají vyššího věku, než tomu bylo kdysi, zůstavitel tak po sobě většinou zanechá děti ve středním věku, u nichž zaopatřovací funkce ztrácí význam.¹⁶ Dalším často užívaným argumentem pro zachování majetku zůstavitele pro jeho potomky je předpoklad, že se tyto osoby do určité míry mohly podílet na vytvoření a uchování tohoto majetku.¹⁷ V minulém století bylo běžné, že potomci bezplatně pomáhali svým rodičům v hospodářství nebo v jejich zaměstnání, dnes tomu tak již většinou není, případně jsou potomci za tuto práci řádně odměňováni.

V moderní společnosti tedy můžeme účel ochrany nepominutelných dědiců spíše vidět v posilování rodinné soudržnosti a solidarity. Předpokládá se, že mezi zůstavitelem a jeho potomky existuje celoživotní společenství, ve kterém jsou předci a potomci povinni vzájemně o sebe pečovat a přebírat za sebe odpovědnost. Zásada zachování hodnot pak pomáhá udržet rodinné vazby i v takových rodinách, jejichž členy by jinak nespojovalo více než pokrevní pouto.

Předávání majetku z generace na generaci má dlouhou tradici.¹⁸ Slovo tradice je odvozeno z římského slova *traditio*, tedy předání nebo odevzdání, přičemž již od dob římského práva je tradice jedním ze způsobů nabytí vlastnictví.¹⁹ V současné společnosti je stále hluboce zakořeněno mínění, že je správné a spravedlivé, aby rodič svým dětem zanechal nějaký majetek. To že tak neučinil, je pak vnímáno jako důsledek disfunkčních rodinných vztahů. S nárůstem počtu rozvodů, rodin s dětmi z různých manželství a dětmi narozenými mimo manželství, spolu s postupným opouštěním představy, že rodinu může tvořit pouze jeden muž a jedna žena, a též s většími možnostmi budoucích zůstavitelů v nakládání s majetkem lze předpokládat, že k případům, kdy zůstavitel nezanechá svůj majetek svým potomkům, bude docházet stále častěji.

1.3 Testovací svoboda a dobré mravy

V praxi mnohem častěji, než pro rozpor se zásadou zachování hodnot napadají nepominutelní dědici pořízení pro případ smrti pro rozpor s dobrými mravy. Tento rozpor pak

---

¹⁵ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. 1. vyd. Praha: Československý kompas, 1946, str. 9.

¹⁶ BEZOUŠKA, Petr. *Civilněprávní otázky testovací svobody*. Opakovaná citace, str. 821-822.

¹⁷ DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří; ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Opakovaná citace, str. 23.

¹⁸ BEZOUŠKA, Petr. *Civilněprávní otázky testovací svobody*. Opakovaná citace, str. 821-822.

¹⁹ SKŘEJPEK, Michal. *Latinsko-český slovníček římského práva*. 3. rozšířené a doplněné vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2022, str. 174.

často spatřují v tom, že se jako potomci nestali dědici zůstavitele, přičemž poukazují na to, že zanechat majetek zděděný po předcích jiné osobě, než svým dětem je nemorální.

Pořízení pro případ smrti je právním jednáním a jako takové nesmí být v rozporu se zákonem a dobrými mravy,²⁰ tuto skutečnost dovodila i judikatura.²¹ Dobré mravy jsou neurčitým právním pojmem, který v občanském zákoníku není nijak definován. Vymezení tohoto pojmu tedy zůstává na právní teorii a judikatuře. Za dobré mravy lze považovat souhrn etických zásad, jenž zachovává a uznává rozhodující část společnosti, a jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby s nimi každé jednání bylo v souladu. Dobré mravy lze vykládat v souvislosti s poctivostí, slušností, spravedlivostí, etikou, ekvitou atd.²²

Nejvyšší soud dovodil, že není pojmově vyloučeno, aby bylo pořízení závěti v rozporu s dobrými mravy a zdůraznil, že při posuzování každého právního jednání je třeba pečlivě zvážit všechny rozhodné okolnosti každého jednotlivého případu.²³ Kromě tohoto rozhodnutí můžeme vyjít i ze starší judikatury, která se věnovala posouzení neplatnosti závěti z hlediska nemorálnosti a nemravnosti.²⁴ Zároveň je třeba zdůraznit, že základním projevem autonomie vůle zůstavitele je jeho právo určit, kdo bude jeho dědicem. V této volbě není zůstavitel nijak omezen. Potomci zůstavitele jsou chráněni prostřednictvím práva na povinný díl.

Rozpor pořízení pro případ smrti s dobrými mravy tedy není pojmově vyloučen, ale lze si jen těžko představit, že by tato námitka uspěla pouze z důvodu, že se zůstavitel rozhodl zanechat svůj majetek jiné osobě než svým potomkům.

1.4 Záruka dědění na ústavní úrovni

Ochrana vlastnického a dědického práva je zaručena na ústavní úrovni, a to v čl. 11 odst. 1 usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky (dále jen „Listina“), který stanovuje, že má každý právo vlastnit majetek a že se zaručuje dědění. Stručně vyjádřená zásada, že se dědění zaručuje, vybízí k různým účelovým interpretacím, podle kterých se buď jedná o ústavně zakotvený nárok potomků na dědictví po zůstaviteli nebo naopak o právo zůstavitele bez omezení rozhodovat, jak má být po jeho smrti naloženo s jeho majetkem.

---

²⁰ § 547 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 8. 2019, sp. zn. 24 Cdo 4260/2018.

²² DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří; ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2. aktualizované a doplněné vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2016, str. 123.

²³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 8. 2019, sp. zn. 24 Cdo 4260/2018.

²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 8. 2011, sp. zn. 21 Cdo 2992/2009.

Zásadu dědění se zaručuje je však třeba vykládat tak, že úmyslem ústavodárce bylo nezpochybnitelným způsobem vtělit do právního řádu institut dědění jako neporušitelné a přirozené právo, vyloučit jakékoliv pochybnosti o tomto institutu jako takovém a poskytnout mu ochranu, která mu v minulosti byla nedemokratickými režimy upírána.²⁵ Stát tedy musí zajistit hmotněprávní úpravu dědění, která je v souladu s ústavními principy, a zároveň zakotvení procesních práv, jejichž prostřednictvím se lze dědických práv efektivně domáhat.²⁶ Spatřovat v této zásadě garanci zachování majetku v rodině však nemá žádné ústavněprávní opodstatnění.²⁷

Zaručení vlastnického práva a dědění obsahuje v čl. 14 odst. 1 též německý Základní zákon.²⁸ Německý Spolkový ústavní soud ve svém rozhodnutí dovedl, že toto ustanovení zaručuje jednak právo zůstavitele nakládat se svým majetkem pro případ smrti, tak zároveň i právo dětí zůstavitele ekonomicky se podílet na pozůstalostním majetku. Zdůraznil, že ochrana nepominutelných dědiců souvisí s ústavně zaručenou ochranou vztahů mezi rodiči a dětmi jako celoživotního společenství.²⁹ Na základě tohoto rozhodnutí nelze automaticky předjímat, jak by rozhodl český Ústavní soud, byť je česká právní úprava dědění na úrovni ústavního práva velmi podobná. V případě snahy zákonodárce více omezit či zcela zrušit ochranu nepominutelných dědiců by nicméně Ústavní soud mohl dovést, že se jedná o postup v rozporu s čl. 11 odst. 1 Listiny.³⁰

Z výše uvedeného lze vyvodit, že čl. 11 odst. 1 Listiny obsahuje především institucionální záruku dědění a pokyn pro zákonodárce, aby respektoval základní prvky dědického práva. Mezi tyto základní prvky lze zařadit jak autonomii vůle zůstavitele, tak právo potomků zůstavitele na určitý podíl na pozůstalosti.³¹ Vhodné vyvážení zásady autonomie vůle zůstavitele a ochrany nepominutelných dědiců je úkolem zákonodárce v rámci nastavení podústavních předpisů a soudů v rámci rozhodovací praxe.³²

---

²⁵ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 10. 2. 1997, sp. zn. IV. ÚS 227/96.

²⁶ FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, str. 429.

²⁷ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 10. 2. 1997, sp. zn. IV. ÚS 227/96.

²⁸ Základní zákon (*Grundgesetz*) je ve Spolkové republice Německo obdobou ústavy.

²⁹ Rozhodnutí Německého spolkového ústavního soudu ze dne 19.4.2005 sp. zn. 1 BvR 1644/00 a sp. zn. BvR 188/03.

³⁰ RONOVSKÁ, Kateřina a PIHERA, Vlastimil. *(Ne)pominutelný dědic. Kontroverze, rizika a možnosti změn*. Opakovaná citace, str. 523.

³¹ TALANDA, Adam. *Problematika reprezentace v dědickém právu*. V Praze: C.H. Beck, 2021, str. 11-12.

³² RONOVSKÁ, Kateřina a PIHERA, Vlastimil. *(Ne)pominutelný dědic. Kontroverze, rizika a možnosti změn*. Opakovaná citace, str. 524.

2 Základní instituty dědického práva ve vztahu k nepominutelnému dědici

Součástí této kapitoly jsou základní instituty dědického práva vztahující se k nepominutelnému dědici. Na prvním místě je třeba vymezit pojem nepominutelný dědic. Dále se tato kapitola věnuje opominutí, vydědění a odmítnutí dědického práva s výhradou povinného dílu. Vymezuje též pojmy povinný díl a dědický podíl. O povinném dílu dále podrobněji pojednává kapitola tři této práce.

2.1 Nepominutelný dědic

Nepominutelnými dědici zůstavitele jsou podle § 1643 odst. 1 OZ jeho děti a pro případ, že tyto děti z nějakého důvodu nedědí, pak jejich potomci.

Za děti zůstavitele jsou považovány jak děti narozené v manželství, tak i děti nemanželské. Rovné postavení potomků zůstavitele je vyjádřením základního lidského práva obsaženého v čl. 32 odst. 3 Listiny, které zaručuje dětem narozeným v manželství i mimo něj stejná práva. Dítětem nemá zákon namysli pouze nezletilé děti zůstavitele nýbrž i děti zletilé. Mezi nepominutelné dědice zůstavitele patří i jeho *nasciturus*, tedy počaté, ale dosud nenarozené dítě, za předpokladu, že se narodí živé.³³

Nepominutelným dědicem zůstavitele je také osvojenec, a to jak v případě, že byl osvojen pouze zůstavitelem, tak v případě, že se jednalo o společné osvojení zůstavitelem a jeho manželem.³⁴ Osvojenec je nepominutelným dědicem zůstavitele vždy, a to bez rozdílu, zda se jednalo o osvojení nezletilého, osvojení zletilého, které je obdobou osvojení nezletilého nebo o osvojení zletilého, které není obdobou osvojení nezletilého. Druh osvojení by hrál roli pouze v případě, že by se jednalo o osvojení zletilého, které není obdobou osvojení nezletilého, a osvojitel by zemřel dříve než předek, jehož nepominutelným dědicem osvojitel byl. V takovém případě by osvojenec nebo jeho potomci nebyli nepominutelnými dědici předka osvojitele, protože jim osvojením nevzniká příbuzenský poměr vůči členům rodiny osvojitele.³⁵

Nepominutelnými dědici zůstavitele naopak nejsou děti vyženěné, přestože mnohdy se zůstavitelem sdílí společnou domácnost po dlouhou dobu a v rámci rodinných vztahů k nim

---

³³ § 25 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³⁴ FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Opakovaná citace, str. 374.

³⁵ § 849 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

zůstavitel vystupuje v roli rodiče. V takovém případě se jedná o tzv. sociální rodičovství, které na rozdíl od rodičovství biologického nebo právního není v rámci úpravy nepominutelných dědiců zohledněno.

Úprava okruhu nepominutelných dědiců je doplněna právem reprezentace. V případě, že některé z dětí zůstavitele nedědí, stávají se nepominutelnými dědici zůstavitele jeho potomci ve druhém a vyšším stupni příbuzenství. K takové situaci může dojít z důvodu, že dítě: i) zemřelo ještě dříve než zůstavitel nebo společně s ním, ii) dědictví po zůstaviteli odmítlo, iii) zřeklo se dědického práva, iv) je dědicky nezpůsobilé nebo v) bylo vyděděno.³⁶ Podle jazykového výkladu právní úprava vztahuje právo reprezentace k předpokladu, že některé z dětí nedědí. Problémem této podmínky je, že právo na povinný díl může být uspokojeno, aniž by byl nepominutelný dědic zároveň dědicem zůstavitele. Doslovný výklad by tedy nezahrnoval situace, kdy byl povinný díl nepominutelnému dědici zanechán ve formě odkazu nebo nepominutelný dědic dědictví odmítnul s výhradou povinného dílu. „*Otázka, zda nepominutelný dědic dědí či nikoliv, tedy není rozhodující pro zachování jeho práva na povinný díl, a nemůže proto být rozhodující ani pro reprezentaci postavení nepominutelného dědice.*“³⁷ Za příhodnější lze tedy považovat navázání práva reprezentace na podmínku, že dítě zůstavitele nemá právo na povinný díl.³⁸ Přestože mezi odbornou veřejností panuje shoda v názoru, že právo na povinný díl nemůže mít současně bližší i vzdálenější potomek zůstavitele,³⁹ bylo by toto zpřesnění vhodné přenést do platné právní úpravy.

Některý z důvodů, pro který děti zůstavitele nemají právo na povinný díl, se může týkat i vzdálenějších potomků. Kromě důvodů uvedených v předchozím odstavci, se vzdálenější potomci nepominutelnými dědici nestanou též v těchto případech: i) zůstavitel předka nepominutelných dědiců vydědil, tento předek zůstavitele přežil a zároveň zůstavitel neprojevil vůli, aby se vydědění nevztahovalo na potomky vyděděného, ii) předek nepominutelných dědiců se vzdal dědictví ve prospěch jiného dědice, iii) předek nepominutelných dědiců se zřekl dědického práva, aniž by bylo ujednáno, že zřeknutí nepůsobí vůči jeho potomkům.⁴⁰

Přestože slovní spojení nepominutelný dědic v sobě slovo dědic obsahuje, nepominutelný dědic není dědicem zůstavitele. Podle ustanovení § 1475 odst. 3 OZ je dědicem ten, komu náleží

---

³⁶ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 36.

³⁷ TALANDA, Adam. *Problematika reprezentace v dědickém právu*. V Praze: C.H. Beck, 2021, str. 113.

³⁸ Tamtéž str. 114.

³⁹ Srov. HORÁK, Ondřej. *Problematika reprezentace a nepominutelní dědicové*. Ad Notam, 2023, roč. 29, č. 3, str. 21. SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 43. TALANDA, Adam. *Problematika reprezentace v dědickém právu*. V Praze: C.H. Beck, 2021, str. 115.

⁴⁰ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, str. 275.

dědické právo. Nepominutelnému dědici však na rozdíl od předchozí právní úpravy dědické právo nenáleží, má pouze právo na peněžní částku rovnající se jeho povinnému dílu a je tudíž v postavení věřitele nikoliv dědice.⁴¹ Toto označení je do jisté míry matoucí, zejména pak pro laickou veřejnost. Odbornou veřejností jsou z tohoto důvodu jako alternativa navrhovány pojmy opomenutý potomek⁴² nebo nepominutelný čekatel.⁴³

Nepominutelný dědic je většinou vnímán jako potomek, který není zároveň dědicem zůstavitele a má právo pouze na povinný díl, nebo jako potomek, který byl z práva na povinný díl vyloučen. Takto je nepominutelný dědic pojímán i většinou odborné literatury. Výše uvedená teze, že nepominutelný dědic není dědicem zůstavitele, nicméně není bez bližšího vymezení zcela přesná. Ve většině pozůstalostních řízení bude potomkovi zůstavitele svědčit některý z dědických titulů, a tudíž bude v postavení dědice zůstavitele. „*Povinný díl je v takovém případě obsažen v dědickém podílu a postavení nepominutelného dědice je téměř shodné s postavením ostatních dědiců.*“⁴⁴ Jako příklad odlišného postavení nepominutelného dědice oproti jiným dědicům můžeme uvést ochranu před nedůvodným znevýhodněním v úpravě zápočtu na dědický podíl. O. Drachovský tuto problematiku řeší rozlišením nepominutelného dědice v konkrétním smyslu jako osoby s právem na povinný díl a nepominutelného dědice v abstraktním smyslu, kam řadí jakéhokoliv potomka bez ohledu na to, zda byl na povinném dílu zkrácen.⁴⁵ Pojem nepominutelného dědice ve smyslu potomka, kterému nesvědčí dědické právo po zůstaviteli, používá, pokud není stanoveno jinak, i tato práce.

Podle platné právní úpravy nejsou nepominutelnými dědici manžel, partner, rodiče, sourozenci ani jiní vzdálenější příbuzní zůstavitele. V odborných kruzích se lze setkat s názory, že by okruh nepominutelných dědiců měl být rozšířen, přičemž nejčastěji je po vzoru některých zahraničních právních úprav zmiňováno rozšíření na manžela či partnera zůstavitele. Osobně mám za to, že okruh nepominutelných dědiců je v naší právní úpravě vymezen dostatečně a že právní ochranu pozůstalého manžela či partnera by šlo lépe zajistit rozšířením práva na zaopatření.

---

⁴¹ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 32.

⁴² BREJLOVÁ, Kateřina. *Poučovací povinnost soudu ve vztahu k nepominutelným dědicům a hmotněprávní námitky účastníků v řízení o pozůstalosti*. Ad Notam, 2022, roč. 28, č. 1, str. 5.

⁴³ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. 1. vyd. Praha: Československý kompas, 1946, str. 61.

⁴⁴ TALANDA, Adam; TALANDOVÁ, Iveta a PLAŠIL, Filip. *Postavení nepominutelného dědice*. Ad Notam, 2019, roč. 25, č. 1, str. 27.

⁴⁵ DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Zohlednění bezúplatných plnění od zůstavitele v dědickém právu*. Ad Notam, 2022, roč. 28, č. 4, str. 14.

2.2 Dědický podíl

Dědický podíl představuje jeden ze základních institutů dědického práva. Ustanovení § 1475 odst. 1 OZ definuje dědické právo jako právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní. Dědický podíl tedy vyjadřuje poměrný podíl jednotlivých dědiců na pozůstalosti jako celku. Velikost dědických podílů jednotlivých dědiců určuje zůstavitel v pořízení pro případ smrti nebo zákon.⁴⁶ Vymezení zákonného dědického podílu je nezbytné pro správné stanovení velikosti povinného dílu.

2.3 Povinný díl

Nepominutelnému dědici náleží z pozůstalosti povinný díl.⁴⁷ Velikost povinného dílu vychází ze zákonného dědického podílu a závisí na tom, zda je nepominutelný dědic zletilý či nikoliv. Povinný díl tedy vyjadřuje, kolik se musí minimálně dostat potomkům zůstavitele z jejich zákonného dědického podílu.⁴⁸ Nepominutelný dědic podle současné právní úpravy nemá právo na podíl na pozůstalosti, ale pouze na peněžní částku rovnající se hodnotě jeho povinného dílu. Povinný díl může být nepominutelnému dědici zůstaven i v podobě dědického podílu nebo odkazu, musí ale zůstat zcela nezatížen.⁴⁹

2.4 Opominutí

Pořídil-li zůstavitel pro případ smrti tak, že nepominutelnému dědici nezanechal ať již v podobě dědického podílu nebo odkazu alespoň hodnotu rovnající se výši jeho povinného dílu, jedná se o částečné nebo úplné opominutí.

Zůstavitel může nepominutelného dědice opominout záměrně nebo z nevědomosti. K opominutí z nevědomosti může dojít v případě, že zůstavitel vůbec neví, že je určitá osoba jeho potomkem nebo má za to, že jeho potomek již zemřel. Zůstavitelova nevědomost se posuzuje k okamžiku pořízení pro případ smrti, pokud se zůstavitel následně o svém potomku dozví, nemá to pro posouzení opominutí právní význam. V případě úmyslného opominutí má nepominutelný dědic právo na povinný díl nebo na jeho doplnění. Pokud došlo k opominutí z nevědomosti, má nepominutelný dědic též právo na povinný díl, doplnění v takovém případě nepřipadá v úvahu. Jediným rozdílem je, že na opominutí z nevědomosti nelze na rozdíl od

---

⁴⁶ ŠEŠINA, Martin. *Dědický podíl*. Ad Notam, 2016, roč. 22, č. 4, str. 3.

⁴⁷ § 1642 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁴⁸ Tamtéž § 1643 odst. 1.

⁴⁹ Tamtéž § 1644 odst. 1.

vědomého opominutí použít ustanovení § 1651 odst. 2 OZ upravující vydědění mlčky a po právu.⁵⁰

2.5 Vydědění

Nepominutelný dědic má právo na povinný díl z pozůstalosti. Ze zákona vymezených důvodů však může zůstavitel nepominutelného dědice z práva na povinný díl vyloučit (zcela vydědit) nebo ho na jeho právu zkrátit (z části vydědit). Vzhledem k tomu, že vyděděním zůstavitel odnímá zcela nebo zčásti právo na povinný díl, může být vyděděnou osobou pouze nepominutelný dědic. Vydědění je osobním právem zůstavitele a předpokládá aktivní projev jeho vůle. Nepominutelného dědice je možno vydědit ale i mlčky a po právu. Prohlášení o vydědění bude nejčastěji učiněno v písemné formě, a to buď v samostatné listině nebo může být součástí pořízení pro případ smrti.⁵¹ Samostatné prohlášení o vydědění, závěť, anebo dědická smlouva obsahující prohlášení o vydědění jsou v této práci dále souhrnně označovány jako listina o vydědění.

Vydědit nepominutelného dědice lze v souladu se zásadou *exheredationes non sunt adiuvandae* (vydědění se nemá podporovat) pouze z taxativních důvodů uvedených v zákoně,⁵² a to konkrétně z následujících důvodů obsažených v § 1646 a 1647 OZ:

- nepominutelný dědic neposkytnul zůstaviteli potřebnou pomoc v nouzi,
- nepominutelný dědic neprojevuje o zůstavitele opravdový zájem, jaký by projevovat měl,
- nepominutelný dědic byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze,
- nepominutelný dědic vede trvale nezřízený život a
- nepominutelný dědic si počíná tak marnotratně nebo je tak zadlužen, že je tu obava, že se pro potomky vyděděného nezachová povinný díl.

Podmínkou platnosti prohlášení o vydědění není výslovné uvedení důvodu vydědění. Podle důvodové zprávy k občanskému zákoníku vychází současná právní úprava z myšlenky, že je důležité, aby byly důvody vydědění známy zůstaviteli a vyděděnému potomkovi a není s nimi nutné seznamovat další osoby či dokonce nepominutelného dědice denunciovat. Oproti

---

⁵⁰ FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Opakovaná citace, str. 414.

⁵¹ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 17.

⁵² ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, str. 671.

předchozí právní úpravě důvod vydědění nemusí být dán v okamžiku, kdy zůstavitel prohlášení o vydědění činí. Potomka lze vydědit i předem v očekávání, že důvod vydědění nastane někdy později.⁵³ Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 27. 9. 2019, sp. zn. 24 Cdo 1777/2019 dovodil, že k platnému vydědění je nutné prokázat, že důvod vydědění existoval až ke dni úmrtí zůstavitele a zároveň, že je vůči vyděděnému možné prokázat i jiný důvod vydědění, než který uvedl zůstavitel v listině o vydědění.

Právní úprava tak ponechává čistě na vůli zůstavitele, zda důvody vydědění uvede. Pokud tak však neučiní, má nepominutelný dědic právo na povinný díl, ledaže se prokáže, že byl naplněn některý ze zákonných důvodů vydědění.⁵⁴ Uvedení důvodu vydědění má tudíž vliv na otázku aktivní legitimace ve sporu o povinný díl. Bude na dědicích, aby prokázali, že důvod vydědění existoval a tito budou mít zároveň procesní odpovědnost za neunesení břemena tvrzení a břemena důkazního.⁵⁵

V úpravě vydědění můžeme stejně jako v jiných oblastech dědického práva najít právo reprezentace. Postavení potomků vyděděného nepominutelného dědice se liší podle toho, zda vyděděný přežije zůstavitele. V případě, že se vyděděný nedožil smrti zůstavitele, mají jeho potomci po zůstaviteli dědické právo nebo alespoň právo na povinný díl, pokud je zůstavitel také platně nevyloučil z dědického práva. Pokud vyděděný potomek zůstavitele přežije, nedědí ani jeho potomci, ledaže by zůstavitel projevil jinou vůli.⁵⁶ Vydědění potomka, který si počíná tak marnotratně nebo je tak zadlužen, že je tu obava, že se pro jeho potomky nezachová povinný díl, lze platně učinit jen v případě, že zůstavitel zároveň zanechá povinný díl vyděděného jeho dětem, a pokud tyto děti nežijí, tak jejich potomkům.⁵⁷

Nepominutelný dědic, který byl vyděděn neplatně, má právo na povinný díl nebo na jeho doplnění.⁵⁸ Vydědění může být neplatné z důvodu, že listina o vydědění není pravá či platná nebo protože důvody vydědění nebyly dány.

2.5.1 Vydědění mlčky a po právu

V případě, že zůstavitel pořízením pro případ smrti opomine nepominutelného dědice, o kterém mu bylo známo, že je na živu, hledí se na toto opominutí jako na vydědění mlčky a po

---

⁵³ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, str. 673.

⁵⁴ § 1648 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁵⁵ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2. vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 386.

⁵⁶ Tamtéž str. 377.

⁵⁷ § 1647 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁵⁸ Tamtéž § 1650.

právu, pokud se opominutý nepominutelný dědic dopustil něčeho, co naplňuje zákonný důvod vydědění.⁵⁹ K opominutí nesmí dojít z důvodu omylu zůstavitele nebo z důvodu, že o nepominutelném dědici nevěděl. Důvod vydědění se musí proti nepominutelnému dědici v pozůstalostním řízení nebo v řízení sporném prokázat.⁶⁰

Podle důvodové zprávy k občanskému zákoníku je na dědici povolaném pořízením pro případ smrti, zda ponechá opominutému dědici právo na povinný díl, či dokáže existenci důvodu vydědění a nepominutelného dědice z práva na povinný díl vyloučí.⁶¹

2.5.2 Vydědění jako obdoba negativní závěti

K problematice, zda v sobě prohlášení o vydědění zároveň zahrnuje kromě vyloučení z práva na povinný díl (tedy vydědění *stricto sensu*) i zbavení nepominutelného dědice jeho dědického práva (tedy určitou dobu negativní závěti)⁶² můžeme nalézt dva právní názory. Řešení této otázky je významné zejména pro určení postavení nepominutelného dědice, který byl zůstavitelem vyděděn, ale žádný z důvodů vydědění se proti němu neprokázal.

Převažující většinou autorů⁶³ je zastáván názor, že v sobě prohlášení o vydědění zároveň zahrnuje i zbavení nepominutelného dědice jeho dědického práva.⁶⁴ Vyděděný nepominutelný dědic, jehož vydědění je neplatné pro nenaplnění zákonných důvodů, tak bude mít vždy jen právo na povinný díl, a to i v případě, že nastane dědění ze zákonné dědické posloupnosti, protože zůstavitel nezanechal právní pořízení pro případ smrti.⁶⁵ Postupovat je podle tohoto názoru nutno analogicky podle ustanovení § 1649 odst. 2 OZ o negativní závěti, kterou může zůstavitel vyloučit některého ze zákonných dědiců, vyjma nepominutelného dědice, z dědického práva.⁶⁶ Ze snahy zůstavitele vydědit nepominutelného dědice je patrné, že si

---

⁵⁹ § 1651 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁶⁰ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 29.

⁶¹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, str. 675.

⁶² CHALUPA, Ivan; REITERMAN, David a MUZIKÁŘ, Martin. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. Opakovaná citace, str. 134.

⁶³ Srov. CHALUPA, Ivan; REITERMAN, David a MUZIKÁŘ, Martin. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. Opakovaná citace, str. 134. ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Opakovaná citace, str. 385. TALANDA, Adam; TALANDOVÁ, Iveta a PLAŠIL, Filip. *Postavení nepominutelného dědice*. Opakovaná citace, str. 31-33. ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. Opakovaná citace, str. 237. KITTEL, David. In: PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, str. 1690.

⁶⁴ CHALUPA, Ivan; REITERMAN, David a MUZIKÁŘ, Martin. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. Opakovaná citace, str. 135.

⁶⁵ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Opakovaná citace, str. 385.

⁶⁶ CHALUPA, Ivan; REITERMAN, David a MUZIKÁŘ, Martin. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. Opakovaná citace, str. 135.

neprál, aby po něm cokoliv dědil.⁶⁷ Tento výklad je dle autorů, kteří ho zastávají, v souladu se zásadou autonomie vůle zůstavitele a zároveň není v rozporu s ochranou nepominutelných dědiců. Zůstavitel má právo libovolně určit, kdo se má stát jeho dědicem, protože ochrana nepominutelných dědiců spočívá pouze v povinnosti zůstavitele zanechat jim povinný díl. Zároveň někteří autoři poukazují na skutečnost, že na základě opačné interpretace, by měl neplatně vyděděný nepominutelný dědic právo na dědický podíl a byl by tak v lepším postavení než nepominutelný dědic, kterého zůstavitel opominul, a to i přesto že zůstavitel vyděděním projevil svoji vůli vyloučit tohoto potomka i z práva na povinný díl.⁶⁸ Tato problematika se týká pouze případů, kdy prohlášení o vydědění neobstojí pouze proto, že důvody vydědění nebyly dány. Pokud by prohlášení o vydědění nebylo shledáno pravým či platným, bude nepominutelnému dědici svědčit dědické právo. Tento případ nenastane ani v situaci, kdy zůstavitel zároveň s prohlášením o vydědění zanechal i právní pořízení pro případ smrti, kterým povolal dědice k celé svojí pozůstalosti. Argumentaci lze podpořit i rozhodnutím Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 6. 5. 1919, sp. zn. Rv I 221/19: „*I když zůstavitel vydědil své dítě z důvodu, jenž není s to obstáti před zákonem, může toto požadovati pouze díl povinný.*“⁶⁹

Podle opačného názoru⁷⁰ je vydědění, u kterého nebyly naplněny zákonem stanovené důvody neplatné, tudíž k němu nelze přihlížet a je třeba postupovat, jako by zůstavitel vůli vydědit svého potomka vůbec neprojevil.⁷¹ Není podstatné, z jakého důvodu bylo vydědění shledáno neplatným a pro odlišování neplatnosti z důvodu nenaplnění důvodu vydědění nelze najít právní oporu.⁷² Vydědění a negativní závěť není možné směšovat, jedná se o dva různé instituty, přičemž hlavní rozdíl spočívá v tom, že u negativní závěti stačí subjektivní projev vůle zůstavitele, u vydědění je navíc zapotřebí, aby byl objektivně naplněn některý ze zákonem stanovených důvodů vydědění. Vztažení negativní závěti i na nepominutelné dědice je pak výkladem právní normy proti jejímu jazykovému znění.⁷³ Pokud tedy zůstavitel zároveň s listinou o vydědění nepořídil pro případ smrti a nepovolal jiné dědice, je neplatně vyděděný

---

⁶⁷ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Opakovaná citace, str. 385.

⁶⁸ TALANDA, Adam; TALANDOVÁ, Iveta a PLAŠIL, Filip. *Postavení nepominutelného dědice.* Opakovaná citace, str. 32.

⁶⁹ Sběrka rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věcech občanských z let 1919–1948 (Vážný 169).

⁷⁰ Srov. SVOBODA, Jiří. In: FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720).* Opakovaná citace, str. 412–413.

⁷¹ TALANDA, Adam; TALANDOVÁ, Iveta a PLAŠIL, Filip. *Postavení nepominutelného dědice.* Opakovaná citace, str. 32.

⁷² FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720).* Opakovaná citace, str. 412.

⁷³ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 30–31.

nepominutelný dědic zákonným dědicem v první dědické třídě a má právo na dědický podíl nikoliv jen na povinný díl. Opačný výklad by byl dle tohoto názoru v rozporu s čl. 11 odst. 1 Listiny, podle kterého se dědění zaručuje.⁷⁴

Problematika již byla řešena i Nejvyšším soudem. V rozhodnutí sp. zn. 24 Cdo 2454/2023 ze dne 17. 1. 2024 se Nejvyšší soud zabýval situací, kdy zůstavitel pořídil pouze samostatnou listinu o vydědění a nepořídil žádné další pořízení pro případ smrti, kterým by povolal dědice. Spornou otázkou bylo, zda v takovém případě bude mít nepominutelný dědic, který uspěl ve sporu o platnost listiny z důvodu nenaplnění zákonných důvodů vydědění, právo pouze na povinný díl nebo zda bude dědicem ze zákona. V řešeném případě pořídil zůstavitel listinu o vydědění v roce 2009, tedy za účinnosti zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále jen „ObčZ 1964“). Nejvyšší soud dovodil, že vydědění lze přičítat pouze takové právní účinky, které mohlo mít v době jeho pořízení. Nová právní úprava nemůže modifikovat účinky vydědění a měnit vůli zůstavitele. Podle právní úpravy platné k okamžiku sepsání listiny platilo, že pokud zůstavitel nezanechal jiné pořízení pro případ smrti, postupovalo by se při neplatném vydědění jako by listina o vydědění vůbec nebyla sepsána a nepominutelný dědic by byl dědicem ze zákona. Zůstavitel tedy listině o vydědění v době jejího sepsu nemohl přisuzovat účinky podle právní úpravy přijaté později, naopak musel být srozuměn s tím, že pokud se důvod vydědění neprokáže, bude vyděděný potomek jeho dědicem. Na závěr Nejvyšší soud podotkl, že si je vědom, že po přijetí současné právní úpravy zaujímá odborná veřejnost k otázce vydědění jako obdoby negativní závěti zcela protichůdné názory, nicméně napadené rozhodnutí na vyřešení této otázky nezávisí, protože listinu o vydědění je třeba posuzovat podle předchozí nikoliv podle současné právní úpravy.

Stále větší část odborné veřejnosti se postupně⁷⁵ přiklání k názoru, že prohlášení o vydědění v sobě zahrnuje jak vyloučení z práva na povinný díl, tak i zbavení nepominutelného dědice jeho dědického práva. K tomuto výkladu se přikláním i já. Z rozhodnutí Nejvyššího soudu zatím vyplývá, že prohlášení o vydědění učiněné podle předchozí právní úpravy v sobě zbavení nepominutelného dědice jeho dědického práva nezahrnuje. Současná právní úprava se však od té předchozí liší. Přestože není příliš obvyklé, že zůstavitel pořídí pouze listinu o vydědění, aniž by zároveň povolal dědice pořízením pro

---

⁷⁴ FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Opakovaná citace, str. 412.

⁷⁵ Srov. ŠEŠINA, Martin. IN: ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, str. 375 a ŠEŠINA, Martin. IN: ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 385.

případ smrti, lze předpokládat, že se časem bude muset Nejvyšší soud zabývat řešením této otázky i podle současné právní úpravy.

2.6 Odmítnutí dědického práva s výhradou povinného dílu

Nepominutelný dědic má možnost odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu. Jedná se o výjimku z obecného pravidla obsaženého v § 1489 odst. 1 OZ, podle kterého je odmítnutí dědictví s výhradou neplatné. Pokud nepominutelný dědic výhradu povinného dílu neučiní, odmítá spolu s dědickým právem i právo na povinný díl. Možnost odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu obsahoval již § 808 zákona č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský (dále jen „OZO“),⁷⁶ navazující právní úpravy pak tuto možnost neobsahovaly a znovu ji do našeho právního řádu přinesl až současný občanský zákoník.

Dosud nevyjasněnou otázkou je, zda jsou k dědění povolání potomci nepominutelného dědice, který odmítl dědické právo s výhradou povinného dílu. Ustanovení § 1635 odst. 2 OZ upravující právo reprezentace v první dědické třídě výslovně stanovuje, že v případě, že některé z dětí zůstavitele nedědí, nabývají jeho dědický podíl jeho potomci. Na situaci, kdy takový potomek nedědí, ale uplatňuje právo na povinný díl, toto ustanovení nepamatuje. Uplatněním práva reprezentace by v této situaci došlo ke zvýhodnění určité rodinné větve, která by v případě zákonné dědické posloupnosti získala povinný díl a zároveň i dědický podíl.⁷⁷ Výklad umožňující tento postup by pak mohl být zneužíván k obohacení rodinné větve odmítnuvšího nepominutelného dědice na úkor ostatních dědiců.⁷⁸ Potomek vstupující do dědického práva svého předka by měl navíc jako nepominutelný dědic též právo odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu, čímž by mohlo dojít k řetězení práv na povinný díl a dědického práva v jedné rodinné větvi.

Mezi odbornou veřejností se jedná o hojně diskutovanou problematiku, přičemž postupný vývoj názoru na tuto otázku můžeme nalézt i u některých autorů. Podle většinově přijímaného názoru nedochází při odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu k právu reprezentace

---

⁷⁶ Srov. text § 808 OZO: „Byl-li někdo ustanoven dědicem, komu by bylo náleželo dědické právo i bez poslední vůle zcela nebo z části, není oprávněn dovolati se zákonné dědické posloupnosti a tím zmařiti projev poslední vůle. Musí buď nastoupiti dědictví z poslední vůle nebo se ho zcela zříci. Ale osoby, jimž náleží povinný díl, mohou odmítnouti dědictví s výhradou povinného dílu.“ HARTMANN, Antonín; ROUČEK, František a SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: Linhart, 1936, str. 535.

⁷⁷ ŠVESTKA, Jirí; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Opakovaná citace, str. 57.

⁷⁸ FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Opakovaná citace, str. 48.

a potomci tohoto nepominutelného dědice nevstupují na jeho místo.⁷⁹ Na problematiku se postupně zaměřili v odborných člancích L. Holíková,⁸⁰ F. Plašil,⁸¹ O. Horák⁸² a A. Talanda.⁸³

F. Plašil dovozuje, že potomkům nepominutelného dědice, který odmítl dědictví s výhradou povinného dílu, nesvědčí zákonná dědická posloupnost po zůstaviteli, nicméně připouští, že odmítající nepominutelný dědic může stanovit jinak.⁸⁴ Je však otázkou, zda pro tento výklad lze nalézt oporu, když platná právní úprava nepominutelnému dědici tuto možnost volby nedává.

Čtyři možná řešení této problematiky přináší O. Horák, přičemž se nejvíce přiklání k závěru, podle kterého by potomci nepominutelného dědice, který odmítl dědické právo s výhradou povinného dílu, měli mít dědické právo, ale zároveň by měli sami vyplatit povinný díl svého předka, na jehož místo vstupují.⁸⁵ K tomuto výkladu se v komentářové literatuře přiklání i M. Šešina.⁸⁶ I když toto řešení odstraňuje zvýhodnění rodinné větve nepominutelného dědice, který odmítl dědické právo s výhradou povinného dílu, je však dle mého názoru v rozporu s § 1653 OZ, podle kterého přispívají k vyrovnání práva na povinný díl dědici poměrně.⁸⁷ Tento rozpor je třeba dovodit i přes skutečnost, že uvedené ustanovení upravuje pouze situace, kdy byl nepominutelný dědic zkrácen nebo opominut, a na možnost, že nepominutelný dědic odmítne dědictví s výhradou povinného dílu, nepamatuje.

Nejnověji se problematice věnuje A. Talanda, který nesouhlasí s výkladem, že by měla mít problematika, zda dědí potomci nepominutelného dědice, který odmítl dědické právo s výhradou povinného dílu, pouze jedno možné řešení. Naopak poukazuje, že řešení je třeba hledat v kontextu toho, zda v daném případě dochází ke dvojímu zvýhodnění.⁸⁸ „*Jestliže*

---

⁷⁹ Srov. FIALA, Roman. In: FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Opakovaná citace, str. 48. SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 43. BREJLOVÁ, Kateřina. *Poučovací povinnost soudu ve vztahu k nepominutelným dědicům a hmotněprávní námitky účastníků v řízení o pozůstalosti*. Ad Notam, 2022, roč. 28, č. 1, str. 6.

⁸⁰ Srov. HOLÍKOVÁ, Lenka. *Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu*. Ad Notam, 2017, roč. 23, č. 2, str. 7-10.

⁸¹ Srov. PLAŠIL, Filip. *Poznámky k článku „Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu“*. Ad Notam, 2017, roč. 23, č. 3, str. 18-22.

⁸² Srov. HORÁK, Ondřej. *K odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu*. Ad Notam, 2017, roč. 23, č. 4, str. 23-24.

⁸³ Srov. TALANDA, Adam. *Právo reprezentace při odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu*. Právník [online]. 2019, roč. 158, č. 4, str. 406-428. Dostupné z https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2019/4/4.Talanda_406-428_4_2019.pdf [citováno 1. 4. 2024].

⁸⁴ PLAŠIL, Filip. *Poznámky k článku „Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu“*. Ad Notam, 2017, roč. 23, č. 3, str. 18-22.

⁸⁵ HORÁK, Ondřej. *K odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu*. Ad Notam, 2017, roč. 23, č. 4, str. 23-24.

⁸⁶ ŠEŠINA, Martin In: ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Opakovaná citace, str. 46.

⁸⁷ K tomuto názoru dospívá též A. Talanda. Srov. TALANDA, Adam. *Právo reprezentace při odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu*. Opakovaná citace str. 427.

⁸⁸ Tamtéž str. 406-428.

*nemůže nastat dvojitý zvýhodnění, není důvod, proč by se neměla uplatnit obecná formální reprezentace a proč by tedy potomci odmítnuvšího nepominutelného dědice neměli dědit. V případě, že však dvojitý zvýhodnění nastat může, musí se v zájmu spravedlivého rozdělení uplatnit materiální reprezentace a potomci odmítnuvšího nepominutelného dědice nedědí.*⁸⁹

Konečnou odpověď na otázku, zda v případě odmítnutí dědického práva s výhradou povinného dílu budou k dědění dědického podílu nepominutelného dědice povoláni jeho potomci, však přinese až judikatura.

Za úvahu stojí též zamyšlení nad účelem a praktickým využitím odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. Důvodem pro tento postup může být obava z předlužení pozůstalosti i z časové náročnosti řešení otázek na pozůstalost navazujících.⁹⁰ Institut může být využit i pro případy, kdy nepominutelný dědic z pozůstalosti nic nežádá, ale přijímá dědické právo čistě z důvodu, aby do jeho podílu nevstupovaly jeho děti. Přestože uzavře s ostatními dědici dohodu, podle které nic nenabývá, za dluhy s ostatními dědici odpovídá společně a nerozdílně. Odmítnutím dědictví s výhradou povinného dílu by se nepominutelný dědic této odpovědnosti za dluhy vyhnul.⁹¹ Problematickým místem tohoto využití však zůstává nevyjasněná pozice potomků odmítnuvšího dědice.

Je otázkou, zda odmítnutím dědictví s výhradou povinného dílu nabízí účelnou ochranu nepominutelného dědice či jde spíše o nástroj nespravedlivého přesunutí odpovědnosti na další dědice, popřípadě na stát. Z tohoto důvodu někteří autoři navrhují zrušení tohoto institutu obdobně jako to učinila rakouská právní úprava.⁹² Další alternativou je omezení tohoto práva pouze na nezletilé nepominutelné dědice, k jejichž ochraně by odmítnutí dědického práva s výhradou povinného dílu mohlo účelně sloužit.

---

⁸⁹ TALANDA, Adam. *Právo reprezentace při odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu*. Opakovaná citace str. 428.

⁹⁰ HORÁK, Ondřej. *K odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu*. Ad Notam. 2017, roč. 23, č. 4, str. 23-24.

⁹¹ BREJLOVÁ, Kateřina. *Poučovací povinnost soudu ve vztahu k nepominutelným dědicům a hmotněprávní námitky účastníků v řízení o pozůstalosti*. Ad Notam, 2022, roč. 28, č. 1, str. 6.

⁹² HORÁK, Ondřej. *K odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu*. Ad Notam. 2017, roč. 23, č. 4, str. 23-24.

3 Povinný díl

„Nepominutelný dědic, který (i) se nezřekl dědického práva, případně práva na povinný díl, (ii) je dědicky způsobilý, (iii) nebyl platně vyděděn a (iv) k němuž se v řízení o pozůstalosti přihlíží, má právo na povinný díl, případně na jeho doplnění, jestliže byl zůstavitelem v pořizení pro případ smrti zcela nebo zčásti opominut, tedy se mu nedostalo ať již v podobě dědického podílu, nebo odkazu hodnotově ani toho, co představuje jeho povinný díl.“⁹³

Podle právní úpravy obsažené v ObčZ 1964 byla závěť, kterou zůstavitel nepominutelného dědice z části nebo zcela opominul, relativně neplatná a potomci zůstavitele měli postavení dědiců ze zákona. Současný občanský zákoník povinný díl i postavení nepominutelného dědice upravuje odlišně.⁹⁴ Pořízení pro případ smrti odporující povinnosti zanechat potomkům povinný díl není neplatné, nepominutelnému dědici nicméně vzniká i proti vůli zůstavitele obligační nárok vůči dědicům a odkazovníkům, spočívající v pohledávce na vyplacení peněžní částky rovnající se hodnotě povinného dílu.⁹⁵ Hlavním cílem této změny bylo zabránit vytváření nefunkčních spoluvlastnictví mezi dědici a nepominutelným dědicem.

Velikost povinného dílu vychází ze zákonného dědického podílu a závisí na tom, zda je nepominutelný dědic zletilý či nikoliv. Pro stanovení výše povinného dílu je zároveň důležitý postup, kterým bude vypočítána konkrétní částka, kterou má nepominutelný dědic obdržet.

Zůstavitel se může rozhodnout, že namísto výplaty v penězích zanechá nepominutelnému dědici povinný díl v podobě dědického podílu nebo odkazu. Tento podíl odpovídající výši povinného dílu musí zůstat zcela nezatížen nařízením zůstavitele.⁹⁶ Na jiném způsobu vyrovnání povinného dílu se nepominutelný dědic může dohodnout i s dědici zůstavitele, mezi tyto jiné dohody se řadí zejména odbytné.⁹⁷

---

⁹³ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 40.

⁹⁴ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Opakovaná citace, str. 362.

⁹⁵ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, str. 677.

⁹⁶ § 1644 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁹⁷ Tamtéž § 1654 odst. 2.

3.1 Velikost povinného dílu

3.1.1 Historický vývoj velikosti povinného dílu

Různá velikost povinných dílů pro jednotlivé nepominutelné dědice byla obsažena již v § 765 a 766 OZO, kdy se potomku zůstavitele musela dostat alespoň polovina a předku alespoň třetina toho, co by dostali při dědické posloupnosti podle zákona. Shodnou výši povinného dílu pak obsahoval v § 576 i vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937, k jehož přijetí ale nikdy nedošlo.

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník (dále jen „ObčZ 1950“) přinesl do české právní úpravy rozlišení velikosti povinného dílu zletilého a nezletilého potomka. Podle § 551 ObčZ 1950 musel zůstavitel zanechat nezletilému potomkovi tolik, kolik činila cena jeho zákonného podílu, a zletilému potomku, rodiči a starému rodiči, který je k okamžiku úmrtí zůstavitele v nouzi nebo není práce schopný, alespoň tři čtvrtiny podílu, který by mu náležel podle dědění ze zákona. ObčZ 1964 navázal na rozlišování velikosti podílu podle věku nepominutelného dědice a v § 479 stanovil, že nezletilým potomkům se musí dostat alespoň jejich dědický podíl ze zákona a zletilým potomkům alespoň tři čtvrtiny jejich dědického podílu ze zákona. Zároveň došlo k zúžení okruhu nepominutelných dědiců, kterými podle ObčZ 1964 byli pouze potomci zůstavitele. Novelizací ObčZ 1964 v roce 1991 pak došlo ke zmenšení povinného dílu zletilých potomků z tří čtvrtin na jednu polovinu.

V současné právní úpravě je velikost povinného dílu upravena v § 1643 odst. 2 OZ. Zletilému nepominutelnému dědici náleží z pozůstalosti povinný díl alespoň ve výši jedné čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu, nezletilému nepominutelnému dědici pak povinný díl alespoň ve výši tří čtvrtin jeho zákonného dědického podílu.

3.1.2 Kritérium pro stanovení výše povinného dílu

Velikost povinného dílu pro potomky se liší dle toho, zda jsou zletilí. Zletilým se člověk stává dovršením osmnáctého roku věku, čímž se zároveň stává i plně svéprávným.⁹⁸ Svéprávnost na rozdíl od zletilosti však nemá na výši povinného dílu vliv.

Smyslem stanovení různé velikosti povinného dílu je zajištění větší ochrany nezletilým potomkům. Jedná se také o naplnění zásady zachování hodnot, kdy jsou více zohledňovány zájmy a potřeby více zranitelných členů rodiny, oproti zájmům a potřebám dospělých členů.

---

⁹⁸ § 30 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

U nezletilých potomků lze předpokládat, že jsou péčí a výživou odkázáni na zůstavitele, nejsou samostatně finančně zajištěni a smrtí jejich předka dojde ke zhoršení jejich životní úrovně.

Předci mají vůči svým potomkům, kteří se nejsou schopni sami živit, vyživovací povinnost, přičemž vyživovací povinnost rodičů vůči dětem předchází vyživovací povinnost vzdálenějších předků.⁹⁹ Rodiče mají kromě toho také povinnost o dítě až do jeho zletilosti pečovat, chránit ho a zajišťovat jeho výchovu a vzdělání.¹⁰⁰ Tyto povinnosti jsou vázány výlučně na osobu zůstavitele a nepřechází na dědice.¹⁰¹ Stanovení povinného dílu alespoň ve výši tří čtvrtin jejich zákonného dědického podílu chrání nezletilé potomky zůstavitele, aby po smrti svého předka nezůstali v případě, že si zůstavitel přeje zanechat svůj majetek jiným osobám, zcela bez zajištění. Zletilý potomek naopak zpravidla svojí péčí a výživou na zůstavitele odkázán není, proto je zde ponechán větší prostor vůči zůstavitele a povinný díl takového potomka činí pouze jednu čtvrtinu jeho zákonného dědického podílu.

Účel stanovení vyššího povinného dílu pro nezletilého se oslabuje u vzdálenějších potomků, kteří se stávají nepominutelnými dědici zůstavitele proto, že jejich předek z nějakého důvodu nedědí. V takovém případě je rodič nezletilého dosud naživu a zajišťuje péči a výživu nezletilého nebo již zemřel, ale nezletilému po něm náleželo dědictví nebo alespoň povinný díl.¹⁰²

Nárok na povinný díl ve výši tří čtvrtin zákonného dědického podílu má i nezletilý potomek, který je plně svéprávný. Plnou svéprávnost lze nabýt i před dovršením osmnáctého roku života, a to buď jejím přiznáním nebo uzavřením manželství.¹⁰³ Soud může přiznat plnou svéprávnost nezletilému, který to navrhne, je starší šestnácti let a osvědčí svoji schopnost sám se živit a obstarávat si své záležitosti.¹⁰⁴ Nabýt plnou svéprávnost může nezletilý starší šestnácti let ve výjimečných případech i uzavřením manželstvím, jsou-li pro to důležité důvody.¹⁰⁵ I v tomto případě by měl soud posuzovat duševní vyspělost nezletilého, vzájemný vztah snoubenců a jejich ekonomickou situaci.¹⁰⁶ Je tedy otázkou, do jaké míry jsou plně svéprávní

---

⁹⁹ § 910 a 911 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁰⁰ Tamtéž § 858.

¹⁰¹ Výjimkou by byla pouze situace, kdy by se jednalo o výživné, které bylo jako dluh již uznáno nebo uplatněno u orgánu veřejné moci. Srov. § 1475 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁰² DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Kolik činí povinný díl nezletilého potomka příbuzného se zůstavitelem ve druhém a vyšším stupni?* Ad Notam, 2021, roč. 27, č. 2, str. 8.

¹⁰³ § 30 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁰⁴ Tamtéž § 37 odst. 1.

¹⁰⁵ Tamtéž § 672 odst. 2.

¹⁰⁶ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, str. 136.

nezletilí potomci závislí na výživě a péči zůstavitele a zda je míra ochrany, která je jim poskytována prostřednictvím povinného dílu adekvátní.

Zletilý potomek, kterému byla svéprávnost omezena, má nárok na povinný díl ve výši jedné čtvrtiny svého zákonného dědického podílu. Omezit svéprávnost člověka může pouze soud. Rozsah omezení závisí na typu duševní poruchy, která není přechodná, a na neschopnosti člověka právně jednat. Při určení rozsahu omezení se soud většinou zabývá také tím, zda člověk, jehož svéprávnost má být omezena, může samostatně nakládat s finančními prostředky a případně do jaké výše, může samostatně spravovat své jmění, je schopen samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života, je schopen o sebe pečovat a je schopen pořizovat pro případ smrti.¹⁰⁷ Potomek, kterému byla omezena svéprávnost, je často závislý na péči a výživě svého předka nebo dalších členů rodiny celý svůj život.

Právní úprava tedy poskytuje větší míru ochrany plně svéprávnému nezletilému než zletilému, jehož svéprávnost byla omezena. S ohledem na výše uvedené se nabízí otázka, zda je zletilost vhodným kritériem pro určování výše povinného dílu.

O. Horák navrhuje, aby povinný díl nebyl vázán na věk, ale spíše na existenci vyživovací povinnosti zůstavitele vůči potomkovi a na schopnost potomka se samostatně žít.¹⁰⁸ Toto kritérium by jistě lépe zohledňovalo individuální situaci každého potomka, jeho potřeby, schopnosti a míru závislosti na péči a výživě zůstavitele. Řešilo by se tím i zvýhodnění plně svéprávného nezletilého vůči zletilému, jehož svéprávnost byla omezena. Problémem tohoto kritéria by bylo jeho uplatňování v praxi. Vyživovací povinnost není v našem právním řádu vázaná na věk, ale na schopnost oprávněného se samostatně žít.¹⁰⁹ Bylo by tedy třeba posuzovat, zda je potomek schopný samostatně uspokojovat všechny své potřeby, a to ať už vlastní prací, z majetku, který vlastní, nebo z dávek z pojistných či nepojistných systémů.¹¹⁰

Otázkou je, jak by v takovém případě měl pozůstalostní soud postupovat, zda by se měl spokojit se shodným prohlášením dědiců a nepominutelného dědice nebo zda by měl v duchu zásady vyšetřovací, která se v pozůstalostním řízení uplatňuje, zjistit všechny skutečnosti důležité pro rozhodnutí a neomezovat se na tvrzení účastníků.¹¹¹ Posouzení, zda se je potomek schopný samostatně žít, by v řízení o pozůstalosti zřejmě vyžadovalo rozsáhlé dokazování, které by bylo nutné pro stanovení správné výše povinného dílu. Určitým usnadněním by bylo

¹⁰⁷ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, str. 218.

¹⁰⁸ Srov. HORÁK, Ondřej. *Problematika reprezentace a nepominutelní dědicové*. Ad Notam, Opakovaná citace str. 21.

¹⁰⁹ § 911 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹¹⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 978.

¹¹¹ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 229.

předložení soudního rozhodnutí o výživném. Dokazování by ale nebylo možné redukovat pouze na otázku existence rozhodnutí o výživném, protože vyživovací povinnost vzniká ze zákona a soud o výživném rozhoduje pouze v případě, že se povinný a oprávněný na výživném nedohodli nebo při rozvodu manželů v rámci rozhodnutí o úpravě poměrů k nezletilému.¹¹²

Další problematickou otázkou by bylo, jak by měl být řešen případný spor mezi dědicem a nepominutelným dědicem o to, zda se je nepominutelný dědic schopný samostatně žít, tedy spor o výši povinného dílu. Osobně se domnívám, že u tohoto typu sporů by se ve velké většině případů jednalo o spor skutkový, nikoliv o spor právní, jehož řešení by vyžadovalo dokazování, což by bylo v rozporu s pozůstalostním řízením, jakožto řízením nesporným. Pozůstalostní soud by měl účastníky v takovém případě odkázat podobně jako u sporu o to, kdo je dědicem nebo u sporu o to, co náleží do pozůstalosti, které vyplývají z rozdílných skutkových tvrzení, na řízení sporné.¹¹³ Spor o výši povinného dílu by ale podle platné právní úpravy nebylo možné chápat jako spor o dědické právo a pozůstalostní soud by nemohl postupovat podle § 170 ZŘS a musel by zřejmě tento spor podobně jako u sporu o zápočet rozhodnout v řízení o pozůstalosti.¹¹⁴

Změnu hmotného práva by tak měla případně doplnit i změna práva procesního, ze které by mělo vyplývat, jak má v takových případech pozůstalostní soud postupovat. Dokazování a případný spor mezi dědici a nepominutelným dědicem by pak mohl řízení o pozůstalosti značně prodlužovat a komplikovat.

Posledním problematickým aspektem určování výše povinného dílu podle schopnosti potomka se samostatně žít, je právní jistota budoucího zůstavitele, který by mohl jen těžko odhadovat, zda jeho potomek zanechá studia a začne se samostatně žít již v patnácti letech nebo zda bude studovat třeba až do svých třiceti let. Výjimkou nejsou případy, kdy zůstavitel svého potomka naposledy viděl v útlém věku a nemá o něm a jeho životě žádné bližší informace. V takovém případě by pro zůstavitele bylo při pořízení pro případ smrti velmi problematičké určit, jakou část majetku potomkovi k uspokojení jeho povinného dílu zanechat.

I. Vankátová naopak navrhuje, aby byla výše povinného dílu vázaná na plnou svéprávnost.¹¹⁵ Toto kritérium sice na rozdíl od kritéria schopnosti potomka samostatně se žít méně zohledňuje individuální situaci každého potomka, v praxi by ale jeho uplatnění nečinilo

---

¹¹² Portál Justice.cz. *Návrh na zahájení řízení o určení výživného* [online] [citováno 10. 12. 2023]. Dostupné z: <https://vyzivne.justice.cz/navrh-na-urceni-vyzivneho/>

¹¹³ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 273, 275.

¹¹⁴ FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Opakovaná citace, str. 433.

¹¹⁵ Srov. TALANDOVÁ, Iveta. *Několik úvah nad nepominutelným dědicem*. Soukromé právo, 2019, č. 11, str. 26.

takové problémy. Pozůstalostní soud by informaci o omezení svéprávnosti mohl zjistil z agendového informačního systému evidence obyvatel, o něco komplikovanější by bylo zjišťování nabytí plné svéprávnosti u nezletilého. Pro další postup v pozůstalostním řízení by tato úprava ale neznamenal změnu. U nezletilých potomků, kterým byla plná svéprávnost přiznána soudem, by použití tohoto kritéria mohlo docílit větší spravedlnosti, protože takový potomek musel osvědčit svoji schopnost samostatně se živit a není tedy svojí výživou odkázán na zůstavitele. U nezletilých potomků, kteří plnou svéprávnost nabyli uzavřením manželství, by však záleželo na okolnostech konkrétního případu. Větší ochrana by byla poskytnuta i zletilým potomkům, jejichž svéprávnost byla omezena. Otázkou je, zda by tato větší ochrana paradoxně v některých případech nevedla ke ztížení situace těchto potomků a ztížení péče o ně. Rozsah omezení těchto osob velmi často zahrnuje i omezení samostatně nakládat s finančními prostředky, spravovat své jmění, uzavírat manželství či pořizovat pro případ smrti. Velmi často jsou tito potomci také svobodní a bezdětní a majetek po nich nezřídka kdy případně vzdálenějším příbuzným nebo státu namísto osob, které o ně fakticky pečují. V praxi často činí problém zanechat takovému potomku povinný díl alespoň ve výši jedné čtvrtiny, obzvláště pokud má být předmětem pozůstalosti nemovitost. Zároveň náš právní řád obsahuje i jiné nástroje, zejména v rámci práva sociálního zabezpečení, které mohou zletilí potomci s omezenou svéprávností využít, pokud se nejsou schopni samostatně živit.

Stanovení odlišné výše povinného dílu pro potomky přinesl již ObčZ 1950 a jako kritérium byla zvolena zletilost. Stejně kritérium velikosti povinného dílu potomků je konzistentně použito ve všech následujících právních úpravách. Kritérium schopnosti potomka se samostatně živit by lépe naplňovalo účel stanovení různé velikosti povinného dílu, tedy chránit potomky, kteří byli odkázáni na péči a výživu zůstavitele, aby po smrti svého předka nezůstali zcela bez zajištění. Jeho uplatnění v praxi by však bylo značně obtížné, zejména by komplikovalo a prodlužovalo řízení o pozůstalosti. Oproti tomu užití kritéria svéprávnosti by na průběh pozůstalostního řízení nemělo větší vliv. Účel by toto kritérium lépe naplňovalo zejména u nezletilých, kterým byla soudem přiznána plná svéprávnost.¹¹⁶ Vhodnost použití tohoto kritéria ve zbylých případech by se pak stejně jako u kritéria zletilosti lišila dle konkrétní situace.

Důležitým aspektem volby vhodného kritéria pro určení výše povinného dílu je i právní jistota budoucího zůstavitele. Zůstavitel by měl při pořizení pro případ smrti vědět, kolik činí

---

¹¹⁶ Případů, kdy nezletilému, v období mezi přiznáním plné svéprávnosti a zletilostí zemře předek a zanechá takovému potomkovi pouze povinný díl, bude však velmi málo.

povinný díl jeho potomků a jak se v budoucnosti bude výše tohoto podílu vyvíjet. Zůstavitel, který se se svými potomky nestýká, o nich často neví dostatek informací. Taktéž informace, zda jsou jeho potomci plně svéprávní nebo zda jsou se schopni samostatně žít, nemusí být zůstaviteli vůbec známy. Zůstavitel může jen těžko předvídat, zda jeho potomek bude někdy v budoucnu omezen ve svéprávnosti.

Použití obou navrhovaných kritérií by ve svém důsledku vedlo k tomu, že by budoucí zůstavitel při pořízení pro případ smrti ani s pomocí právníka nebyl schopný správně určit výši povinného dílu. Z výše uvedených důvodů se domnívám, že zletilost není pro výpočet výše povinného dílu kritériem zcela ideálním, ale stále je kritériem nejvhodnějším.

3.1.3 Vliv práva reprezentace na velikost povinného dílu

Vzhledem k použití kritéria zletilosti nečiní stanovení velikosti povinného dílu pro děti zůstavitele v praxi problémy. Složitější je situace v případě, že dítě zůstavitele z nějakého důvodu nedědí a nepominutelnými dědici se stávají vzdálenější potomci, tedy v případě, kdy se uplatní právo reprezentace. Praxe je ohledně této problematiky velmi rozkolísaná, a i v odborné literatuře můžeme nalézt u jednotlivých autorů věnujících se tomuto tématu zcela protichůdné názory.

A. Talanda dochází k závěru, že povinný díl nezletilého nepominutelného dědice, který právem reprezentace vstupuje na místo zletilého nepominutelného dědice, činí vždy tři čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu, a to bez ohledu na důvod, pro který k reprezentaci došlo. Svoji argumentaci zakládá na rozlišení mezi materiální a formální reprezentací. Připouští, že toto rozlišení vychází z rakouské právní vědy a česká právní věda ho nezná, současně však poukazuje na to, že rakouský občanský zákoník je inspiračním zdrojem současného občanského zákoníku. Materiální reprezentace představuje nastoupení potomka do práva svého předka, přičemž právo potomka je v tomto případě odvozené od práva jeho předka. Postavení potomka tak musí být stejné jako postavení jeho předka. Reprezentace formální je naopak nastoupení potomka do samostatného práva, které není odvozené od jeho předka. Dle A. Talandy se při nastoupení do postavení nepominutelného dědice vždy jedná o reprezentaci formální, nepominutelný dědic tak má vlastní neodvozené právo a velikost jeho povinného dílu se neodvozuje od velikosti povinného dílu jeho předka. Uplatnění materiální reprezentace by znamenalo, že by se na potomka musel vztahovat i důvod, pro který jeho předek povinný díl nenabyl, a tudíž by se ani tento potomek nemohl stát nepominutelným dědicem. Tento výklad

podle A. Talandy navíc naplňuje smysl stanovení různé velikosti povinného dílu, protože nezletilým nepominutelným dědicům zajišťuje vyšší ochranu.¹¹⁷

Zcela opačný názor zastává O. Drachovský, který po analýze různých situací dospívá k závěru, že povinný díl nezletilého potomka ve druhém či vyšším stupni příbuzenství, který právem reprezentace vstupuje na místo svého předka, může činit maximálně tolik, kolik by činil povinný díl tohoto předka. Za nejspornější považuje otázku velikosti povinného dílu nezletilého potomka, který vstupuje na místo svého zletilého předka, který se nepominutelným dědicem nestal, protože nepřežil zůstavitele. Poukazuje na skutečnost, že stanovení různé výše povinného dílu dle zletilosti nemá předobraz v OZO, ale v předchozích občanských zákonících inspirovaných právem Sovětského svazu. O. Drachovský svůj názor opírá především o následující argumenty. Prvním z nich je autonomie vůle zůstavitele, jehož možnost rozhodovat o svém majetku po své smrti by měla být omezována co nejméně. Současný občanský zákoník navíc autonomii vůle zůstavitele pojímá jako stěžejní hodnotu. Druhým argumentem je právní jistota zůstavitele, který by měl v okamžiku porízení pro případ smrti vědět, kolik činí povinný díl jeho nepominutelných dědiců v jednotlivých rodinných větvích. Dále uvádí, že by nebylo spravedlivé, aby se v případě, že má zletilý potomek zůstavitele nezletilého potomka, vyplácelo zletilému potomkovi spáchat čin zakládající dědickou nezpůsobilost nebo dědictví odmítnout a tím zvýšit povinný díl v určité rodinné větvi. Posledním argumentem je pak posouzení smyslu a účelu daného ustanovení, které má více chránit osoby, které jsou péčí a výživou odkázané na zůstavitele, nicméně v případě uplatnění práva reprezentace buď předek potomka stále žije a může mu tuto péči a výživu zajišťovat nebo zemřel, ale nezletilému po něm náleželo dědictví nebo alespoň povinný díl.¹¹⁸

Nejnoveji se této problematice věnuje O. Horák. Dle jeho názoru není pro českou právní úpravu, která rozlišuje výši povinného dílu podle kritéria zletilosti, dělení na formální a materiální reprezentaci dostačující. Aby nedocházelo k zvýhodnění určité rodinné větve v případech, kdy právem reprezentace nabývá místo zletilého potomka povinný díl potomek nezletilý, bylo by dle něj vhodnější vymezit tři kategorie reprezentace, a to sice i) materiální (odvozenou) reprezentaci, při které je postavení potomka plně odvozené od postavení předka ii) částečně odvozenou formální reprezentaci, při které potomek vstupuje na místo předka, ale pouze do výše povinného dílu a iii) neodvozenou formální reprezentaci, při které potomek vstupuje na místo předka z vlastního práva. Navrhované rozdělení a jeho dopad na velikost

---

¹¹⁷ TALANDA, Adam. *Problematika reprezentace v dědickém právu*. V Praze: C.H. Beck, 2021, str. 113-119.

¹¹⁸ DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Kolik činí povinný díl nezletilého potomka příbuzného se zůstavitelem ve druhém a vyšším stupni?* Ad Notam, 2021, roč. 27, č. 2, str. 7-12.

povinného dílu nezletilých potomků ve druhém a vyšším stupni příbuzenství ilustruje O. Horák na situacích odmítnutí dědictví, vydědění a dědické nezpůsobilosti.

V případě, že zletilý potomek odmítne dědictví a jeho nezletilý potomek následně odmítne dědictví s výhradou povinného dílu, liší se velikost povinného dílu dle toho, zda se postupuje podle zákonné dědické posloupnosti nebo podle poručení pro případ smrti. Pokud je dědickým titulem zákon, bude se jednat o neodvozenou formální reprezentaci a povinný díl nezletilého potomka bude ve výši tří čtvrtin jeho zákonného dědického podílu. Jestliže zůstavitel pořídil pro případ smrti, půjde o částečně odvozenou formální reprezentaci a povinný díl bude činit pouze jednu čtvrtinu.

Pokud byl zletilý potomek zůstavitele vyděděn, je pro výši povinného dílu nezletilého potomka, který vstupuje na jeho místo, rozhodující, zda vyděděný přežil zůstavitele. Jestliže vyděděný zůstavitele přežije, půjde o částečně odvozenou formální reprezentaci a povinný díl nezletilého bude činit jednu čtvrtinu jeho zákonného dědického podílu. V případě, že vyděděný zůstavitele nepřežije, bude se jednat o neodvozenou formální reprezentaci a nezletilý potomek bude mít právo na povinný díl ve výši tří čtvrtin.

Nejkomplikovanější je situace u dědicky nezpůsobilého zletilého potomka, kde je výše povinného dílu nezletilého potomka vstupujícího na jeho místo rozlišována podle toho, zda dědicky nezpůsobilý potomek přežije zůstavitele a pokud ano, tak ještě dle dědického titulu. Pokud dědicky nezpůsobilý potomek zůstavitele nepřežije, měl by nezletilému nepominutelnému dědici připadnout povinný díl ve výši tří čtvrtin jeho zákonného dědického podílu, protože se bude jednat o neodvozenou formální reprezentaci. O neodvozenou formální reprezentaci půjde i v případě, že dědicky nezpůsobilý potomek zůstavitele přežije a nastane zákonná dědická posloupnost. Jestliže ale bude dědickým titulem závěť nebo dědická smlouva, bude se jednat o odvozenou formální reprezentaci a povinný díl nezletilého potomka bude činit pouze jednu čtvrtinu.¹¹⁹

Část odborné veřejnosti¹²⁰ i komentářové literatury¹²¹ se pak přiklání k názoru, že se velikost povinného dílu řídí dnem úmrtí zůstavitele. Pokud dítě zemře dříve než zůstavitel, nastupují na jeho místo jeho potomci vlastním právem a výše jejich povinného dílu se bude určovat dle toho, zda byli k datu úmrtí zůstavitele zletilí. Jestliže dítě zůstavitele přežilo, ale

---

¹¹⁹ HORÁK, Ondřej. *Problematika reprezentace a nepominutelní dědicové*. Ad Notam, 2023, roč. 29, č. 3, str. 18-23.

¹²⁰ BREJLOVÁ, Kateřina. *Dědický seminář v Kroměříži 2023*. Ad Notam, 2023, roč. 29, č. 2, str. 46.

¹²¹ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Opakovaná citace, str. 367.

nemá právo na povinný díl, odvíjí se výše povinného dílu vzdálenějších potomků od výše povinného dílu předka, na jehož místo vstupují.¹²²

Jedná se o hojně diskutovanou problematiku, přičemž názory na její řešení se velmi různí. Jazykovým výkladem § 1643 odst. 2 OZ bychom dospěli k závěru, že povinný díl potomka ve druhém či vyšším stupni příbuzenství se řídí pouze podle kritéria zletilosti, bez ohledu na výši povinného dílu předka, na jehož místo vstupuje. „*V případě aplikace právního ustanovení nutno prvotně vycházet z jeho doslovného znění. Pouze za podmínky jeho nejasnosti a nesrozumitelnosti (umožňující např. více interpretací), jakož i rozporu doslovného znění daného ustanovení s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoli pochybnost, lze upřednostnit výklad e ratione legis před výkladem jazykovým.*“¹²³ Rozebírané ustanovení stanovuje jasně kritérium pro určení výše povinného dílu dětí zůstavitele, u vzdálenějších potomků vstupujících do práva na povinný díl na základě práva reprezentace již ale vyvolává interpretační obtíže.

Účel stanovení různé výše povinného dílu spočívá zejména v zajištění větší ochrany nezletilým potomkům, kteří jsou péčí a výživou odkázáni na zůstavitele, nejsou samostatně finančně zajištěni a smrtí jejich předka dochází ke zhoršení jejich životní úrovně. Tento účel se ale u vzdálenějších potomků výrazně oslabuje. Smyslem daného ustanovení není umožnit zvýhodnění určité rodinné větve, jak by tomu mohlo být například při odmítnutí dědictví zletilým potomkem jenž má nezletilé děti. Je otázkou, zda v takovém případě není vhodné použít restriktivní jazykový výklad či dotvořit právo teleologickou redukcí.¹²⁴ Každá právní norma by zároveň měla být vykládána v souladu se základními hodnotami právního řádu jako jsou spravedlnost, právní jistota, účelnost a obecná svoboda jako klíčová hodnota práva.¹²⁵

Vzhledem k výše uvedeným argumentům se osobně nejvíce přikláním k závěru O. Drachovského¹²⁶ a mám za to, že povinný díl nezletilého potomka ve druhém či vyšším stupni příbuzenství, který právem reprezentace vstupuje na místo svého předka, by měl vždy činit maximálně tolik, kolik by činil povinný díl jeho předka. Autonomie vůle je základním východiskem občanského práva a její ochrana se při interpretaci projevuje v podobě zásady *in dubio pro libertate*.¹²⁷ Zůstavitel nemůže nikdy zcela předvídat vývoj věcí budoucích,

---

¹²² HORÁK, Ondřej. *Problematika reprezentace a nepominutelní dědicové*. Ad Notam, 2023, roč. 29, č. 3, str. 22.

¹²³ Stanovisko pléna Ústavního soudu ČR ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. Pl.ÚS-st. 1/96.

¹²⁴ DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Kolik činí povinný díl nezletilého potomka příbuzného se zůstavitelem ve druhém a vyšším stupni?* Ad Notam, 2021, roč. 27, č. 2, str. 9.

¹²⁵ WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2019, str. 185.

¹²⁶ Srov. závěry uvedené v DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Kolik činí povinný díl nezletilého potomka příbuzného se zůstavitelem ve druhém a vyšším stupni?* Ad Notam, 2021, roč. 27, č. 2, str. 7-12.

¹²⁷ WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2019, str. 201.

nicméně pokud činí pořízení pro případ smrti, měl by mít možnost udělat si představu, kolik činí povinný díl jeho nepominutelných dědiců. Jestliže zůstavitel pořídí pro případ smrti v okamžiku, kdy jsou všechny jeho děti zletilé, neměla by se výše povinného dílu určité rodinné větve měnit v důsledku toho, že dítě zemře, odmítne dědictví nebo se stane dědicky nezpůsobilé. Zároveň mám za to, že řešení případných účelných právních či faktických jednání, kterými by docházelo ke zvýšení povinného dílu určité rodinné větve pomocí § 8 OZ upravující zjevné zneužití práva, není dostačující, protože toto zjevné zneužití bude problematické prokázat. Vhodné, dle mého názoru, není ani stanovení výše povinného dílu kombinací různých kritérií. Řešení navržené O. Horákem¹²⁸ sice vhodně odstraňuje zvýhodnění některé rodinné větve, jeho využití v praxi by ale bylo příliš složité. Pro zůstavitele, jenž zpravidla nebude mít právní vzdělání, by bylo velmi obtížné dle tohoto postupu správně stanovit výši povinného dílu. Současný občanský zákoník umožňuje zůstaviteli téměř neomezené nakládání s majetkem za jeho života a zároveň neobsahuje možnost odvolat dar pro zkrácení povinného dílu. V případě, že právní úprava nebude zůstaviteli poskytovat právní jistotu ohledně výše povinného dílu potomků v druhém a vyšším stupni příbuzenství, bude zůstavitel motivován svoje majetkové záležitosti řešit *inter vivos* darováním či smlouvou o manželském majetkovém režimu, což nepovažuji i s ohledem na jeho ochranu za žádoucí. Zároveň souhlasím i se závěrem O. Drachovského, že nejspornější otázkou je výše povinného dílu v případě, že zletilý nepominutelný dědic zůstavitele nepřežije.¹²⁹ K rozlišování výše povinného dílu dle toho, zda dítě zůstavitele přežilo, dospívá, jak bylo uvedeno výše, i část odborné veřejnosti a komentářové literatury.

Konečné řešení této problematiky nicméně přinese až judikatura. Zároveň je třeba poukázat na skutečnost, že přestože se jedná o hojně diskutovanou problematiku, k případům, kdy dítě zůstavitele nedědí a na základě práva reprezentace náleží povinný díl vzdálenějším nezletilým potomkům, v praxi dochází ojediněle.

3.1.4 Rozhodný okamžik pro stanovení výše povinného dílu

Během řízení o pozůstalosti může dojít k situaci, kdy byl sice nepominutelný dědic k datu úmrtí zůstavitele nezletilý, ale v průběhu pozůstalostního řízení dovrší osmnáctý rok věku a stane se zletilým. V takovém případě je třeba zodpovědět otázku, zda by se velikost

---

¹²⁸ HORÁK, Ondřej. *Problematika reprezentace a nepominutelní dědicové*. Ad Notam, 2023, roč. 29, č. 3, str. 18-23.

¹²⁹ DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Kolik činí povinný díl nezletilého potomka příbuzného se zůstavitelem ve druhém a vyšším stupni?* Ad Notam, 2021, roč. 27, č. 2, str. 12.

povinného dílu nepominutelného dědice měla určovat k datu úmrtí zůstavitele nebo k datu rozhodnutí o dědictví. Zákon tuto situaci výslovně neupravuje. Pro řízení o pozůstalosti je rozhodný stav k datu úmrtí zůstavitele. Nejvyšší soud ve svém i nadále použitelném usnesením ze dne 25. 10. 2012, sp. zn. 21 Cdo 3977/2010 uvádí: „*Pro vyměření (stanovení) tzv. povinného dílu není rozhodný stav v době pořízení závěti nebo v době vypořádání dědictví, ale vždy - jak vyplývá též z ustanovení § 460 obč. zák.*¹³⁰ - *stav v době zůstavitelovy smrti.*“¹³¹ Okamžik úmrtí zůstavitele je tedy rozhodný i pro stanovení velikosti povinného dílu. Jiný postup by mohl vést k účelnému prodlužování řízení o pozůstalosti za účelem zmenšení povinného dílu nepominutelného dědice.

3.2 Výpočet povinného dílu v řízení o pozůstalosti

Obecně platí, že zletilému nepominutelnému dědici náleží z pozůstalosti povinný díl alespoň ve výši jedné čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu, nezletilému nepominutelnému dědici pak povinný díl alespoň ve výši tří čtvrtin jeho zákonného dědického podílu. Z takto obecně určené velikosti povinného dílu je však třeba pomocí stanoveného postupu vypočítat konkrétní hodnotu povinného dílu pro každého nepominutelného dědice. Tento postup vychází především z § 1655 a 1656 OZ.

Východiskem pro stanovení výše povinného dílu je určení zákonného dědického podílu nepominutelného dědice. Zákonný dědický podíl nepominutelného dědice představuje předpokládaný stav zákonné dědické posloupnosti (tedy počet dědiců, kteří by tvořili první dědickou třídu), ke kterému by došlo, kdyby zůstavitel neučinil žádné právní jednání pro případ smrti a jeho majetek by dědili dědici ze zákona.¹³² Stěžejní otázkou je, které osoby lze při stanovení počtu dědiců, kteří by tvořili první dědickou třídu, zohlednit. Podle § 1645 OZ se při výpočtu zákonného dědického podílu přihlíží též k tomu, kdo se zřekl dědictví nebo povinného dílu, je nezpůsobilý dědit nebo byl zůstavitelem vyděděn. Tento výčet doplnila judikatura,¹³³ která ještě podle předchozí právní úpravy dovodila, že při stanovení zákonného podílu za účelem výpočtu povinného dílu je potřeba zohlednit i dědice, kteří odmítli dědictví, ke kterým se nepřihlíží, protože není známo místo jejich pobytu, nebo obecně vzato dědice, u kterých soud postupuje v pozůstalostním řízení bez zřetele na ně.¹³⁴

---

¹³⁰ Nyní § 1479 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹³¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 10. 2012, sp. zn. 21 Cdo 3977/2010

¹³² Tamtéž.

¹³³ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 10. 2012, sp. zn. 21 Cdo 3977/2010.

¹³⁴ SVOBODA, Jirí a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 37-38.

Pro určení konkrétní výše povinného dílu je potřeba zjistit celkový rozsah pozůstalosti a její hodnotu.¹³⁵ Za tímto účelem se majetek v pozůstalosti sepiše a odhadne.¹³⁶ O soupisu a odhadu majetku blíže pojednávají kapitoly 5.5 a 5.6 této práce.

Od hodnoty majetku se odečtou dluhy zůstavitele a také závady, které na majetku vázly již v době smrti zůstavitele. K čisté hodnotě pozůstalosti se naopak připočte, co nepominutelný dědic od zůstavitele získal a co mu má být započteno na povinný díl.¹³⁷

Dluhy zůstavitele jsou uvedeny v § 171 odst. 2 ZŘS. Pasiva pozůstalosti tvoří dluhy, které měl zůstavitel již v době smrti, i dluhy, které vznikly po jeho úmrtí, ale mají původ v právních skutečnostech, z nichž by měl plnit zůstavitel, kdyby nezemřel. Mezi pasiva pozůstalosti se zahrnují i náklady zůstavitelova pohřbu, náklady některých osob na zaopatření a dluhy vzniklé po smrti zůstavitele, o kterých tak stanoví zákon.¹³⁸ Příkladem dluhu stanoveného zákonem jsou nově i splátky důchodu, které zůstaviteli nenáležely, protože zemřel před počátkem období, na které tyto splátky byly vyplaceny, a které nebyly po úmrtí zůstavitele vráceny.¹³⁹

Zákon přímo nestanovuje, co patří mezi závady, které na majetku zůstavitele vázly již v době jeho smrti. Mezi tyto závady patří zejména věcná břemena, závazky zůstavitele vyplývající ze smlouvy o smlouvě budoucí, právo stavby, zástavní právo, výměnek atd. Aby tyto závady mohly být odečteny od hodnoty majetku, je potřeba je ocenit.¹⁴⁰ Mezi závady vážnoucí na majetku nepatří darování pro případ smrti.¹⁴¹

Ustanovení § 1656 OZ stanovuje, že se povinný díl stanoví bez ohledu na odkazy a jiné závady vznikající z pořízení pro případ smrti. Toto ustanovení je třeba vykládat tak, že pro účely výpočtu povinného dílu mají být oceněny a do aktiv pozůstalosti zahrnuty i ty odkazy, které mají být vydány z pozůstalosti.¹⁴² Mezi závady vznikající z pořízení pro případ smrti může patřit stanovení podmínky, doložení času, příkaz, svěřenské nástupnictví atd. Od hodnoty

---

¹³⁵ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 46.

¹³⁶ § 1655 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ V odborné literatuře můžeme nalézt i úvahy, zda je možné od hodnoty majetku odečíst i pasiva pozůstalosti podle § 171 odst. 2) písm. b. ZŘS, které jsou sice pasivem pozůstalosti, ale nikoliv dluhem zůstavitele *stricto sensu*. Srov. ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Opakovaná citace, str. 405.

¹³⁹ § 64 odst. 7 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.

¹⁴⁰ FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Opakovaná citace, str. 420.

¹⁴¹ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, str. 281.

¹⁴² FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Opakovaná citace, str. 420.

majetku se tedy neodečítají závady, které tíží pozůstalost z vůle zůstavitele vyjádřené v pořízení pro případ smrti.¹⁴³

K čisté hodnotě pozůstalosti se připočte, co nepominutelný dědic od zůstavitele získal a co mu má být započteno na povinný díl. Započtení se blíže věnuje kapitola čtyři této práce. Z praktického důvodu se k čisté hodnotě pozůstalosti nepřipočítává, co nepominutelný dědic z pozůstalosti obdržel ve formě dědického podílu, odkazu nebo jiným opatřením zůstavitele. V opačném případě by se tímto přičtením zvýšil základ, ze kterého se následně odečítá předmět zápočtu. To by ve svém důsledku vedlo k situaci, kdy by nepominutelný dědic měl právo na doplacení povinného dílu, přestože mu ho zůstavitel zanechal v zákonné výši.¹⁴⁴

Postup výpočtu konkrétní výše povinného dílu je tedy následující. Nejprve vypočteme rozdíl mezi hodnotou majetku v pozůstalosti, včetně toho, co se k tomuto majetku připočítává a výší dluhů a ostatních závad, které se odečítají. Tato hodnota se následně vydělí zákonným dědickým podílem nepominutelného dědice (tedy počet dědiců, kteří by tvořili první dědickou třídu) a vynásobí se jednou čtvrtinou (u zletilého potomka) nebo třemi čtvrtinami (u nezletilého potomka). Od takto vypočteného povinného dílu se odečte hodnota plnění, které se nepominutelnému dědici započítává na povinný díl. Výsledná kladná hodnota je částkou, která má být nepominutelnému dědici vyplacena. V případě, že je výsledná hodnota záporná nebo rovna nule, povinný díl nepominutelného dědice byl již uspokojen v plné výši.¹⁴⁵

Mezi smrtí zůstavitele a určením povinného dílu,¹⁴⁶ může uběhnout delší časové období, obzvláště pak v případě, že jsou mezi účastníky pozůstalostního řízení spory.¹⁴⁷ Z tohoto důvodu zakotvuje § 1656 OZ právo nepominutelného dědice poměrně se účastnit jak na zisku (zvýšení hodnoty cenných papírů, příjem z nájmu, úroky na bankovních účtech atd.), tak na ztrátě (zničení některé věci, pokles hodnoty cenných papírů atd.) pozůstalosti. V důsledku toho může v průběhu pozůstalostního řízení dojít ke změně výše povinného dílu. Poměr, kterým se nepominutelný dědic na zisku a ztrátě účastní je dán velikostí dědických podílů a velikostí povinného dílu.¹⁴⁸

---

¹⁴³ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Opakovaná citace, str. 405.

¹⁴⁴ Srov. FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720).* Opakovaná citace, str. 374.

¹⁴⁵ SVOBODA, Jiří. In: FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720).* Opakovaná citace, str. 420. KITTEL, David. In: PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář.* Opakovaná citace, str. 1699.

¹⁴⁶ Povinný díl je určen okamžikem vydání usnesení, kterým bude o výši povinného dílu rozhodnuto nebo kterým bude schválena dohoda o jeho vypořádání.

¹⁴⁷ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 46.

¹⁴⁸ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Opakovaná citace, str. 406 a 408.

3.3 Způsoby uspokojení práva na povinný díl

Povinný díl může být nepominutelnému dědici zůstaven ve formě dědického podílu nebo odkazu. Pokud ale zůstavitel nezanechá nepominutelnému dědici dědický podíl, není nepominutelný dědic dědicem zůstavitele. V případě, že zůstavitel zároveň neuložil některému z dědiců splnit povinný díl prostřednictvím odkazu, nemá nepominutelný dědic právo ani na vydání určité věci z pozůstalosti. Podle současné právní úpravy má nepominutelný dědic právo pouze na peněžní částku, která se rovná hodnotě jeho povinného dílu.

Pokud zůstavitel neurčil jinak, bude tedy povinný díl v první řadě nepominutelnému dědici vyplacen v penězích.¹⁴⁹ Občanský zákoník ale umožňuje, aby se nepominutelný dědic dohodl s dědici jinak. Namísto zaplacení hodnoty povinného dílu v penězích, může být sjednáno odbytné, popřípadě jiná dohoda spočívající například ve vydání určité věci z pozůstalosti.¹⁵⁰ K uspokojení práva na povinný díl může kromě řízení o pozůstalosti dojít i ve sporném řízení nebo dohodou dědiců a nepominutelného dědice učiněnou mimo soudní řízení. Uplatňování práva na povinný díl a jeho vypořádání mimo řízení o pozůstalosti se blíže věnuje kapitola šest této práce.

3.3.1 Výplata povinného dílu v penězích

Pokud nepominutelný dědic v pozůstalostním řízení uplatnil právo na povinný díl a na jeho vypořádání a zároveň mezi ním a dědici nedošlo k dohodě, rozhodne o vypořádání povinného dílu pozůstalostní soud. K určení povinného dílu dochází právní mocí rozhodnutí o dědictví. Peněžní částku odpovídající výši povinného dílu jsou nepominutelnému dědici povinni vyplatit dědici spolu s případnými odkazovníky poměrně podle čistých hodnot jejich dědických podílů a odkazů.¹⁵¹

Podle obecné lhůty k plnění (tzv. pariční lhůty) je třeba povinnost stanovenou v rozhodnutí splnit do tří dnů od právní moci rozhodnutí.¹⁵² Tato obecná lhůta se uplatní, pokud pozůstalostní soud nestanoví lhůtu delší nebo i v případě, že nestanoví k plnění lhůtu žádnou.

Pro výplatu peněžní částky odpovídající výši povinného dílu není podstatné, zda byl předmětem pozůstalosti likvidní majetek, ze kterého je možné ve stanovené lhůtě pro plnění povinný díl uspokojit. Nepominutelný dědic má postavení věřitele dědiců, peněžní částka

---

¹⁴⁹ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Opakovaná citace, str. 398-399.

¹⁵⁰ SVOBODA, Jirí a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2023, str. 47-48.

¹⁵¹ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Opakovaná citace, str. 396.

¹⁵² § 160 odst. 1 ve spojení s § 167 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

rovnající se hodnotě povinného dílu tedy vůbec nemusí pocházet z majetku, který dědic nabyt z pozůstalosti. Tento koncept může být problematický zejména v případě, že většinu majetku v pozůstalosti tvoří nemovitost, kterou dědic nemůže prodat, protože ji užívá k bydlení.

Zákon pozůstalostnímu soudu v určitých případech umožňuje povolit splátky na povinný díl nebo odložit splatnost plnění. Této problematice se blíže věnuje kapitole 5.7 této práce.

3.3.2 Dohoda o vypořádání povinného dílu

Nepominutelný dědic se může podle § 1654 odst. 2 OZ dohodnout s dědici ze závěti nebo z dědické smlouvy jinak, než že mu bude vyplacena peněžní částka rovnající se hodnotě jeho povinného dílu. Pozůstalostní soud by se měl snažit vést účastníky k nalezení smírného řešení.¹⁵³ Dohoda mezi účastníky řízení je vždy lepší variantou než autoritativní vypořádání jejich vzájemných práv a povinností.¹⁵⁴

Dohoda mezi nepominutelným dědicem a dědici může spočívat v tom, že povinný díl bude uspokojen vydáním určité věci z pozůstalosti, z majetku dědice, popřípadě kombinací naturálního a peněžitého plnění. Ani na základě dohody s dědici nelze nepominutelnému dědici přenechat dědický podíl nebo mu vydat věc, která má být vydána jako odkaz.¹⁵⁵

Mezi notáři nepanuje shoda v otázce, jak v rámci pozůstalostního řízení vypořádat věc, kterou by měl dle dohody s dědici nabýt přímo nepominutelný dědic. Tedy zda je třeba, aby věc nejprve zdědili podle dědických podílů všichni dědicové, kterým bude následně v rámci schválení dohody o vypořádání povinného dílu uložena povinnost tuto věc vydat nepominutelnému dědici, popřípadě zda je možné, aby v rámci dohody o vypořádání povinného dílu nabyt nepominutelný dědic tuto věc rovnou. Osobně mám za to, že je účelné, aby nejdřív formálně nabyli věc z pozůstalosti dědici dle poměru jejich dědický podílů a následně aby jim byla uložena povinnost tuto věc vydat nepominutelnému dědici. Tomuto postupu svědčí i skutečnost, že základem odměny notáře jako soudního komisaře je obvyklá cena aktiv pozůstalosti.¹⁵⁶ Odměnu notáře hradí dědicové podle poměru svých dědických podílů nebo podle poměru majetku nabytého při rozdělení pozůstalosti.¹⁵⁷ Nepominutelný dědic odměnu notáře nehradí. Celková odměna vypočítaná z obvyklé ceny aktiv pozůstalosti by se pak

---

¹⁵³ § 9 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

¹⁵⁴ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 49.

¹⁵⁵ ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Opakovaná citace, str. 400.

¹⁵⁶ § 12 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

¹⁵⁷ § 108 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

neshodovala s celkovou odměnou rozpočítanou na jednotlivé dědice podle poměru na nabytém majetku z pozůstalosti.

Pokud má nepominutelný dědic z pozůstalosti nabyt věc zapsanou do veřejného seznamu, zapíše se nepominutelný dědic do tohoto seznamu přímo po zůstaviteli.¹⁵⁸ Nejčastěji se bude jednat o nemovitosti, může se to týkat ale i dalších věcí zapsaných ve veřejných seznamech jako jsou letadla, některá plavidla nebo patenty a průmyslové vzory. I věc zapsanou ve veřejném seznamu by měli nejprve formálně zdědit dědici zůstavitele, nicméně nepominutelný dědic bude do veřejného seznamu na základě konečného usnesení zapsán přímo po zůstaviteli, aniž by byli nejdřív zapisováni dědici.

Dohodou nepominutelného dědice s dědici nesmí dojít ke zkrácení práva věřitelů. Pokud by se tak stalo, je taková dohoda vůči věřitelům neúčinná. Věřitelé se pak mohou u sporného soudu domáhat uspokojení svých nároků i z toho, co dědici plnili nepominutelnému dědici. Mezi věřitele patří i další nepominutelní dědici zůstavitele.¹⁵⁹

3.3.3 Odbytné

Dědici se mohou s nepominutelným dědicem dohodnout na odbytném. Občanský zákoník odbytné jako pojem nijak nedefinuje. Z obecné povahy tohoto institutu lze dovodit, že se jedná o peněžní vyrovnání, na které se strany dohodly a kterým dojde k uspokojení práva na povinný díl.

Výše odbytného záleží na dohodě účastníků řízení a může být jak vyšší, tak nižší než částka rovnající se povinnému dílu nepominutelného dědice. V případě schválení uzavřené dohody o odbytném pozůstalostním soudem není třeba postupovat podle § 1655 a § 1656 OZ, které upravují způsob výpočtu povinného dílu. Tento postup přinese urychlení pozůstalostního řízení a úsporu nákladů, protože není potřeba provádět soupis pozůstalosti, výpočet povinného dílu ani započtení na povinný díl.¹⁶⁰ Nepominutelný dědic a dědicové se mohou dohodnout též na splatnosti a způsobu plnění nebo zajištění dluhu. Ani v případě odbytného nesmí tato dohoda zkrátit další věřitele.

---

¹⁵⁸ § 1654 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁵⁹ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 31-32.

¹⁶⁰ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Opakovaná citace, str. 409.

3.3.4 Rozdíl mezi dohodou o vypořádání povinného dílu podle § 1654 odst. 2 OZ a odbytným

Ustanovení § 1654 odst. 2 OZ umožňuje, aby se nepominutelný dědic a dědici dohodli jinak, než že bude právo na povinný díl uspokojeno peněžní částkou odpovídající výši povinného dílu. Právní úprava již ale nestanovuje, co pod tuto jinou dohodu lze podřadit. Ustanovení § 1657 OZ umožňuje nepominutelnému dědici a dědicům dohodnout si odbytné. Jak bylo uvedeno výše ani odbytné občanský zákoník nikde nedefinuje. Logicky se pak nabízí otázka, jaký je mezi dohodou o vypořádání povinného dílu a odbytným rozdíl.

Určitá část odborné veřejnosti se k této problematice staví tak, že pokud si mezi sebou nepominutelný dědic a dědici dohodnou uspokojení povinného dílu ve formě peněžitého plnění, jedná se o odbytné. V případě, že si mezi sebou dohodnou vydání určité věci z pozůstalosti nebo jiné, než peněžité plnění jedná se o jinou dohodu podle § 1654 odst. 2 OZ. U odbytného není na rozdíl od jiné dohody o vypořádání povinného dílu potřeba provádět výpočet povinného dílu, odhad a soupis pozůstalosti a započtení na povinný díl.

Podle převažujícího názoru je možné, aby si nepominutelný dědic a dědicové odbytným i dohodou podle § 1654 odst. 2 OZ sjednali jak peněžité, tak jiné plnění. Hlavní rozdíl je pak spatřován v tom, že jiná dohoda o vypořádání povinného dílu vychází z přesné částky, která má být jako povinný díl nepominutelnému dědici uhrazena. Tato částka vzešla z výpočtu povinného dílu provedeného na základě zjištění aktiv a pasiv pozůstalosti včetně provedení soupisu pozůstalosti a případného započtení. U dohody o odbytném naopak není třeba zjišťovat přesnou výši povinného dílu.¹⁶¹ Tomu nasvědčuje i důvodová zpráva k občanskému zákoníku, která k ujednání odbytného uvádí, že pokud mají všechny zúčastněné strany vůli k dohodě, není třeba při vzájemném uspořádání majetkových poměrů a zájmů trvat na provedení inventarizace a odhadu aktiv a pasiv. Zákonná pravidla pro výpočet povinného dílu se mají uplatnit jen tam, kde není vůle stran k dohodě.¹⁶²

Rozdíly mezi dohodou o vypořádání povinného dílu podle § 1654 odst. 2 OZ a odbytným podle § 1657 OZ se téměř stírají, neboť mezi oběma případy nejsou v praxi zásadní rozdíly.¹⁶³ Většina aktiv pozůstalosti je zjištěna na základě šetření provedeného soudním komisařem a nepominutelný dědic má tak poměrně reálnou představu o výši svého povinného dílu i bez

---

¹⁶¹ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Opakovaná citace, str. 410.

¹⁶² ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* Ostrava: Sagit, 2012, str. 678.

¹⁶³ FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720).* Opakovaná citace, str. 424.

provedení soupisu pozůstalosti. V rámci pozůstalostního řízení se nepominutelný dědic a dědici buď na vypořádání vzájemných vztahů a povinností dohodnout zcela nebo vůbec. Zpravidla si mezi sebou ve většině případů ujednájí odbytné a není tak třeba provádět soupis pozůstalosti.

3.4 Nařízení zůstavitele omezující povinný díl

Zůstavitel může podle § 1644 OZ nepominutelnému dědici zůstavit povinný díl v podobě dědického podílu nebo odkazu. Povinný díl zanechaný v této podobě nicméně musí nepominutelnému dědici zůstat zcela nezatížen. K nařízením zůstavitele, která by omezovala povinný díl, se nepřihlíží. „*Celé komentované ustanovení vychází z úvahy, že povinný díl je již tak dosti nízký, že jeho hodnotu nelze dále ještě snižovat zatížením různými nařízenými zůstavitele.*“¹⁶⁴

Právní úprava neobsahuje žádný výčet nařízení zůstavitele omezující povinný díl. Mezi tato nařízení můžeme zařadit příkaz, podmínku, doložení času, svěřenské nástupnictví, splnění odkazu¹⁶⁵ či pododkazu, zákaz zcizení a zatížení nebo zřízení věcného břemena. Zákaz zatížení povinného dílu se vztahuje pouze na zatížení, která vznikla v důsledku nařízení zůstavitele pro případ smrti, nikoliv na situace, kdy je nepominutelný dědic povolán za dědice nebo odkazovníka majetku, na kterém vázlo zatížení již za života zůstavitele. V opačném případě, by se v důsledku pozůstalostního řízení nepřihlíželo k zatížením, která na majetku mohou váznout již dlouhou dobu, což by se negativně dotklo práv oprávněných osob z těchto zatížení. Existence zatížení, váznoucího na zůstavitelově majetku již před jeho smrtí, by však měla být zohledněna v ocenění tohoto majetku a mohla by založit právo nepominutelného dědice na doplnění povinného dílu.¹⁶⁶

Dle rozebíraného ustanovení se k nařízení zůstavitele, která omezují povinný díl, nepřihlíží. V odborné literatuře se lze setkat s názorem, že slovní spojení nepřihlíží se, vyjadřuje v tomto případě relativní neplatnost, kterou nepominutelný dědic musí namítnout.¹⁶⁷ Osobně se spíše domnívám, že se jedná o neplatnost absolutní. Tento názor opírám o následující citaci z rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 11. 2018, sp. zn. 29 Cdo 5943/2016. „*Nicméně bez zřetele k tomu, zda důvodem, proč se k určitému ujednání nepřihlíží, je v tom kterém případě*

---

¹⁶⁴ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Opakovaná citace, str. 368.

¹⁶⁵ Tamtéž str. 369.

¹⁶⁶ PLAŠIL, Filip. *Zkrácení práva na povinný díl. Úvaha nad § 1644 a 1517 OZ.* Ad Notam, 2020, roč. 26, č. 2, str. 8.

¹⁶⁷ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Opakovaná citace, str. 369. A tam citovaná literatura.

*jeho zdánlivost, neplatnost či dokonce pouhá (dočasná) neúčinnost, z příkazu zákonodárce nepřihlížet k němu plyne, že soud tak musí – jsou-li splněny zákonem předepsané předpoklady – učinit ex officio, bez ohledu na návrhy stran. Příkaz zákonodárce k určitému právnímu jednání nepřihlížet tak má zpravidla obdobné důsledky jako v případě zdánlivých či absolutně neplatných právních jednání.*¹⁶⁸

V případě že zůstavitel zanechá nepominutelnému dědici ve formě dědického podílu nebo odkazu větší podíl, než by činil jeho povinný díl, a zároveň tento podíl nějak zatíží, vztahuje se nařízení zůstavitele jen na tu část, která přesahuje hodnotu povinného dílu.¹⁶⁹ Pokud nelze dědický podíl rozdělit na část, která odpovídá povinnému dílu a která musí zůstat nezatížená, a na část, kterou lze zatížit, je třeba existenci zatížení zřejmě zachovat a ocenit toto zatížení určitou částkou, která se odečte od výše dědického podílu zanechaného nepominutelnému dědici. Pokud namísto nepominutelného dědice na základě principu reprezentace dědí někdo, kdo sám nepominutelným dědicem není, platí pro něj nařízení zůstavitele bez omezení a musí je splnit.¹⁷⁰

Nepominutelný dědic se vždy může rozhodnout, zda dědický podíl nebo odkaz přijme nebo ho odmítne a bude namísto toho požadovat povinný díl.¹⁷¹ Naopak zůstavitel může nepominutelnému dědici uložit, aby si vybral, zda si ponechá to, co se mu zůstává nebo odkazuje včetně zatížení nařízením zůstavitele, nebo zda dá přednost povinnému dílu.¹⁷² Nepominutelný dědic se tak může rozhodnout například z důvodu, že pro něj má věc, kterou mu zůstavitel pořízením pro případ smrti zanechal, větší hodnotu než povinný díl vyplacený v penězích.

---

¹⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 11. 2018, sp. zn. 29 Cdo 5943/2016.

¹⁶⁹ § 1644 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁷⁰ ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Opakovaná citace, str. 369.

¹⁷¹ § 1485 odst. 1 a 1623 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁷² Tamtéž § 1644 odst. 3.

4 Zápočet na povinný díl a na dědický podíl

Právní úpravu započtení¹⁷³ (kolace) najdeme v § 1658 - 1664 OZ. Občanský zákoník oproti předchozí právní úpravě, která obsahovala pouze započtení na dědický podíl, upravuje navíc ještě započtení na povinný díl. Podle důvodové zprávy k občanskému zákoníku je započtení zvláštním druhem kompenzace a u započtení na povinný díl se dokonce jedná o kompenzaci pohledávky. Oba instituty se ale svojí právní povahou podstatně liší.¹⁷⁴

Účelem zápočtu je spravedlivé stanovení výše dědického podílu dědice nebo povinného dílu nepominutelného dědice s ohledem na to, co již od zůstavitele bezplatně obdrželi za jeho života. Smyslem právní úpravy je také zabránit nebo alespoň omezit zvýhodnění některého dědice nebo nepominutelného dědice, oproti dědicům, kteří dosud od zůstavitele nic neobdrželi.¹⁷⁵ Prostřednictvím započtení na dědický podíl lze dosáhnout alespoň částečného vyrovnání hodnot majetku nabytého jednotlivými dědici, jak za života zůstavitele, tak po jeho smrti.¹⁷⁶ Hlavním cílem započtení na povinný díl v naší právní úpravě je zohlednit plnění, které nepominutelný dědic od zůstavitele obdržel za života i po jeho smrti a snížit o toto plnění jeho povinný díl. Na rozdíl od právních řádů jiných zemí neposkytuje naše pojetí započtení na povinný díl nepominutelnému dědici téměř žádnou ochranu.¹⁷⁷

Je třeba poznamenat, že občanský zákoník u úpravy započtení nedůsledně používá pojmy nepominutelný dědic a potomek, když tyto pojmy střídá, ale myslí tím tu samou osobu. Potomci jsou vždy i nepominutelnými dědici zůstavitele.¹⁷⁸ Výsledná právní úprava je pak nekonzistentní a do jisté míry matoucí.

4.1 Zápočet na povinný díl

Pokud nepominutelný dědic uplatňuje právo na povinný díl nebo na jeho doplnění, lze mu na tento povinný díl započítat některá plnění, která mu zůstavitel poskytl. Právní úpravu započtení na povinný díl najdeme v § 1660 a 1661 OZ. Započtení na povinný díl může

---

¹⁷³ Je třeba rozlišovat mezi započtením (*collatio*) v právu dědickém a započtením (*compensatio*) v právu závazkovém. DVORÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří; ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 139.

¹⁷⁴ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, str. 678.

¹⁷⁵ FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Opakovaná citace, str. 427.

¹⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 4. 2015, sp. zn. 21 Cdo 2860/2013.

¹⁷⁷ DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Zohlednění bezúplatných plnění od zůstavitele v dědickém právu*. Ad Notam, 2022, roč. 28, č. 4, str. 13.

¹⁷⁸ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 57.

pozůstalostní soud provést i bez nařízení zůstavitele. Systematicky institut započtení na povinný díl patří k ochraně nepominutelných dědiců. Důsledkem provedení započtení je ale snížení povinného dílu. Úprava v našem právním řádu tak spíše chrání autonomii vůle zůstavitele než nepominutelné dědice.¹⁷⁹

Podle předmětu zápočtu můžeme poskytnutá plnění rozdělit do těchto tří základních kategorií: i) plnění, které nepominutelný dědic z pozůstalosti nabyt odkazem nebo jiným zůstavitelovým opatřením, ii) plnění, které nepominutelný dědic bezplatně obdržel v posledních třech letech a iii) plnění určená na úlevu v nákladech nebo úhradu dluhů nepominutelného dědice.

4.1.1 Započtení plnění, které nepominutelný dědic z pozůstalosti nabyt odkazem nebo jiným zůstavitelovým opatřením

*„Na povinný díl se započte vše, co nepominutelný dědic z pozůstalosti skutečně nabyt odkazem nebo jiným zůstavitelovým opatřením.“*¹⁸⁰ Rozebereme-li blíže tento text § 1660 odst. 1 OZ zjistíme, že zákonodárce vymezil předmět započtení relativně neurčitě. Jednoznačně je uvedeno, že na povinný díl má být započteno, co nepominutelný dědic z pozůstalosti skutečně nabyt odkazem. Další část ustanovení způsobuje výkladové problémy, protože na povinný díl má být započteno i to, co nepominutelný dědic z pozůstalosti skutečně nabyt jiným zůstavitelovým opatřením, aniž by bylo specifikováno, co lze pod jiná opatření zůstavitele podřadit. Logicky je dovozováno, že kromě odkazu lze do této kategorie zařadit i pododkaz. V odborné literatuře je pak nesporné, že pod jiná opatření zůstavitele patří i dědický podíl.¹⁸¹

Pokud nepominutelný dědic nebyl pořízením pro případ smrti zcela opominut a obdržel od zůstavitele *mortis causa* odkaz, pododkaz nebo dědický podíl,¹⁸² je toto plnění možné započíst na jeho povinný díl. V opačném případě by došlo k nedůvodnému zvýhodnění nepominutelného dědice, který by měl vedle tohoto plnění nárok ještě na povinný díl. Je-li hodnota plnění, které nepominutelný dědic nabyt nižší než hodnota jeho povinného dílu, bude

---

¹⁷⁹ DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Zohlednění bezúplatných plnění od zůstavitele v dědickém právu*. Ad Notam, 2022, roč. 28, č. 4, str. 12-13.

¹⁸⁰ § 1660 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁸¹ Srov. ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Opakovaná citace, str. 414. PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, str. 1701. FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Opakovaná citace, str. 435.

¹⁸² Dědický podíl může nepominutelnému dědici připadnout též z důvodu, že zůstavitel nepořídil o celé pozůstalosti a část pozůstalosti ponechá k dědění ze zákona.

mít po provedení zápočtu nárok na dorovnání povinného dílu. Nepominutelný dědic má vždy na výběr, zda toto plnění přijme, anebo bude požadovat povinný díl v plné výši.¹⁸³

Odkaz, pododkaz a dědický podíl nejsou jediné možnosti, jak může zůstavitel po své smrti zanechat nepominutelnému dědici nějaký majetek. „*Jde především o trustové a fundační struktury, darování pro případ smrti, plnění ze životního pojištění, penzijní schémata a různé jiné typy smluv ve prospěch třetího.*“¹⁸⁴ V této podkapitole se dále zabývám otázkou, zda lze plnění z darování pro případ smrti, životního pojištění, doplňkového penzijního spoření, svěřenského nástupnictví a svěřenského fondu podřadit pod jiná opatření zůstavitele a započíst je na povinný díl nepominutelného dědice.

Darování pro případ smrti

Darování pro případ smrti (*donatio mortis causa*) je upraveno v § 2063 OZ v rámci práva závazkového a v § 1594 odst. 2 v rámci práva dědického. Aby bylo možné darování závislé na podmínce, že obdarovaný dárce přežije, posoudit jako darování pro případ smrti, a nikoliv jako odkaz, musí být splněny tři podmínky: i) dárce se výslovně vzdá práva dar odvolat, ii) o vzdání se práva dar odvolat vydá dárce obdarovanému listinu a iii) obdarovaný dar přijme.¹⁸⁵

Někteří autoři¹⁸⁶ uvádí, že darování pro případ smrti uzavřené mezi zůstavitelem a nepominutelným dědicem je možné zařadit pod jiná opatření zůstavitele a plnění tímto opatřením poskytnuté lze započíst na povinný díl. Tento výklad ale naráží na doslovné znění § 1660 odst. 1 OZ který stanovuje, že na povinný díl lze započíst plnění, které nepominutelný dědic skutečně nabyl z pozůstalosti. Pokud má smlouva o darování pro případ smrti translační účinky, převádí se vlastnické právo k věci již okamžikem smrti zůstavitele a taková věc se nestává předmětem řízení o pozůstalosti. Jiná situace nastane v případě, kdy má smlouva pouze účinky obligační a k převodu vlastnického práva je potřeba ještě další právní skutečnost. V takovém případě by měla být věc, která je předmětem smlouvy, zařazena do aktiv pozůstalosti a měla by být v řízení projednána. Do pasiv pozůstalosti by měla být proti tomu zařazena povinnost vyplývající z této smlouvy.¹⁸⁷ Typickým příkladem bude darování pro případ smrti, jehož předmětem je nemovitá věc zapsaná v katastru nemovitostí. Stejný postup

---

¹⁸³ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 57.

¹⁸⁴ RONOVSÁ, Kateřina a PIHERA, Vlastimil. *(Ne)pominutelný dědic. Kontroverze, rizika a možnosti změn*. Opakovaná citace, str. 521.

¹⁸⁵ § 2063 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁸⁶ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, str. 285. FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Opakovaná citace, str. 435.

¹⁸⁷ MUZIKÁŘ, Martin. *Darování pro případ smrti a jeho osud po smrti dárce*. Ad Notam, 2017, roč. 23, č. 4, str. 18.

je třeba aplikovat u movitých věci evidovaných ve veřejném seznamu a zaknihovaných cenných papírů.¹⁸⁸ Praxe v tomto případě ale není jednotná. Někteří notáři nerozlišují, co je předmětem darování pro případ smrti, a i v případě, že má smlouva pouze účinky obligační, předmět darování do pozůstalosti nezařazují. Jiní notáři pak předmět darování zařazují pouze na stranu aktiv či pasiv pozůstalosti, nikoliv na strany obě.

Pro aplikaci ustanovení § 1660 odst. 1 OZ na darování pro případ smrti je stěžejní vyřešit otázku, zda jiné opatření zůstavitele musí vycházet z pozůstalosti nebo zda může jít o opatření, které se k pozůstalosti nevztahuje.¹⁸⁹ Jazykovým výkladem tohoto ustanovení bychom dospěli k závěru, že na povinný díl nepominutelného dědice lze započítat pouze darování pro případ smrti, jehož předmětem je věc zapsaná do veřejného seznamu.¹⁹⁰ Jazykový výklad je logickým východiskem interpretace práva a je také prvním přiblížením k nalezení významu a smyslu vykládaného ustanovení.¹⁹¹ Smyslem úpravy započtení na povinný díl je předejít zvýhodnění nepominutelného dědice v důsledku získání určitého majetku zůstavitele, který by se jinak za normálního běhu věcí stal součástí projednávané pozůstalosti.¹⁹² Úmyslem zákonodárce jistě nebylo umožnit započtení darování pro případ smrti pouze v případě, kdy je jeho předmětem věc zapsaná ve veřejném seznamu. Důsledným dodržováním jazykového výkladu bychom docílili absurdní situace, kdy by nemovitost zapsanou v katastru nemovitostí bylo možné započíst a nemovitost v katastru nezapsanou nikoliv. Vzhledem k výše uvedenému mám za to, že slovo pozůstalost je v kontextu daného ustanovení třeba vykládat extenzivně a umožnit započtení na povinný díl v případě darování pro případ smrti bez rozlišování, zda plnění, které je předmětem tohoto darování, je či není v pozůstalosti projednáno.

Životní pojištění a doplňkové penzijní spoření

V odborné literatuře se setkáme i s názorem, že za jiné opatření zůstavitele lze považovat i výplatu ujednané částky z pojištění zůstavitele pro případ smrti ve prospěch nepominutelného dědice.¹⁹³ K doplňkovému penzijnímu spoření se mně známá komentářová literatura

---

¹⁸⁸ DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, str. 67-69.

¹⁸⁹ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, str. 257.

¹⁹⁰ Srov. TALANDA, Adam. *Darování pro případ smrti – trojský kůň dědického práva*. Právní rozhledy. Praha: C.H. Beck, roč. 23 (2015), č. 13-14, str. 474-481.

¹⁹¹ WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2019, str. 53.

¹⁹² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 4. 2015, sp. zn. 21 Cdo 2860/2013.

¹⁹³ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, str. 285.

nevyjadruje, z pohledu započtení podle § 1661 odst. 1 OZ se nicméně jedná o podobný druh plnění.

Pokud je u životního pojištění pojistnou událostí smrt pojištěného, může pojistník určit obmyšlenou osobu, která nabude právo na pojistné plnění. Touto osobou může být i zůstavitelův potomek, což se v praxi děje velmi často. Pokud zůstavitel obmyšlenou osobu neurčí, anebo pokud tato obmyšlená osoba právo na pojistné plnění nenabude, nabývají toto právo ze zákona postupně manžel, děti, rodiče a není-li ani jich, tak dědici pojištěného. Právo na pojistné plnění z pojištění zůstavitele pro případ smrti ale není předmětem pozůstalosti a přechází mimo řízení o pozůstalosti.

Nepominutelného dědice může jako osobu obmyšlenou zůstavitel určit i pro výplatu jednorázového vyrovnání nebo odbytného ze smlouvy o doplňkovém penzijním spoření. V takovém případě dávka náleží obmyšlené osobě a nelze ji do pozůstalosti zahrnout ani ji v řízení o pozůstalosti vypořádat. Na rozdíl od plnění z životního pojištění se příslušná dávka v případě, že zůstavitel obmyšlenou osobu neurčil, stane předmětem pozůstalosti.¹⁹⁴

Stejně jako u darování pro případ smrti zde narážíme na problematiku doslovného výkladu § 1660 odst. 1 OZ, protože ani v případě životního pojištění a doplňkového penzijního spoření nenabývá nepominutelný dědic (jako osoba obmyšlená) plnění přímo z pozůstalosti. Oproti darování pro případ smrti se zároveň v obou případech jedná o smlouvy ve prospěch třetího. Plnění tak nepominutelný dědic obdrží nejen mimo pozůstalost, ale také od jiné osoby, než je zůstavitel. V případě pojištění pro případ smrti poskytuje plnění pojistitel a v případě doplňkového penzijního spoření penzijní společnost. I v tomto případě se domnívám, že je vzhledem k účelu a smyslu právní úpravy zapotřebí vykládat předmětné ustanovení extenzivně. Nepominutelnému dědici se na základě opatření zůstavitele dostává určité plnění, které by mělo být možné započítat na jeho povinný díl. Děti zůstavitele můžou nabýt právo na pojistné plnění z pojištění pro případ smrti i v případě, že zůstavitel neurčil žádnou obmyšlenou osobu a k datu úmrtí neměl manžela či manželku. V takovém případě toto plnění nepominutelný dědic nenabývá na základě opatření zůstavitele, ale na základě zákona a mám za to, že podmínky pro započtení na povinný díl splněny nejsou.

---

¹⁹⁴ SVOBODA, Jirí a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 161-164.

Svěřenské nástupnictví

Otázkou, zda mezi jiná opatření zůstavitele patří ustanovení nepominutelného dědice následným dědicem, se zabýval Městský soud v Praze.¹⁹⁵ Ve svém rozhodnutí dospěl k názoru, že skutečnost, že se následný dědic stává vlastníkem majetku až po úmrtí předního dědice, představuje pouze odkládací podmínku a nemění nic na dědickém právu následného dědice, které vzniklo již smrtí zůstavitele. Ustanovení nepominutelného dědice fideikomisárním substitutem lze považovat za jiné zůstavitelovo opatření a majetek, k němuž bylo svěřenské nástupnictví zřízeno, lze započítat na povinný díl nepominutelného dědice. Nic na tom nemění ani skutečnost, že se následný dědic nemusí dožít úmrtí předního dědice a z tohoto důvodu dědictví nemusí nabýt.

Městský soud v Praze zároveň poukázal na to, že je mu znám i opačný názor, podle kterého vznikne následnému dědici dědické právo až úmrtím předního dědice a nepominutelný dědic by měl mít v původním řízení nárok na povinný díl. Skutečnost, že by svěřenský nástupce v původním řízení získal povinný díl a v následném řízení by nabyl vlastnictví k předmětu substituce, má být řešena tak, že má následný dědic povinnost poměrně přispět přednímu dědici na to, co splnil nepominutelnému dědici na povinný díl.¹⁹⁶ S tímto názorem se Městský soud v Praze ale neztotožnil.¹⁹⁷

V návaznosti na toho rozhodnutí se nabízí otázka, jak stanovit hodnotu poskytnutého plnění, která má být započtena na povinný díl, když dle zákona se má tato hodnota stanovit podle doby odevzdání.¹⁹⁸ K odevzdání nepominutelnému dědici však dojde až po úmrtí dědice předního. Hodnota poskytnutého plnění by tak byla navázána na určitý okamžik v budoucnosti, u kterého není jisté, kdy nastane.

Svěřenský fond

Svěřenský fond se vytváří vyčleněním majetku z vlastnictví zakladatele fondu. Jedná se o zvláštní případ správy cizího majetku. Účelem svěřenského fondu může být i vytvoření praktického instrumentu pro správu rodinného majetku a jeho mezigenerační přechod. Svěřenský fond může vzniknout buď za života zůstavitele na základě smlouvy, anebo jeho smrtí na základě porřízení pro případ smrti. Ze svěřenského fondu je poskytováno plnění obmyšlené

---

¹⁹⁵ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 25. 9. 2020, sp. zn. 29 Co 286/2020.

¹⁹⁶ Srov. § 194 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

¹⁹⁷ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 25. 9. 2020, sp. zn. 29 Co 286/2020.

¹⁹⁸ § 1659 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

osobě nebo osobám.¹⁹⁹ Zůstavitel může nepominutelného dědice jmenovat obmyšlenou osobou a ten pak bude mít ze svěřenského fondu právo na určité plnění. Odpověď na otázku, zda je možné započítat na povinný díl nepominutelného dědice plnění poskytnuté ze svěřenského fondu, nenalezneme v odborné literatuře nebo judikatuře ani po deseti letech od nabytí účinnosti občanského zákoníku.

4.1.2 Započtení plnění, které nepominutelný dědic bezplatně obdržel v posledních třech letech

„Na povinný díl se započte i to, co nepominutelný dědic od zůstavitele bezplatně obdržel v posledních třech letech před jeho smrtí, ledaže zůstavitel přikáže, aby se započtení provedlo za delší dobu; potomku se kromě toho započte i to, co od zůstavitele bezplatně obdržel dědicův předek. Při započtení se však nepřihlíží k obvyklým darováním.“²⁰⁰

Pod slovní spojení bezplatně obdržet lze podřadit plnění, která nepominutelný dědic obdržel bez odpovídající protihodnoty. Především půjde o plnění ze smlouvy darovací. Jak již bylo zmíněno výše, možnost započtení daru na dědický podíl obsahovala již předchozí právní úprava,²⁰¹ proto i nadále můžeme vyjít ze závěrů judikatury a právní teorie podle této úpravy.²⁰²

Při posuzování, zda se jedná o bezplatné právní jednání, nelze vyjít pouze z názvu smlouvy, ale je třeba vycházet ze skutečného obsahu učiněného právního jednání.²⁰³ K zápočtu tak může dojít třeba i na základě smlouvy směnné, smlouvy kupní, smlouvy o nájmu či podnájmu, smlouvy o zřízení věcného břemene atd., jde-li o zastřené právní jednání. Zároveň musí být prokázáno, že zůstavitel ve skutečnosti od nepominutelného dědice žádné protiplnění neobdržel, či obdržel plnění podstatně nižší, než bylo sjednáno, nebo než by zůstaviteli obvykle náleželo nebo že zůstavitel nepominutelnému dědici původně sjednané plnění zcela nebo zčásti prominul. Pokud nepominutelný dědic poskytl zůstaviteli jako protiplnění nižší hodnotu, než by zůstaviteli náležela obvykle, považuje se za bezplatné plnění rozdíl mezi cenou uhrazenou nepominutelným dědicem a obvyklou cenou plnění v době jeho uskutečnění.²⁰⁴

---

¹⁹⁹ DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, str. 180-187.

²⁰⁰ § 1660 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²⁰¹ Srov. § 484 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

²⁰² SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 58-59.

²⁰³ § 555 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²⁰⁴ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 4. 2015, sp. zn. 21 Cdo 2860/2013 a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. 12. 1997, sp. zn. 24 Co 315/97.

Pod pojem bezplatně obdržet nelze podřadit náklady na lékařskou péči, náklady na vzdělání,²⁰⁵ vyživovací povinnost ani jiná plnění, ke kterým je zůstavitel ze zákona povinen.²⁰⁶ Judikatura dovodila, že podmínky pro zápočet nejsou dány ani v případě, kdy nepominutelný dědic převede poskytnuté plnění bezplatně ve stejném rozsahu zpět na zůstavitele ještě za jeho života.²⁰⁷

Započíst není možné ani obvyklá darování. Tento výklad byl již za předchozí právní úpravy dovozen judikaturou, občanský zákoník toto pravidlo zakotvil výslovně. Obvyklá nejsou taková darování, která svojí povahou a výší překračují výdělkové a majetkové poměry dárce,²⁰⁸ a to vždy s přihlédnutím k okolnostem každého konkrétního případu. Obvyklost daru je třeba posuzovat podle kritéria, co je obvyklé ve společnosti, a zároveň i podle kritéria obvyklosti ve vztahu zůstavitele a jeho potomka. Nejčastěji se bude jednat o příležitostné dary k narozeninám, jmeninám, Vánocům, Velikonocům, svatbě, narození dítěte či ke studijním a jiným osobním úspěchům.²⁰⁹ Samotná skutečnost, že zůstavitel takový předmět daru obdarovanému daroval poprvé, neodůvodňuje závěr, že se nejedná o obvyklé darování. Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 25. 7. 2016, sp. zn. 21 Cdo 4079/2015 dovedl, že spíše než předmět plnění je potřeba zohlednit jeho hodnotu, když uvedl že, „při určení, zda předmět daru přesahuje rámeček „obvyklého darování“, nezáleží na tom, „co“ zůstavitel daroval, ale „kolik“ daroval, a to ve vztahu k jeho majetkovým a výdělkovým poměrům.“²¹⁰

Zákon stanovuje obecné pravidlo, že na povinný díl mají být započítána plnění, která nepominutelný dědic obdržel od zůstavitele v posledních třech letech před jeho smrtí. Zároveň dává zůstaviteli možnost, aby určil, že se započtení má provést i za delší dobu. Důvodová zpráva k občanskému zákoníku²¹¹ i většina autorů²¹² dovozují, že i když to zákon výslovně nestanovuje, může zůstavitel přikázat, aby k započtení nebylo přistoupeno vůbec nebo aby bylo provedeno za dobu kratší než tři roky. Občanský zákoník nestanovuje, v jaké formě má zůstavitel přikázání provést. Analogicky by šlo použít ustanovení § 1663 OZ upravující

---

²⁰⁵ FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Opakovaná citace, str. 436.

²⁰⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 6. 2003, sp. zn. 30 Cdo 889/2002.

²⁰⁷ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 22. 5. 1995 sp. zn. 18 Co 411/94.

²⁰⁸ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 6. 2003, sp. zn. 30 Cdo 889/2002.

²⁰⁹ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 59.

²¹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 7. 2016, sp. zn. 21 Cdo 4079/2015.

²¹¹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, str. 679-680.

²¹² Srov. ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Opakovaná citace, str. 414. FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Opakovaná citace, str. 437. PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, str. 1701.

příkázání zůstavitele k započtení na dědický podíl, které musí být provedeno ve formě předepsané pro porizení závěti.²¹³ Tento výklad podporuje i rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2020, sp. zn. 24 Cdo 222/2019, které uvádí, že je třeba ustanovení o započtení na povinný díl a na dědický podíl vykládat ve vzájemné souvislosti. Vzhledem k tomu, že zůstavitel dopředu nemůže vědět, kdy zemře, nemůže ani vědět, od kdy začne běžet tříletá lhůta k započtení. Proto stačí, když lhůtu, za kterou chce započtení provést, vymezí nějakým obecným způsobem, ze kterého bude patrné, že úmysl zůstavitele je tříletou zákonnou lhůtu překročit. Příkázání k započtení může zůstavitel za svého života zrušit, a to ve stejné formě jakou se ruší závěť.²¹⁴

V rámci započtení plnění, které nepominutelný dědic bezplatně obdržel od zůstavitele v posledních třech letech, se uplatňuje právo reprezentace. Vzdálenějším potomkům se na jejich povinný díl započte i to, co od zůstavitele bezplatně obdržel jejich předek. Smyslem této úpravy je předejít zvýhodnění určité rodinné větve v situaci, kdy zůstavitel uspokojil či částečně uspokojil právo na povinný díl svého potomka již *inter vivos*, nicméně k datu úmrtí zůstavitele tento potomek z nějakého důvodu nemá právo na povinný díl a na jeho místo právem reprezentace vstupují jeho potomci. Zůstavitel by pak bez ohledu na plnění poskytnuté jejich předku musel uspokojit povinné díly těchto potomků v plné výši. Zákon naopak neumožňuje na povinný díl nepominutelného dědice započítat bezplatná plnění, která obdržel jejich potomek.²¹⁵ V případě takové právní úpravy by mohlo docházet k nespravedlivému obcházení povinných dílů bližších potomků zůstavitele ve prospěch těch vzdálenějších. I přestože takto nastavená právní úprava jistě přispívá k spravedlivějšímu majetkovému vypořádání v rámci rodiny, míra spravedlivosti se bude lišit optikou jednotlivých členů rodiny. Tuto problematiku je možné ilustrovat na následujících příkladech.

Zůstavitel zemřel jako ženatý a zanechal po sobě jednoho syna z předchozího manželství a jednoho vnuka. Pořídil celkem jedno právní jednání pro případ smrti, a to sice závěť, ve které za dědice veškerého svého majetku povolal svoji manželku a přikázal, aby na povinný díl jeho syna byla započtena hodnota finančního daru, který mu poskytl, a která zdaleka převyšovala výši jeho povinného dílu. Zůstavitel věděl, že jeho syn poměrně nezodpovědně investuje do akcií a kryptoměn, ale důvody vydědění nebyly dány a zároveň chtěl předejít sporům syna

---

²¹³ SVOBODA, Jirí a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 60.

²¹⁴ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, str. 128-129.

²¹⁵ K závěru, že toto ustanovení není možno vykládat extenzivně došel podle předchozí právní úpravy i Nejvyšší soud, když ve svém snesení sp. zn. 21 Cdo 486/2016 ze dne 16. 12. 2016 uvedl, že na dědický podíl (nyní povinný díl) bližšího potomka, nelze započítat to, co od zůstavitele obdržel potomek vzdálenější.

a pozůstalé manželky. Pozůstalý syn zainvestoval získané finance velmi nešťastně, o všechny peníze přišel, tato skutečnost podlomila jeho zdraví, zemřel dříve než zůstavitel a svému synovi zanechal pouze dluhy. Přestože pozůstalý vnuk od svého otce nic neobdržel, započte se na jeho povinný díl v řízení po jeho dědovi plnění, které obdržel jeho otec a on již nebude mít na povinný díl nárok. Tato situace bude výhodná pro manželku zůstavitele, která nebude muset vyplácet povinný díl a pro pozůstalého syna, který obdržel plnění převyšující jeho povinný díl již za svého života, nebude výhodná pro pozůstalého vnuka, kterému se z rodinného majetku nedostalo ničeho.

Pokud vyjdeme z předchozího příkladu, ale upravíme ho tak, že vzhledem k tomu, že zůstavitel věděl, že jeho syn poměrně nezodpovědně investuje do akcií a kryptoměn, daroval svoje úspory už za svého života svému vnukovi. Vzhledem k tomu, že na povinný díl syna nelze započítat to, co zůstavitel daroval vnukovi, bude mít syn nárok na povinný díl z pozůstalosti po svém otci. Tato situace bude výhodná pro pozůstalého vnuka, který obdrží část rodinného majetku, méně již pro manželku zůstavitele, která bude muset vyplatit povinný díl syna. Taktéž povinný díl pozůstalého syna se v důsledku darování zmenší.

I přes výše uvedené mám za to, že je právní úprava reprezentace v rámci započtení plnění, které nepominutelný dědic bezplatně obdržel od zůstavitele, nastavena správně. Právní úpravou nelze postihnout všechny myslitelné situace, které mohou nastat, a zajistit tak zcela spravedlivé rozdělení rodinného majetku pro všechny členy rodiny, a to obzvláště v případech, že je třeba respektovat autonomii vůle jednotlivých osob *inter vivos i mortis causa*.

4.1.3 Započtení plnění určených na úlevu v nákladech nebo úhradu dluhů nepominutelného dědice

Ustanovení § 1661 odst. 1 OZ obsahuje taxativní výčet plnění, pro jejichž započtení platí odchylný režim oproti generální klauzuli obsažené v § 1660 OZ upravující bezplatná plnění, která nepominutelný dědic obdržel.²¹⁶ Pod ustanovení 1661 OZ spadají dvě kategorie specifických plnění, které může zůstavitel nepominutelnému dědici poskytnout. Jedná se jednak o plnění, které nepominutelný dědic obdržel tzv. do života, a dále o plnění určená k úhradě dluhů zletilého nepominutelného dědice.²¹⁷ Společným rysem všech těchto plnění je jejich zaopatřovací charakter, který se projevuje snahou poskytnout potomkům úlevu v životních nákladech a umožnit jim započít ekonomicky nezávislý život.²¹⁸

---

²¹⁶ DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Započtení na povinný díl podle § 1661 o.z.* Ad Notam, 2022, roč. 28, č. 2, str. 11.

²¹⁷ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 61.

²¹⁸ DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Započtení na povinný díl podle § 1661 o.z.* Ad Notam, 2022, roč. 28, č. 2, str. 12.

Pod plnění, která nepominutelný dědic obdržel do života, se řadí: i) úleva v nákladech spojených se založením samostatné domácnosti nebo se založením manželského či obdobného soužití a ii) úleva v nákladech spojených s nástupem povolání či se započítáním podnikání. Úleva v nákladech může spočívat v poskytnutí věna, bezplatném zapůjčení věci, slevách z pronájmu,²¹⁹ darování vybavení bytu nebo kanceláře, darování prostředků na rekonstrukci, poskytnutí finančních prostředků na svatbu, darování automobilu za účelem podnikání, poskytnutí bezúplatného užívacího práva k nemovité věci atd. K úlevám v nákladech spojených se založením samostatné domácnosti je zřejmě možné zařadit i majetkovou hodnotu zástavního práva v situaci, kdy je zůstavitel v postavení zástavního dlužníka a nepominutelný dědic v postavení dlužníka. V odborné literatuře můžeme nalézt názor, že by po vzoru rakouské judikatury mělo být předmětné ustanovení vykládáno extenzivně tak, aby pod úlevy v nákladech spojených se započítáním podnikání bylo možné zařadit i rozšíření nebo modernizaci již existující podnikatelské činnosti.

U plnění určených k úhradě dluhů zletilého nepominutelného dědice lze započítat pouze taková plnění, která byla poskytnuta za účelem splacení dluhu, nikoliv za účelem toto splacení pouze usnadnit. Započítat nelze prominutí dluhu, který měl nepominutelný dědic vůči zůstaviteli.²²⁰ U hrazení dluhů je výslovně upraveno, že se musí jednat o dluhy zletilého potomka. Kritérium svéprávnosti tedy podobně jako při stanovení velikosti povinného dílu nemá žádný význam.

Podle některých autorů by měl být výčet specifických darů upravených v § 1661 OZ vykládán v souvislosti s § 1660 OZ jako demonstrativní výčet významnějších darování.²²¹ V praxi může činit potíže, zda určité plnění podřadit pod plnění, které nepominutelný dědic bezplatně obdržel podle § 1660 odst. 2 OZ, nebo pod plnění určené na úlevu v nákladech nebo úhradu dluhů podle § 1661 odst. 1 OZ. Zařazení má velký vliv na délku doby, ve které lze toto plnění bez příkázání zůstavitele započíst. Ustanovení § 1661 OZ na rozdíl od úpravy v § 1660 odst. 2 OZ nijak neomezuje časové období, za které má být zápočet proveden, a volí zcela opačnou úpravu ohledně příkázání zůstavitele k započtení. Pokud si zůstavitel přeje, aby se započítávala poskytnutá plnění pouze za poslední tři roky, musí tuto svojí vůlí projevit.²²²

---

²¹⁹ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 61.

²²⁰ DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Započtení na povinný díl podle § 1661 o.z.* Ad Notam, 2022, roč. 28, č. 2, str. 13,14.

²²¹ HORÁK, Ondřej. *Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku*. Právní rozhledy. Praha: C.H. Beck, roč. 22 (2014), č. 11, str. 384.

²²² SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 62.

Jako příklad můžeme uvést situaci, kdy zůstavitel svému potomkovi daruje nový osobní automobil. Pokud potomkovi tento automobil zůstavitel daruje za účelem, aby mohl začít podnikat, bude se jednat o započtení podle § 1661 odst. 1 OZ, které je možné provést bez ohledu na to, kdy došlo k darování. Naopak pokud zůstavitel svému potomkovi daruje osobní automobil bez uvedení účelu, bude se jednat o započtení podle § 1660 odst. 2 OZ, které je možné provést pouze, pokud byl osobní automobil darován v posledních třech letech před smrtí zůstavitele. Někteří autoři²²³ se domnívají, že plněním ve smyslu § 1661 odst. 1 OZ může být i věc nemovitá, pokud byla poskytnuta za účelem založením samostatné domácnosti nebo započtím podnikání.

Pro zařazení plnění pod konkrétní ustanovení je rozhodující, za jakým účelem bylo toto plnění poskytnuto. Zákon však nevyžaduje, aby zůstavitel při poskytnutí plnění přesně vymezil účel, ke kterému toto plnění nepominutelnému dědici poskytuje, a ne všechny situace budou tak jednoznačné, aby to bylo možné jednoduše určit. Účel musí být stanovený již v době poskytnutí plnění. O tom, jakou povahu bude mít určité plnění, rozhoduje primárně zůstavitel. Rozhodující naopak není, že nepominutelný dědic ze své vůle použil plnění k jinému účelu, než ke kterému mu ho zůstavitel poskytl.²²⁴

I v tomto případě zákon zakotvuje právo reprezentace, když v § 1661 odst. 2 OZ stanovuje, že se potomkovi započte na jeho povinný díl i to, co od zůstavitele dostali jeho rodiče, na jejichž místo vstupuje. Zákonodárce zde zvolil odlišnou formulaci než v § 1660 odst. 2 OZ, kde je uvedeno, že na povinný díl nepominutelného dědice se započte i to, co obdržel jeho předek. Použitý výraz rodič je ale zvolen poněkud nešťastně. Potomek v rámci rodinných vztahů, které se nevymykají dobrým mravům, nemůže v jednom pozůstalostním řízení právem reprezentace vstoupit na místo obou svých rodičů. Odborná literatura pak k výkladu tohoto ustanovení přistupuje různorodě. Někteří autoři dospívají k závěru, že smyslem ustanovení je započítat na povinný díl nepominutelného dědice i to, co obdržel ten z jeho rodičů, který se zůstavitelem není pokrevně příbuzný, protože lze předpokládat, že nepominutelný dědic měl nebo bude mít z takového plnění prospěch.²²⁵ Podle jiného názoru lze započítat plnění poskytnuté pouze tomu z rodičů, který je se zůstavitelem pokrevně příbuzný, ale pokud rodiče potomka obdrží

---

²²³ DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Započtení na povinný díl podle § 1661 o.z.* Ad Notam, 2022, roč. 28, č. 2, str. 12. KITTEL, David. In: PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Opakovaná citace, str. 1702.

²²⁴ DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Započtení na povinný díl podle § 1661 o.z.* Ad Notam, 2022, roč. 28, č. 2, str. 12.

²²⁵ FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Opakovaná citace, str. 438. ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Opakovaná citace, str. 419.

započitatelné plnění do společného jmění manželů, měla by být započtena celá hodnota takového plnění.²²⁶

4.2 Započtení na dědický podíl

Započtení na dědický podíl je upraveno v § 1662 a násl. OZ. Započíst je možno stejná plnění jako při započtení na povinný díl. Na rozdíl od započtení na povinný díl se započtení na dědický podíl týká kromě potomků zůstavitele i všech ostatních dědiců.

Započtení na dědický podíl se na rozdíl od započtení na povinný díl provede pouze tehdy, přikázal-li to zůstavitel ve formě předepsané pro porřízení závěti.²²⁷ Z tohoto obecného pravidla občanský zákoník stanovuje výjimku a v § 1664 OZ připouští, že pozůstalostní soud může zápočet na dědický podíl provést i bez příkazu zůstavitele, pokud by byl nepominutelný dědic nedůvodně znevýhodněn. Pozůstalostní soud tak učiní zpravidla na návrh nepominutelného dědice, který byl znevýhodněn.²²⁸

Aby bylo možné odpovědět na otázku, zda je určité plnění možné započítat na dědický podíl i bez příkazu zůstavitele, je nezbytné vyložit pojem nedůvodného zvýhodnění. V žádném právním předpise tento pojem ale vymezen není. Zákonné ustanovení § 1664 OZ patří k právním normám s relativně neurčitou hypotézou. Je na pozůstalostním soudu, aby v každém jednotlivém případě sám vymezil hypotézu právní normy. Zákon nestanovuje ani z jakých hledisek by měl pozůstalostní soud vycházet. K čemu by měl pozůstalostní soud při řešení této otázky přihlédnout, dovodila podle předchozí právní úpravy judikatura. Jako určující uvádí zejména důvody, které zůstavitele vedly k poskytnutí daru, důsledky, které darování pro obdarovaného mělo, míru zvýhodnění, další okolnosti, jež darování provázely či podmiňovaly atd. Zákon ponechává pozůstalostnímu soudu širokou možnost uvážení tak, aby závěr, zda došlo k nedůvodnému znevýhodnění, korespondoval s představou zůstavitele o přechodu jeho majetku na dědice a zároveň s ochranou nepominutelných dědiců před nespravedlivým znevýhodněním.²²⁹ Při posuzování důvodnosti nedůvodného znevýhodnění může být přihlédnuto například k péči o zůstavitele, obstarávání jeho záležitostí, investicím do předmětu daru, četnosti styku se zůstavitelem atd.

Zákonodárce v rámci právní úpravy započtení nekonceptně používá pojmy potomek a nepominutelný dědic. Každý potomek zůstavitele je zároveň jeho nepominutelným dědicem.

---

²²⁶ DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Započtení na povinný díl podle § 1661 o.z.* Ad Notam, 2022, roč. 28, č. 2, str. 15.

²²⁷ § 1663 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²²⁸ SVOBODA, Jiří a KLÍČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 64-65.

²²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 2. 2009, sp. zn. 21 Cdo 4159/2007.

Nepominutelný dědic je nicméně většinou vnímán spíše jako potomek, který není dědicem zůstavitele a má právo pouze na povinný díl. Nedůsledné použití terminologie tak způsobuje výkladové problémy, a to i u odborné veřejnosti. Z tohoto důvodu je třeba zdůraznit, že započtení na dědický podíl (včetně nedůvodného zvýhodnění) se týká nepominutelných dědiců, kteří jsou v postavení dědiců zůstavitele a mají právo na podíl na pozůstalosti.²³⁰ Nepominutelných dědiců, kteří mají právo pouze na povinný díl, se týkají pouze ustanovení o započtení na povinný díl. Vhodnější by tedy bylo nahradit v § 1664 OZ pojem nepominutelný dědic pojmem potomek.

4.3 Postup při zápočtu v pozůstalostním řízení

Občanský zákoník přesně neupravuje, jak by měl pozůstalostní soud při zápočtu postupovat. Používá se ustálený postup, podle kterého pozůstalostní soud při započtení vyjde z tzv. *kolační podstaty*, kterou tvoří součet čisté hodnoty pozůstalosti a hodnoty plnění, které má být započteno.

V případě zápočtu na povinný díl se kolační podstata vydělí velikostí povinného dílu každého z nepominutelných dědiců (u zletilého jedna čtvrtina a u nezletilého tři čtvrtiny z jejich zákonného dědického podílu). Výsledkem je podíl na kolační podstatě pro každého nepominutelného dědice. Od tohoto podílu odečteme hodnotu plnění, které má být započteno. Poté záleží, zda vyšel kladný či záporný výsledek. V případě kladného výsledku se jedná o výši povinného dílu, který, nepominutelný dědic po provedeném zápočtu obdrží, pokud vyjde záporný výsledek nepominutelný dědic již svůj povinný díl obdržel a žádný z dědiců nebude mít povinnost na povinný díl nic vyplácet. U zápočtu na dědický podíl je postup podobný s tím rozdílem, že se kolační podstata namísto velikostí povinného dílu dělí počtem dědiců.²³¹

Pozůstalostní soud o provedení zápočtu ani o hodnotě plnění, které má být započteno, nerozhoduje zvláštním usnesením. Jedná se o předběžné otázky, které pozůstalostní soud musí vyřešit, aby mohl vydat rozhodnutí o dědictví. Své závěry o zápočtu a hodnotě poskytnutého plnění uvede v odůvodnění usnesení.²³² U zápočtu na dědický podíl se po provedení zápočtu modifikují dědické podíly jednotlivých dědiců a v usnesení o dědictví se vyjádří a potvrdí nabytí dědictví podle takto upravených dědických podílů.²³³

---

²³⁰ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Opakovaná citace, str. 419.

²³¹ SVOBODA, Jiri a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 56.

²³² ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, str. 257.

²³³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 4. 2015, sp. zn. 21 Cdo 2860/2013.

Zajímavou problematikou je otázka, jak přistoupit k započtení plnění poskytnutého nepominutelnému dědici zůstavitelem ze společného jmění manželů. Jako příklad můžeme uvést situaci, kdy zůstavitel pořídil celkem jedno právní jednání pro případ smrti, a to sice závěť, ve které za dědice veškerého svého majetku povolal svoji manželku a svoji jedinou dceru opominul. Dcera v pozůstalostním řízení uplatnila právo na povinný díl a na jeho vypořádání. Pozůstalá manželka zároveň žádá na povinný díl pozůstalé dcery započítat 300 000 Kč, které zůstavitel dceři daroval ze svého účtu rok před svou smrtí. V průběhu řízení bylo zjištěno, že peněžní prostředky na účtu patřily do společného jmění manželů. Správu společného jmění manželů v zákonném režimu upravuje § 713 a násl. OZ. Se součástmi společného jmění nakládají oba manželé nebo jeden z nich podle jejich dohody. Z právních jednání, které se týkají společného jmění, jsou manželé oprávněni a zavázáni společně a nerozdílně.²³⁴ V záležitostech, které nelze považovat za běžné, musí právně jednat oba manželé dohromady nebo jeden manžel se souhlasem druhého. Pokud tento souhlas nebyl dán, může se druhý manžel dovolat neplatnosti takového právního jednání.²³⁵ Společné jmění manželů je koncipováno tak, že právo jednoho z manželů je omezeno právem druhého manžela. Otázka započtení plnění poskytnutého ze společného jmění manželů zatím nebyla řešena judikaturou a nezabývá se jí ani mně známá literatura. Lze mít ale za to, že by v takovém případě měla být na povinný díl započtena polovina poskytnutého plnění. Druhá polovina by pak mohla být na povinný díl nepominutelného dědice započtena v pozůstalostním řízení po druhém z manželů. Problematická situace nastane v případě, že druhý z manželů nebude zároveň předkem tohoto nepominutelného dědice.

4.4 Stanovení hodnoty, která se započítává na povinný díl nebo dědický podíl

Aby bylo možné zápočet provést, je důležité určit, ke kterému okamžiku by měla být stanovena hodnota poskytnutého plnění, jež má být započteno. ObčZ 1964 tuto problematiku nijak neupravoval. Judikaturou bylo dovozeno, že se při zápočtu na dědický podíl má vyjít z obvyklé ceny věci v době jejího darování.²³⁶ Občanský zákoník oproti předchozí právní úpravě tuto otázku upravil výslovně v § 1659 OZ a stanovil, že při započtení se hodnota poskytnutého plnění počítá podle doby odevzdání. Právní úprava současně připouští, aby pozůstalostní soud rozhodl v mimořádných případech jinak. Existenci případů, kdy je potřeba

---

²³⁴ § 713 odst. 1 a 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²³⁵ Tamtéž § 714.

²³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 3. 2015, sp. zn. 21 Cdo 1939/2013.

při započtení přihlídnout ke změně hodnoty poskytnutého plnění v čase, připustila judikatura²³⁷ i právní teorie též podle předchozí právní úpravy.²³⁸

Základním východiskem pro stanovení hodnoty poskytnutého plnění je okamžik jeho odevzdání. Hodnota toho, co bylo poskytnuto a co podléhá započtení, se může v čase měnit. Nejvýrazněji se tato problematika projeví u započtení darů. Obvyklá cena poskytnutého plnění může být k datu úmrtí zůstavitele jak nižší, tak vyšší, než jaká byla v okamžiku odevzdání. Z tohoto důvodu umožňuje zákon pozůstalostnímu soudu, aby v mimořádných případech stanovil hodnotu poskytnutému plnění k jinému okamžiku, než je okamžik odevzdání plnění. Tímto okamžikem bude nejčastěji datum úmrtí zůstavitele. Tento postup by měl ale vždy znamenat pouze výjimku z obecného pravidla.²³⁹

Určitý návod, jak v těchto případech postupovat, poskytl ve svém usnesení sp. zn. 21 Cdo 1939/2013 ze dne 13. 3. 2015 Nejvyšší soud. Jedná se o rozhodnutí posuzované podle předchozí právní úpravy, obsažené závěry lze však aplikovat i na právní úpravu současnou. Nejvyšší soud poukázal, že je v určitých případech v zájmu dosažení spravedlivého majetkového vypořádání mezi jednotlivým dědici potřeba učinit výjimku z obecného pravidla, které stanovuje, že se bezúplatně nabytá plnění započítávají v hodnotě stanovené ke dni poskytnutí předmětu plnění. V tomto konkrétním případě se Nejvyšší soud zabýval situací, kdy předmětem zápočtu na dědický podíl byla nemovitost, jejíž hodnota vzrostla během 22 let, které uběhly mezi odevzdáním daru a úmrtím zůstavitele více než šestinásobně. Mezi účastníky bylo sporné, zda se tak stalo pouze v důsledku makroekonomického vývoje nebo částečně i zhodnocením ze strany obdarovaného. Nejvyšší soud dovodil, že změnu hodnoty poskytnutého plnění je možné zohlednit jen v případě, že není zapříčiněná zásluhami obdarovaného (spočívajících v následných investicích, opravách atd.), ale spočívá výhradně v mimořádných okolnostech, které nastávají bez jeho přičinění (například změna situace na trhu nebo změna cenových předpisů). Tyto okolnosti musejí mít za následek značný rozdíl ceny předmětu daru v čase. Kromě mimořádného zvýšení obvyklé ceny je dle Nejvyššího soudu výjimečně možné přihlídnout i k situaci opačné, tedy k snížení hodnoty daru, ke kterému došlo např. v důsledku přírodních katastrof nebo neočekávaných společenských událostí a v jejichž důsledku by nebylo spravedlivé, aby obdarovanému byla započtena obvyklá cena daru

---

²³⁷ Srov. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 28. 2. 1969, sp. zn. 4 Cz 121/68, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1970, pod č. 5.

²³⁸ ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník I, II*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1472.

²³⁹ FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Opakovaná citace, str. 431.

k okamžiku odevzdání. Předpokladem je, že obdarovanému takový dar bez jeho zavinění nepřinesl žádný prospěch nebo mu dokonce způsobil škodu. V mimořádných situacích, které je vždy třeba posuzovat individuálně podle okolností každého případu, lze podle tohoto rozhodnutí namísto hodnoty daru k okamžiku odevzdání, započíst hodnotu vyšší nebo nižší. Nejvyšší soud nižším soudům zároveň vytkl, že se nedostatečně zabývaly otázkou, zda byly dány ony mimořádné důvody pro započtení daru v jiné hodnotě, než kterou by měl ke dni odevzdání, tudíž nebylo možné vyvodit závěr o opodstatněnosti výše zápočtu.²⁴⁰

Ceny nemovitostí v posledních letech kontinuálně rostou.²⁴¹ Tyto věci ze své povahy zároveň velmi často potřebují určitou následnou investici či opravu. Rozebírané usnesení Nejvyššího soudu sice jednoznačně neposkytuje odpověď na otázku, zda je u nemovitostí dostatečně odůvodněné stanovovat hodnotu zápočtu k datu úmrtí zůstavitele namísto k datu odevzdání daru, poskytuje ale určitý návod, jak v takových situacích postupovat. Nejvyšší soud zároveň tímto rozhodnutím zdůraznil, že pozůstalostního soud musí přistupovat ke stanovení hodnoty plnění, které podléhá započtení, individuálně, podle okolností každého případu.

Mezi příklady možných skutečností, které by mohly odůvodňovat stanovení odlišné hodnoty poskytnutého plnění, než jakou mělo k okamžiku jeho odevzdání, můžou podle mého názoru patřit: změna situace na trhu, změna cenových nebo daňových předpisů, přírodní katastrofy, neočekávané společenské události, zjištění právní či faktické vady věci, vědecký výzkum a technický pokrok, získání sběratelské hodnoty, změna umělecké hodnoty, u nemovitostí pak dále změny v dopravní dostupnosti, občanské vybavenosti a změny v územním plánu.

Ustanovení § 1659 OZ umožňuje pozůstalostnímu soudu rozhodnout o zvýšení či snížení hodnoty u všech poskytnutých plnění, které podléhají započtení. Prakticky se tato možnost uplatní hlavně u plnění, které od zůstavitele nepominutelný dědic bezplatně obdržel v posledních třech letech před jeho smrtí nebo v období, které zůstavitel k započtení stanovil. U plnění, které nepominutelný dědic skutečně nabyt z pozůstalosti odkazem nebo jiným opatřením zůstavitele, bude doba odevzdání a doba úmrtí zůstavitele většinou shodná. U plnění určených na úlevy v nákladech nebo úhradu dluhů změna hodnoty poskytnutého plnění zase nebude většinou spočívat výhradně v mimořádných okolnostech, které nastaly bez přičinění nepominutelného dědice a jenž mají za následek značný rozdíl v ceně předmětu plnění.

---

²⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 3. 2015, sp. zn. 21 Cdo 1939/2013.

²⁴¹ Český statistický úřad. *Za posledních dvanáct let se nákupní cena bytů a domů více než zdvojnásobila* [online] [citováno 1. 1. 2024]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/za-poslednich-dvanact-let-se-nakupni-cena-bytu-a-domu-vice-nez-zdvojnásobila>

Zájem dědiců a nepominutelného dědice na stanovení výše hodnoty předmětu započtení může být zcela protichůdný. V případě, že se nepodaří hodnotu poskytnutého plnění k určitému okamžiku určit shodným prohlášením účastníků, bude muset být tato hodnota určena na základě znaleckého posudku. Odborná literatura uvádí spíše příklady, kdy dochází v průběhu času ke snížení hodnoty poskytnutého plnění,²⁴² v praxi bude podle mě docházet spíše k opačné situaci. Nejčastěji se dědici zůstavitele domáhají, aby pozůstalostní soud při zápočtu na povinný díl nepominutelného dědice vyšel z hodnoty darované nemovitosti k datu úmrtí zůstavitele, nikoliv z její hodnoty k okamžiku darování. Důsledky stanovení hodnoty daru k různým okamžikům můžeme ilustrovat na následujícím příkladu.

Zůstavitelka zemřela jako rozvedená a měla dvě zletilé děti, syna Adama a syna Bedřicha. Aktiva pozůstalosti tvoří byt v obvyklé ceně 6 000 000 Kč a účet zůstavitelky se zůstatkem k datu úmrtí 800 000 Kč. Dluhy zůstavitelka neměla. Pořádila celkem jedno právní jednání pro případ smrti, a to sice závěť, ve které za dědice veškerého svého majetku povolala syna Bedřicha. Syna Adama v závěti opominula a současně přikázala, aby na jeho povinný díl byla bez ohledu na dobu darování započtena hodnota bytu, který mu za života darovala. V závěti dále svého syna Adama požádala, aby její poslední vůli respektoval, s odůvodněním, že mu již před mnoha lety poskytla větší ze svých dvou bytů, aby ho mohl se svojí rodinou užívat, zatímco byt, který je předmětem pozůstalosti sama obývá, a tudíž ho nemůže synu Bedřichovi darovat za svého života. Zbytek pozůstalosti též zanechává svému synu Bedřichovi, aby ho kompenzovala za rozdílnou velikost bytů. Obvyklá cena bytu, který obdržel Adam, byla k okamžiku darování stanovena na 700 000 Kč, hodnota bytu k datu úmrtí zůstavitelky by činila 6 800 000 Kč. Hodnota povinného dílu syna Adama by v případě, že byt bude oceněn obvyklou cenou k okamžiku darování, činí 937 500 Kč. Pokud provedeme zápočet, bude mít Adam právo na povinný díl ve výši 237 500 Kč, který mu bude muset syn Bedřich vyplatit. V případě, že vyjdeme z obvyklé ceny bytu k datu úmrtí zůstavitelky, bude mít syn Adam nárok na povinný díl o velikosti 1 700 000 Kč. Pokud provedeme zápočet, dostaneme se k zápornému výsledku. Syn Bedřich nebude muset nic vyplácet, protože syn Adam obdržel svůj povinný díl již za života zůstavitelky.

Stanovení hodnoty daru podle doby odevzdání by v tomto případě syna Adama nedůvodně zvýhodňovalo, a to zvláště za situace, kdy darovaný byt mohl po celou dobu užívat. Mám za to, že ani drobné opravy či rekonstrukce, které by Adam v bytě provedl, by neměly odůvodňovat

---

²⁴² J. Svoboda uvádí situaci, kdy v důsledku vady na plynové přípojce došlo k výbuchu, který měl za následek totální destrukci darované nemovitosti. SVOBODA, Jiří. In: FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Opakovaná citace, str. 431.

stanovení hodnoty zápočtu podle doby odevzdání. Ceny nemovitostí na českém realitním trhu kontinuálně rostou a nákupní cena bytů a domů se za posledních dvanáct let více než zdvojnásobila.²⁴³ Výrazný růst ceny těchto nemovitostí je ve většině případů zapříčiněn situací na trhu, nikoliv pak zhodnocením v důsledku rekonstrukce. Za těchto podmínek považují za vhodnější u zápočtů darů nemovitostí vycházet primárně z hodnoty k datu úmrtí, s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem daného případu, které mohou odůvodnit jiný postup. V případě, že je zhodnocení částečně zapříčiněno situací na trhu, ale výraznější vliv na něj měly i zásluhy obdarovaného, by bylo spravedlivé, vyjít alespoň z obvyklé ceny k okamžiku před rekonstrukcí. Rozdíl mezi hodnotami poskytnutého plnění k okamžiku odevzdání a okamžiku úmrtí zůstavitele se bude citelněji projevovat tam, kde zůstavitel přikázal provést zápočet za dobu delší, než jsou zákonem stanovené tři roky.

Určení hodnoty poskytnutého plnění tak, aby bylo dosaženo zcela spravedlivého majetkového vypořádání, může být v mnohých případech značně obtížné. „*Smyslem započtení je srovnání (případně alespoň částečné srovnání) hodnoty majetku nabyvaného jednotlivými dědici (obdarovanými), nikoliv celkové „zúčtování“ se zřetelem k povinnostem nabyvatele vůči třetím osobám, pokud jsou takové povinnosti s nabytím majetku spojeny.*“²⁴⁴ Způsob určení okamžiku pro stanovení hodnoty toho, co bylo poskytnuto a co podléhá započtení, by měl být přehledný a dostatečně jasný, aby poskytoval právní jistotu jak budoucímu zůstaviteli, tak dědicům a nepominutelným dědicům. Právní jistotu by přineslo stanovení tohoto kritéria jednotně na dobu odevzdání či na dobu úmrtí zůstavitele bez možnosti pozůstalostního soudu rozhodnout jinak. Nicméně takové řešení by v některých případech mohlo působit nespravedlivě vůči některému z účastníků pozůstalostního řízení. Při započtení je třeba zohlednit okolnosti každého případu, které mohou být různorodé. Z tohoto důvodu považují zákonné zakotvení možnosti pozůstalostního soudu rozhodnout o tom, k jakému okamžiku se bude počítat hodnota plnění, které podléhá zápočtu, za účelné.

4.5 Vrácení daru do majetkové podstaty pozůstalosti

Česká právní úprava neumožňuje, aby nepominutelní dědici požadovali z důvodu ochrany před krácením svých povinných dílů, aby dary, které zůstavitel učinil *inter vivos*, byly navráceny do majetkové podstaty pozůstalosti.²⁴⁵ Občanský zákoník výslovně zakotvuje, že

---

²⁴³ Český statistický úřad. *Za posledních dvanáct let se nákupní cena bytů a domů více než zdvojnásobila* [online] [citováno 1. 1. 2024]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/za-poslednich-dvanact-let-se-nakupni-cena-bytu-a-domu-vice-nez-zdvojnaso-bila>

²⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 2. 2008, sp. zn. 24 Co 421/2007.

²⁴⁵ SVOBODA, Jirí a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 53.

započtení na dědický podíl nebo na povinný díl, kromě výjimky obsažené v § 2072 OZ, nezakládá povinnost něco vydat. Důvodová zpráva k občanskému zákoníku sice pojednává o možnosti odvolat dar pro zkrácení povinného dílu,²⁴⁶ platná právní úprava nicméně tento institut nezná.

Řada zahraničních právních úprav na rozdíl od naší právní úpravy vychází z koncepce tzv. *fictive hereditary mass*, která představuje souhrn majetku, který zůstavitel vlastnil k okamžiku úmrtí a darů, které učinil za svého života. Právní úpravy jednotlivých států se od sebe liší. V první řadě je rozdílná délka období před smrtí zůstavitele, v jehož rámci muselo být darování učiněno, aby ho bylo možné žádat zpátky. Některé státy umožňují požadovat vrácení daru pouze po dědicích, jiné pak po obdarovaném nebo dokonce po osobě odlišné od původního obdarovaného. Dalším rozdílem je, zda se do majetkové podstaty pozůstalosti navrácí poskytnutý dar nebo pouze jeho odpovídající protihodnota. Mechanismus navrácení daru do majetkové podstaty pozůstalosti se označuje jako *clawback* (do češtiny přeloženo jako zpětné vydrápnutí nebo přiléhavěji jako zpětné získání) nebo také *recapture*. *Clawback* mechanismus chrání nepominutelné dědice před zkrácením povinného dílu v důsledku darování, které zůstavitel učinil za života.²⁴⁷

Absenci tohoto institutu v českém dědickém právu kritizují někteří autoři. P. Bezouška k právu vrácení daru do majetkové podstaty pozůstalosti uvádí: „*pokud již zákonodárce zachoval ochranu nepominutelných dědiců, pak se domnívám, že absence tohoto institutu popírá její smysl. Poctivější by bylo zřejmě vést diskusi o tom, zda ochranu nepominutelných dědiců zrušit a nahradit ji širším právem na zaopatření.*“²⁴⁸ O. Horák pak vnímá úpravu vrácení daru jako podmínku, bez které nelze zajistit účinnou ochranu nepominutelných dědiců, a skutečnost, že tento institut není v právní úpravě zakotven, jako mezeru v zákoně.²⁴⁹ Tématem se podrobněji zabývali i K. Ronovská a V. Pihera „*Máme za to, že především by měla být při výpočtu výše povinného dílu zohledňována hodnota bezplatných plnění, která kdokoli obdržel od zůstavitele v relativně krátké, pevně vymezené ochranné době před jeho smrtí nebo pro případ smrti. Příjemci tohoto plnění by měli být povinni dorovnat nepominutelnému dědici jeho*

---

²⁴⁶ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, str. 678.

²⁴⁷ FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Opakovaná citace, str. 428.

²⁴⁸ BEZOUŠKA, Petr. *Civilněprávní otázky testovací svobody*. Opakovaná citace, str. 823.

²⁴⁹ HORÁK, Ondřej. *Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku*. Právní rozhledy. Praha: C.H. Beck, roč. 22 (2014), č. 11, str. 381–386.

*povinný díl v rozsahu, v jakém nemohl být uspokojen z pozůstalosti, a to až do hodnoty takového plnění.*²⁵⁰

Je otázkou, zda naše současná právní úprava plní svůj účel a poskytuje nepominutelným dědicům dostatečnou ochranu. Absence jakékoliv mechanismu vrácení daru do majetkové podstaty pozůstalosti je v rámci evropských právních řádů ojedinělá. *V mezinárodním srovnání se navíc česká právní úprava jeví jako hodnotově nepřilíš jasně ukotvená. Vzniká tak určité napětí mezi zákonnou úpravou de lege lata a převládajícím očekáváním toho, jakou sociální funkci by právo v tomto ohledu vlastně mělo plnit.*²⁵¹ Případné zavedení tohoto institutu by s sebou kromě větší ochrany nepominutelných dědiců přineslo ale i praktické problémy, spočívající zejména v zajištění ochrany obdarovaných, obzvláště pokud by byl dar věnován na dobročinné účely.

Současná právní úprava je nekonzistentní, nepřináší efektivní ochranu práv nepominutelných dědiců a neposkytuje právní jistotu zůstaviteli, nepominutelným dědicům a v konečném důsledku ani dědicům zůstavitele. Osobně mám za to, že by bylo účelné do českého právního řádu zakotvit určitou formu vrácení daru do majetkové podstaty pozůstalosti, čímž by došlo k posílení ochrany práv nepominutelných dědiců a k zamezení účelového nakládání s majetkem zůstavitele *inter vivos* ve snaze snížit povinný díl některého z potomků. Tento mechanismus však musí být vyvážený a nesmí na úkor ochrany nepominutelných dědiců nad míru nezbytně nutnou narušovat právní jistotu obdarovaných.

Nevydá-li se české právo touto cestou, je na zvážení, zda ochranu nepominutelných dědiců ještě více neoslábit či zcela nezrušit. „*V ostatních může pomoci jen uznání svobody, aby člověk posledním pořízením určil osud svého majetku pro případ smrti. Nebylo by dobře nutiti občana, aby zákon obcházel rozdělováním jmění za živa – tedy skutky zásadně neodvolatelnými, a proto obsahujícími mnohá nebezpečí.*“²⁵²

4.5.1 Povinnost při započtení něco vydat

Občanský zákoník v § 1658 výslovně stanovuje, že započtení na dědický podíl nebo na povinný díl nezakládá povinnost dědiců nebo dokonce třetích osob něco vydat. Jedinou výjimkou je případ uvedený v § 2072 OZ. V ustanovení § 2072 OZ je upraveno odvolání daru pro nevděk. V případě, že obdarovaný dárci úmyslně nebo z hrubé nedbalosti ublíží tak, že

---

²⁵⁰ RONOVSÁ, Kateřina a PIHERA, Vlastimil. *(Ne)pominutelný dědic. Kontroverze, rizika a možnosti změn.* Opakovaná citace, str. 525.

²⁵¹ RONOVSÁ, Kateřina a PIHERA, Vlastimil. *(Ne)pominutelný dědic. Kontroverze, rizika a možnosti změn.* Opakovaná citace, str. 525

²⁵² SVOBODA, Emil. *Dědické právo.* 1. vyd. Praha: Československý kompas, 1946, str. 10.

zjevně poruší dobré mravy, může dárce, od darovací smlouvy odstoupit a požadovat vydání daru zpět. Pokud není vydání daru možné, může dárce požadovat namísto toho zaplacení obvyklé ceny daru. Povinnost vrátit dar obdarovaný nemá, pokud mu jeho jednání dárce prominul.

Jestliže obdarovaný zabránil dárce dar odvolat nebo zabránila-li v tom dárce vyšší moc, přechází právo dar odvolat na dárceva dědice, který tak může učinit nejpozději do jednoho roku od smrti dárce.²⁵³ Tato konstrukce je vhodná zejména pro situace, kdy obdarovaný připraví dárce o život nebo ho přivede do stavu, ve kterém není právo na odvolání daru schopen uplatit. Použije se i v případě, že dárce bez zavinění obdarovaného zemře dříve než právo na odvolání daru stačí uplatnit.²⁵⁴

Výkladové problémy činí skutečnost, že § 1658 OZ odkazuje jako na výjimku z obecného pravidla, že započtení nezakládá povinnost něco vydat, pouze na § 2072 OZ, nikoliv společně s ním i na ustanovení následující, včetně § 2074 OZ, který upravuje přechod práva odvolat dar na dědice. Je tak sporné, zda lze vydat dar zpět do pozůstalosti i v případě, že k odvolání daru došlo až po smrti zůstavitele. V komentářové literatuře můžeme nalézt názor, podle kterého odkaz na § 2072 OZ lze vyložit tak, že obdarovaný bude mít povinnost vydat dar (popřípadě jako obvyklou cenu) zpět do pozůstalosti v případě, že zůstavitel uplatnil právo na vrácení daru ještě za svého života, ale k vrácení daru nedošlo.²⁵⁵ Při výkladu určitého ustanovení bychom měli nicméně přihlížet i ke členění právního předpisu a k místu, které má interpretované ustanovení v jeho struktuře.²⁵⁶ V § 2072 OZ se nachází obecná úprava odvolání daru pro nevděk, následující ustanovení tento institut pouze rozvíjí, je tedy pravděpodobné, že úmyslem zákonodárce bylo odkázat na celou úpravu odvolání daru pro nevděk, nikoliv jen na její část. Účelem dané právní úpravy naopak zřejmě nemá být umožnit vrácení daru do pozůstalosti jen v případech, kdy toto právo uplatní zůstavitel již za svého života, a vyloučit situace, kdy zůstavitel v důsledku jednání obdarovaného nebo zásahu vyšší moci toto právo uplatnit nestihne. Takový výklad by vedl k absurdnímu závěru, že není možné vydat dar do pozůstalosti poté, co obdarovaný dárce zavraždí. Vzhledem k výše uvedenému se domnívám, že dar nebo jeho obvyklou cenu je možné do pozůstalosti vrátit a v případě, že právo odvolat dar pro nevděk přešlo na dědice zůstavitele.

---

²⁵³ § 2074 a 2075 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²⁵⁴ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 26.

²⁵⁵ SVOBODA, Jiří. In: FIALA FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Opakovaná citace, str. 428.

²⁵⁶ WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2019, str. 115.

Dle textu zákona přechází právo dar odvolat na dědice zůstavitele.²⁵⁷ Vzhledem k tomu, že nepominutelný dědic není dědicem zůstavitele a jeho postavení odpovídá postavení věřitele, mám za to, že se na nepominutelného dědice možnost odvolat dar pro nevděk nevztahuje. Vrácení daru do pozůstalosti (nebo zaplacení jeho obvyklé ceny) nicméně zvýší případnou výši povinného dílu nepominutelného dědice.

4.5.2 Odvolání daru pro zkrácení povinného dílu

Důvodová zpráva k § 1658 OZ uvádí, že ze započtení nevzniká nikomu povinnost něco vydat s výjimkou možnosti odvolat dar pro zkrácení povinného dílu. Současný občanský zákoník ale na rozdíl od důvodové zprávy možnost odvolat dar pro zkrácení povinného dílu vůbec neobsahuje. K zjištění, proč se text občanského zákoníku a důvodové zprávy liší, je třeba se blíže podívat na proces provázející přijetí občanského zákoníku.

První verze návrhu občanského zákoníku z roku 2005 také obsahovala úpravu vylučující povinnost při započtení na povinný díl nebo dědický podíl něco vydat, jako výjimku z tohoto obecného pravidla však uváděla případ v § 1735. V § 1735 bylo pak v tomto znění upraveno odvolání daru pro zkrácení povinného dílu. Při výpočtu povinného dílu měly být k hodnotě pozůstalosti připočítány též dary, a pokud by pozůstalost nestačila k úhradě povinného dílu, mohl nepominutelný dědic požadovat po obdarovaném vrácení daru. Obdarovaný mohl zároveň na místo vydání daru zaplatit zkrácení povinného dílu v penězích. Důvodová zpráva k této verzi pak uváděla, že dar je v zásadě neodvolatelný až na výjimečné důvody, mezi které patří nouze, nevděk a zkrácení povinného dílu. Tato navrhovaná úprava měla představovat návrat k tradici opouštěné v roce 1950.²⁵⁸ V § 951 OZO bylo totiž až do roku 1950 právo na odvolání daru pro zkrácení povinného dílu upraveno téměř shodně jako v navrhované úpravě.

Druhá verze návrhu občanského zákoníku již úpravu odvolání daru pro zkrácení povinného dílu neobsahovala. Při finálních úpravách důvodové zprávy pak ve výkladu k § 1658 OZ nebyla tato skutečnost reflektována. „*V rámci procesu rekodifikace českého soukromého práva proběhla na téma postavení nepominutelných dědiců diskuse, jejíž závěry vedly k řešení vyznačujícím se slabou ochranou jejich práv.*“²⁵⁹ Z pouhé skutečnosti, že v průběhu přípravy občanského zákoníku existoval návrh, podle kterého bylo možné odvolat

---

²⁵⁷ § 2074 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²⁵⁸ *Návrh občanského zákoníku a důvodové zprávy z roku 2005* [online] [citováno 30. 12. 2023]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/home/zakony-a-stanoviska/legislativni-proces>

²⁵⁹ RONOVSÁ, Kateřina a PIHERA, Vlastimil. *(Ne)pominutelný dědic. Kontroverze, rizika a možnosti změn*. Opakovaná citace, str. 520.

dar pro zkrácení povinného dílu, není možné dovozovat, že se jedná o chybu zákonodárce nebo mezeru v zákoně, kterou by bylo třeba překlenout výkladem.²⁶⁰

4.5.3 Clawback mechanismus ve vybraných evropských právních úpravách

Řada zahraničních právních úprav na rozdíl od české právní úpravy obsahuje nějakou formu vrácení plnění do majetkové podstaty pozůstalosti. Jako v mnoha jiných ohledech se i v tomto případě liší pojetí tohoto institutu v zemích anglického *common law* a v zemích kontinentálního *ius commune*. Absence nějaké formy *clawback* mechanismu je v rámci evropských právních řádů výjimkou, kromě České republiky se s ní setkáme ještě na Slovensku, v Norsku a ve Skotsku.²⁶¹ Zajímavostí je skutečnost, že zatímco v rámci právního řádu Skotska tato úprava chybí, v právním řádu Severního Irska, Anglie a Walesu určitou formu zpětného vrácení daru nalezneme.²⁶²

Podle anglického práva není nárok na zpětné vrácení daru garantován zákonem, ale záleží na rozhodnutí soudu na základě jeho vlastní úvahy.²⁶³ V rámci rozhodování o právu na zaopatření může soud uložit obdarovanému (bez ohledu na to, zda je dědicem), aby poskytl finanční protiplnění osobám, které mají právo na zaopatření. Podmínkou je, že zůstavitel poskytl obdarovanému dar během šesti let před svou smrtí s úmyslem zmařit právo člena rodiny na zaopatření.²⁶⁴ Z oblasti *common law* pochází též pojem *clawback*, který pro tento institut začali používat (původně pejorativně) angličtí právníci.

Právní řády zemí kontinentálního *ius commune* právo na vrácení poskytnutého daru zakotvují přímo do zákona a nepodmiňují ho prokázáním úmyslu zůstavitele obejít ochranu nepominutelných dědiců.²⁶⁵ Právní úpravy jednotlivých států se v mnoha ohledech liší. S rozdílností právních úprav v rámci států Evropské unie počítá i nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech

---

²⁶⁰ FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Opakovaná citace, str. 426.

²⁶¹ RONOVSKÁ, Kateřina a PIHERA, Vlastimil. *(Ne)pominutelný dědic. Kontroverze, rizika a možnosti změn*. Opakovaná citace, str. 522. REID, Kenneth G. C.; WALL de, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard et al. *Comparative Succession Law Volume III, Mandatory Family Protection*. New York: Oxford University Press, 2020, s 764.

²⁶² Komparativní studie britského ministerstva spravedlnosti [online] [citováno 10. 12. 2023]. Dostupné z: https://www.biicl.org/files/4682_ec-succession-wills%5b1%5d.pdf

²⁶³ RONOVSKÁ, Kateřina a PIHERA, Vlastimil. *(Ne)pominutelný dědic. Kontroverze, rizika a možnosti změn*. Opakovaná citace, str. 520.

²⁶⁴ Čl. 10 anglického zákona o dědictví (opatření pro rodinu a závislé osoby) z roku 1975 [Inheritance (*Provision for Family and Dependants*) Act 1975]

²⁶⁵ RONOVSKÁ, Kateřina a PIHERA, Vlastimil. *(Ne)pominutelný dědic. Kontroverze, rizika a možnosti změn*. Opakovaná citace, str. 521.

a o vytvoření evropského dědického osvědčení (dále jen „Nařízení o dědictví“), které pro případ, že zůstavitel neučinil volbu rozhodného práva, stanovuje, že se povinnost vrátit nebo započíst dary při určování podílů jednotlivých oprávněných osob řídí právem státu, ve kterém měl zůstavitel k datu úmrtí svůj obvyklý pobyt.²⁶⁶ Rozdílnost pojetí vrácení daru do majetkové podstaty pozůstalosti lze ilustrovat na srovnání nizozemské, francouzské a italské právní úpravy.

Nizozemská právní úprava

V Nizozemsku bylo původně možné zahrnout do majetkové podstaty pro výpočet povinného dílu všechny dary, které zůstavitel za života učinil. Tento systém byl ale velmi nepraktický a těžko využitelný. V roce 2003 proto došlo k novelizaci dědického práva, po které lze do majetkové podstaty zahrnout pouze dary učiněné do pěti let před smrtí zůstavitele. Z tohoto pětiletého pravidla však existuje výjimka. Dary potomkům lze do majetkové podstaty zahrnout bez ohledu na dobu darování vždy, pokud jsou tito potomci nebo jejich potomci nepominutelnými dědici. Obvyklá darování (jako dary k narozeninám, Vánocům atd.) se do majetkové podstaty nezapočítávají. Nepominutelný dědic musí svůj nárok uspokojovat nejdříve z darování učiněného nejdříve před smrtí zůstavitele a poté případně postupně ze starších darování. Obdarovaný je povinen nahradit nepominutelnému dědici hodnotu daru, nemusí však dar vracet. Hodnota daru se oceňuje ke dni poskytnutí daru, a to z důvodu, aby nepominutelný dědic nebyl postižen případným znehodnocením daru.

Profesor právnické fakulty Univerzity v Groningenu Wilbert Kolkman upozorňuje, že tento institut generuje řadu problémů, mezi které patří povinnost u potomků zohledňovat darování za velmi dlouhou dobu (což s sebou přináší problémy s prokazováním těchto darování) nebo nejasnosti ohledně daru poskytnutého ze společného jmění manželů.²⁶⁷ „*Stručně řečeno, právní úprava ohledně darování je komplikovaná, jedná se nicméně o nutné zlo v rámci zásady ochrany nepominutelných dědiců.*“²⁶⁸

---

²⁶⁶ Čl. 21, 22 a 23 odst. 2, písm. i) Nařízení o dědictví.

²⁶⁷ KOLKMAN, Wilbert D. In: REID, Kenneth G. C.; WALL de, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard et al. *Comparative Succession Law Volume III, Mandatory Family Protection*. New York: Oxford University Press, 2020, s 338-340.

²⁶⁸ Tamtéž str. 340 – [přeloženo autorkou].

Francouzská právní úprava

Podle francouzského dědického práva je nakládání s majetkem zůstavitele během jeho života i v rámci pořízení pro případ smrti ošetřeno tak, aby následně nebyla omezena práva nepominutelných dědiců. Aby bylo možné vypočítat výši povinného dílu nepominutelného dědice, je nejprve potřeba zjistit tzv. *masse de calcul*. Ta představuje souhrn majetku, který zůstavitel vlastnil k okamžiku úmrtí po přičtení darů, které učinil za svého života, a po odečtení dluhů.²⁶⁹ Dary se započítávají bez ohledu na dobu, kdy byly darovány. Dar je oceňován zpravidla ke dni zahájení řízení o pozůstalosti.

Francouzská právní úprava se řídí zásadou *prior in tempore, potior in iure* a nárok nepominutelného dědice se nejdříve uspokojuje z darování učiněných nejdříve před úmrtím zůstavitele a až následně ze starších darování.²⁷⁰ V první řadě je však nárok nepominutelného dědice uspokojován z odkazů a až pro případ, že odkazy k uspokojení nároku nepominutelného dědice nestačí, tak z darování učiněných za života zůstavitele.

Nepominutelný dědic musí svoje právo na snížení darů uplatňovat žalobou u *tribunal de grande instance*²⁷¹ podle místa zahájení řízení o pozůstalosti, a to ve lhůtě pěti let od zahájení řízení o pozůstalosti nebo dva roky od okamžiku, kdy se o zkrácení svého povinného dílu dozvěděl. Nejpozději vždy však do deseti let od smrti zůstavitele.²⁷² Před rokem 2006 platila lhůta až 30 let, což bylo považováno za příliš dlouhé období.²⁷³ Nárok nepominutelného dědice se uspokojuje v penězích, pokud si to ovšem obdarovaný zvolí, může nárok uspokojit i vrácením daru. Tuto volbu může učinit i nepominutelný dědic v případě, že je obdarovaný v platební neschopnosti.

Po novele dědického práva z roku 2006 se může nepominutelný dědic ještě za života zůstavitele zříct svého práva z žaloby na snížení daru. Toto zřeknutí však musí být ve prospěch jiné osoby a musí být sepsané zvláštní úřední listinou, která obsahuje právní důsledky zřeknutí. Tato listina se pořizuje za přítomnosti dvou notářů. Nepominutelný dědic se práva z žaloby na snížení daru může vzdát zcela nebo pouze ve vztahu ke konkrétnímu darování. Tato změna je ve Francii považována za oslabení práv nepominutelných dědiců.²⁷⁴ Podle předchozí právní

---

²⁶⁹ Article 922 de Code civil.

²⁷⁰ Komparativní studie britského ministerstva spravedlnosti, str. 37 [online] [citováno 10. 12. 2023]. Dostupné z: https://www.biicl.org/files/4682_ec-succession-wills%5b1%5d.pdf

²⁷¹ Service-Public. Fr – *La Justice en France* [online] [citováno 10. 12. 2023]. Dostupné z: https://www.cours-appel.justice.fr/sites/default/files/2020-06/plaquette_organisation_justice%20en%20France.fr_.pdf

²⁷² PÉRÉS, Cécile. In: REID, Kenneth G. C.; WALL de, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard et al. *Comparative Succession Law Volume III, Mandatory Family Protection*. Opakovaná citace, s 102-106.

²⁷³ GRIMALDI, Michel. *Droit civil successions*. 8e éd. Paris: LexisNexis SA, 2020. Juris classeur, s. 716.

²⁷⁴ PÉRÉS, Cécile. In: REID, Kenneth G. C.; WALL de, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard et al. *Comparative Succession Law Volume III, Mandatory Family Protection*. Opakovaná citace, s 102-106.

úpravy totiž bylo zřeknutí se tohoto práva před zahájením řízení o pozůstalosti neplatné na základě zákazu smluv o budoucím dědictví, které zakazovaly nepominutelnému dědici zřici se jeho práv předem.²⁷⁵

Italská právní úprava

Italská právní úprava vychází z koncepce tzv. *fictive hereditary mass*, která představuje souhrn majetku, který zůstavitel vlastnil k okamžiku úmrtí a darů, které učinil za svého života. Dary učiněné za života, které přesahují podíl, s nímž může zůstavitel volně nakládat, podléhají krácení.

Nárok nepominutelného dědice na vrácení daru do majetkové podstaty pozůstalosti musí v první řadě směřovat proti osobám, které zůstavitel povolal pořízením pro případ smrti, tedy proti dědicům a odkazovníkům. Pokud nárok nepominutelného dědice není možné takto uspokojit, může nepominutelný dědic žádat vrácení daru po kterékoliv osobě, které zůstavitel za života něco daroval. Jestliže dar již není ve vlastnictví obdarovaného a od převodu zároveň neuběhlo více než dvacet let, může nepominutelný dědic uplatňovat nárok i proti třetí osobě, která dar nabyla. Kromě darování, jak jej známe z české právní úpravy, se italská úprava dotýká i tzv. nepřímých darování, mezi které patří smlouvy o životním pojištění nebo splacení dluhu.

V případě dědiců a odkazovníků se krácení darů dotkne všech z nich. U darování poskytnutým jiným osobám budou nejprve kráceny nejnovější dary a pokud je to nutné, tak postupně ostatní starší darování. Nepominutelný dědic musí svoje právo uplatnit žalobou. Žaloba většinou není podávána proti jiným nepominutelným dědicům, protože jejich nároky jsou řešeny již v rámci pravidel o započtení.

Obdarovaný musí vrátit buď darovaný majetek nebo jeho odpovídající hodnotu v penězích. Podle obecného pravidla musí být v první řadě vrácena darovaná věc, náhradní peněžní plnění je možné pouze ve výjimečných případech např. pokud obdarovaný dar již prodal a nelze ho získat zpět nebo pokud dar již zanikl. Pokud se jedná o nemovitý majetek provádí se krácení obvykle tak, že se z majetku oddělí část, která je dostačující pro uspokojení nároku nepominutelného dědice. Pokud tuto část nelze oddělit, vrátí se dar do pozůstalosti jako celek nebo zůstane obdarovanému. V prvním případě dostává kompenzaci obdarovaný, ve druhém nepominutelný dědic. Strany se však mohou domluvit jinak. Jako příklad lze uvést dohodu o prodeji nemovitost a rozdělení obdržených finančních prostředků mezi účastníky dohody.

---

²⁷⁵ GRIMALDI, Michel. *Droit civil successions*. 8e éd. Paris: LexisNexis SA, 2020. Juris classeur, s. 721.

Italská právní úprava neumožňuje nepominutelnému dědici vzdát se práva na vrácení daru ještě za života zůstavitele, a to ani výslovným prohlášením či souhlasem s konkrétním darem. Tohoto práva se lze vzdát až po smrti. Profesorka Alexandra Braun upozorňuje, že absence možnosti vzdát se práva na vrácení daru za života zůstavitele je potencionálně problematická, protože mohou nastat situace, kdy bude vzdání se tohoto práva v zájmu nepominutelného dědice. Jako výhodu na druhou stranu vnímá, že nepominutelný dědic není na základě vlivu zůstavitele nucen uzavírat dohody, které pro něj nejsou výhodné.²⁷⁶

---

²⁷⁶ BRAUN, Alexandra. In: REID, Kenneth G. C.; WALL de, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard et al. *Comparative Succession Law Volume III, Mandatory Family Protection*. Opakovaná citace, s 128-133.

5 Postavení nepominutelného dědice v pozůstalostním řízení

Postavení nepominutelného dědice v pozůstalostním řízení do značné míry ovlivňuje, zda mu byl povinný díl zůstaven v podobě dědického podílu nebo odkazu, či zda byl pořízením pro případ smrti zcela nebo částečně opominut nebo dokonce v důsledku vydědění z práva na povinný díl zcela vyloučen.

Pokud zůstavitel svému potomkovi zanechal dědický podíl jakékoliv velikosti, bude potomek dědicem zůstavitele. Postavení nepominutelného dědice bude v tomto případě téměř shodné s postavením ostatních dědiců.²⁷⁷ Nepominutelný dědic bude mít jako dědic také odpovědnost za dluhy zůstavitele. Pokud zůstavitel zanechal nepominutelnému dědici menší dědický podíl, než činí jeho povinný díl, bude mít nepominutelný dědic právo na jeho doplnění. Postavení nepominutelného dědice, který je zároveň dědicem zůstavitele, není předmětem této práce.

Zajímavou problematikou je postavení nepominutelného dědice, kterému zůstavitel zanechal povinný díl v podobě odkazu. Odkazovník není dědicem zůstavitele a není ani účastníkem pozůstalostního řízení. Odkazovník má pouze pohledávku na vydání určité věci, popřípadě jedné či několika věcí určitého druhu, anebo na zřízení určitého práva.²⁷⁸ Je tedy otázkou, zda bude mít nepominutelný dědic v takovém případě postavení účastníka řízení a měl by se v souladu s § 113 ZŘS účastnit těch částí pozůstalostního řízení, ve kterých jde o soupis pozůstalosti, určení obvyklé ceny pozůstalosti a o vypořádání povinného dílu, nebo zda by jako odkazovník účastníkem pozůstalostního řízení vůbec být neměl. Mám za to, že pokud by s nepominutelným dědicem bylo jednáno pouze jako s odkazovníkem, došlo by ke zkrácení jeho práv. Nepominutelný dědic by měl tedy mít právo účastnit se soupisu pozůstalosti a mělo by mu být doručeno také usnesení o obvyklé ceně majetku a jiných aktiv pozůstalosti, výši dluhů a dalších pasiv pozůstalosti a čisté hodnotě pozůstalosti podle § 180 ZŘS. Pokud nepominutelný dědic odkaz přijme, nebude však třeba vypořádávat jeho povinný díl.²⁷⁹

---

²⁷⁷ TALANDA, Adam; TALANDOVÁ, Iveta a PLAŠIL, Filip. *Postavení nepominutelného dědice*. Ad Notam, 2019, roč. 25, č. 1, str. 27.

²⁷⁸ § 1477 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²⁷⁹ Srov. ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. Opakovaná citace*, str. 397. DRÁPAL, Ljubomír a ŠEŠINA, Martin. *Povinný díl a jeho vypořádání*. Ad Notam, 2016, roč. 22, č. 6, str. 19.

Postavení nepominutelného dědice, kterému byl zůstaven povinný díl v podobě dědického podílu nebo odkazu, se pak může změnit odmítnutím dědictví nebo odkazu s výhradou povinného dílu.²⁸⁰

Platně vyděděný nepominutelný dědic nebude vůbec účastníkem pozůstalostního řízení, protože je zbaven svého dědického práva a je zároveň vyloučen i z práva na povinný díl. Nepominutelný dědic, který byl vyděděn neplatně, má právo na povinný díl nebo na jeho doplnění.²⁸¹

Nepominutelný dědic, který uplatnil právo na povinný díl a není zároveň dědicem zůstavitele nebo není vyděděn, je ve smyslu § 113 ZŘS účastníkem pozůstalostního řízení ve vymezených částech, ve kterých jde o soupis pozůstalosti, určení obvyklé ceny pozůstalosti a o vypořádání povinného dílu.

Pro správné určení postavení nepominutelného dědice je nejprve třeba zjistit jeho vyjádření k právnímu jednání pro případ smrti.

5.1 Předložení právního jednání pro případ smrti k vyjádření

Nepominutelnému dědici by mělo být umožněno vyjádřit se ve stanovené lhůtě k otázce platnosti a pravosti právního jednání pro případ smrti a uplatnit právo na povinný díl.²⁸² Mezi právní jednání pro případ smrti patří závěť, dědická smlouva a prohlášení o vydědění.²⁸³

V platné právní úpravě nikde není výslovně zakotvena povinnost pozůstalostního soudu zjistit vyjádření nepominutelného dědice ohledně právního jednání pro případ smrti. Upravena je pouze povinnost vyrozumět osoby, kterým podle dosavadního stavu řízení svědčí zákonná dědická posloupnost, o veřejném zjištění stavu a obsahu listin o pořízení pro případ smrti a o prohlášení o vydědění, které nebyly sepsány ve formě notářského zápisu a které byly notářem přijaty do notářské úschovy.²⁸⁴ Nepominutelným dědicům jako potomkům zůstavitele z povahy věci vždy svědčí zákonná dědická posloupnost, protože ze zákona dědí v první dědické třídě.²⁸⁵ Případů, kdy v pozůstalostním řízení dochází k veřejnému zjištění stavu a obsahu listin, je v praxi minimum.

---

²⁸⁰ § 1485 odst. 1 a § 1623 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²⁸¹ § 1650 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²⁸² SVOBODA, Jirí a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 39.

²⁸³ § 35b odst. 1 zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti.

²⁸⁴ § 143 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

²⁸⁵ § 1636 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Přestože tato povinnost není výslovně upravena, je pozůstalostní soud podle § 20 odst. 1 ZŘS povinen zjistit všechny skutečnosti, které jsou důležité pro rozhodnutí. Tato povinnost je pak konkretizovaná v § 139 ZŘS, podle kterého pozůstalostní soud musí provést všechny úkony pro zjištění dědiců a dalších osob, o jejichž práva v řízení jde. Bez zjištění postoje nepominutelného dědice ohledně platnosti a pravosti právního jednání pro případ smrti nelze zodpovědět otázky, podle jakého dědického titulu bude v pozůstalostním řízení postupováno a kdo jsou dědici zůstavitele.

Nejčastěji v praxi pozůstalostní soud zjišťuje stanovisko nepominutelného dědice tak, že mu zašle kopii právního jednání pro případ smrti s výzvou, aby se k němu ve stanovené lhůtě vyjádřil s upozorněním, že pokud se v této lhůtě nevyjádří, má se za to, že právní jednání pro případ smrti uznává za pravé a platné. Jedná se o vyvratitelnou právní domněnku, která připouští důkaz opaku.²⁸⁶ Pokud se nepominutelný dědic ve stanovené lhůtě k výzvě soudu nevyjádří, nelze mít za to, že se určité skutečnosti pokládají za prokázané a že nepominutelný dědic ztrácí možnost dále uplatňovat svoje práva.²⁸⁷ Zákon nijak neupravuje ani lhůtu, ve které by se měl nepominutelný dědic vyjádřit. Jedná se o lhůtu soudcovskou, jejíž délku určuje podle své úvahy soudní komisař a může ji též prodloužit.²⁸⁸

Pozůstalostní soud může stanovisko nepominutelného dědice zjistit i při jednání. V takovém případě ale často nepominutelný dědic žádá ke svému vyjádření poskytnutí lhůty, je mu po jeho vyjádření usnesením ukončena účast, či je řízení nutné přerušit, protože je některý z účastníků odkázán k podání žaloby podle § 170 ZŘS. Mnohem praktičtější je tedy zjistit stanovisko nepominutelného dědice k právnímu jednání pro případ smrti ještě před tím, než bude nařízeno jednání.

Je třeba podotknout, že ohledně tohoto postupu nepadají mezi notáři shoda. Část notářů zastává názor, že právní jednání pro případ smrti nemá být nepominutelnému dědici zasíláno vůbec. Tento postup odůvodňují skutečností, že zákon pozůstalostnímu soudu neukládá, aby právní jednání pro případ smrti komukoliv zasílal k vyjádření. Převládající většina notářů právní jednání pro případ smrti nepominutelnému dědici k vyjádření zasílá. I v tomto postupu však můžeme najít mezi notáři rozdíly, a to hlavně v míře poučení, jak má nepominutelný dědic na právní jednání pro případ smrti reagovat. Není jasné, zda by měl notář zaslat nepominutelnému dědici právní jednání pro případ smrti pouze s obecnou výzvou k vyjádření,

---

²⁸⁶ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 8. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, str. 209.

²⁸⁷ § 20 odst. 3 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních,

²⁸⁸ SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr; LEVÝ, Jiří; ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Občanský soudní řád*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 275–276.

tuto výzvu konkretizovat jako vyjádření k pravosti a platnosti, či zda by měl nepominutelného dědice poučovat o způsobu uplatnění jeho práv. Osobně mám za to, že vzhledem k povinnosti uložené v § 139 ZŘS by měl pozůstalostní soud nepominutelnému dědici právní jednání pro případ smrti k vyjádření zaslat. Za překročení poučovací povinnosti nepovažuji ani výzvu, aby se nepominutelný dědic vyjádřil k pravosti a platnosti zasláné listiny. O dalších právech nebo způsobu jejich uplatňování by dle mého názoru již pozůstalostní soud nepominutelného dědice poučovat neměl.

5.2 Poučení o právu na povinný díl

Nepominutelný dědic je účastníkem pozůstalostního řízení pouze v případě, že uplatňuje právo na povinný díl. V odborné literatuře nalezneme jak názor, že by mělo být čistě na nepominutelném dědici, zda právo na povinný díl uplatní,²⁸⁹ tak názor že by o svém právu měl být pozůstalostním soudem poučen.²⁹⁰ Otázka zatím nebyla výslovně řešena ani v judikatuře. Problematika je mezi odbornou veřejností velice aktuální. Samotná praxe je pak značně rozkolísaná a prochází postupným vývojem. Blíže se v odborné literatuře tímto tématem zabývala K. Brejlová,²⁹¹ s jejíž argumentací a závěry ohledně poučovací povinnosti soudu ve vztahu k nepominutelným dědicům se ztotožňuji.

Obecná část ZŘS poučovací povinnost vůbec neupravuje. V rámci zvláštní části, kde je upraveno i pozůstalostní řízení, jsou v jednotlivých ustanoveních nicméně uvedeny zvláštní případy, kdy má pozůstalostní soud účastníky poučit. Jako příklad lze uvést poučení o možnosti odmítnout dědictví a o náležitostech a následcích tohoto odmítnutí nebo poučení o právu výhrady soupisu.²⁹² Pokud ZŘS určitou otázku neřeší, je třeba v souladu s principem obecné subsidiarity, který je upravený v § 1 odst. 3 ZŘS použít právní úpravu obsaženou v zákoně č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „OSŘ“).²⁹³ V rámci OSŘ najdeme obecnou poučovací povinnost v § 5, který stanovuje, že soudy poskytují účastníkům poučení o jejich procesních právech a povinnostech.

---

²⁸⁹ Srov. BREJLOVÁ, Kateřina. *Poučovací povinnost soudu ve vztahu k nepominutelným dědicům a hmotněprávní námitky účastníků v řízení o pozůstalosti*. Ad Notam, 2022, roč. 28, č. 1, str. 5.

²⁹⁰ Srov. TLÁŠKOVÁ, Šárka. In: SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; VLÁČIL, David; LEVÝ, Jiří; HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 264. ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Opakovaná citace, str. 362.

²⁹¹ BREJLOVÁ, Kateřina. *Poučovací povinnost soudu ve vztahu k nepominutelným dědicům a hmotněprávní námitky účastníků v řízení o pozůstalosti*. Ad Notam, 2022, roč. 28, č. 1, str. 3-9.

²⁹² § 164 a 175 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních,

²⁹³ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 230.

Poučovací povinností soudu se zabýval i Ústavní soud, který dovedl, že podle § 5 OSŘ je soud povinen účastníky poučit, jaká práva a jaké povinnosti jim vyplývají z procesněprávních předpisů, jak je třeba provádět procesní úkony a případně jak odstranit jejich vady, aby úkony vyvolaly zamýšlené procesní účinky. Poučovací povinnost nemá představovat návod, co by mohl nebo měl účastník dělat, aby dosáhl požadovaného účinku. Překročení poučovací povinnosti znamená zásah soudu, kterým by soud mohl výrazně porušit zásadu rovnosti účastníků v soudním řízení obsaženou v § 37 odst. 3 Listiny. Naopak nepoučení účastníků o jejich procesních právech a povinnostech může být porušením práva na soudní ochranu z hlediska ustanovení § 36 odst. 1 Listiny.²⁹⁴

Zmínit lze i argumentaci Ústavního soudu obsaženou v nálezu ze dne 22. 9. 2015, sp. zn. I. ÚS 4004/14. *„Meze otázek, o kterých má soud účastníky poučovat, nevedou z hlediska ústavních záruk práva na spravedlivý proces mezi právem procesním a právem hmotným, ale tyto meze leží tam, kde by jejich překročením došlo k porušení rovnosti účastníků. Soud tedy nesmí poučovat jednoho z účastníků, jak uplatňovat nárok vůči druhému účastníkovi nebo jak se procesně bránit, kupř. vznesením námitky promlčení.“*²⁹⁵

Poučovací povinností se opakovaně zabývá i Nejvyšší soud. V rozhodnutí ze dne 28. 8. 2018, sp. zn. 28 Cdo 2680/2018 uvedl, že soudy nemohou a nesmí poučovat účastníky o hmotném právu, tedy ani o tom, jakých práv by se mohli a měli podle hmotného práva domáhat. Poučovací povinnost soudů je koncipována tak, aby vždy a bez pochyb bylo zřejmé o čem a kdy mají být účastníci v řízení poučeni. V rozhodnutí ze dne 26. 9. 2023, sp. zn. 24 Cdo 2823/2023 najdeme zmínku, že opominutý nepominutelný dědic po odpovídajícím poučení ze strany pozůstalostního soudu nemusí chtít vypořádat právo na výplatu povinného dílu. K tomu je třeba uvést, že ani toto rozhodnutí se otázkou poučovací povinnosti soudu ohledně práva na povinný díl nezabývá a výše uvedené zmiňuje pouze v souvislosti s řešením jiné otázky. Zároveň lze poukázat na to, že právo na povinný díl a právo na jeho vypořádání jsou dvě různá práva.

Vycházet lze i ze starší judikatury k OZO, který je inspiračním zdrojem současného občanského zákoníku, a podle jehož úpravy měl stejně jako dnes opominutý nepominutelný dědic v pozůstalostním řízení pouze postavení věřitele. *„Nárok na povinný podíl není nárokem dědickým, nýbrž pohledávkou a jest věcí svéprávného nepominutelného dědice, by se této pohledávky domáhal patřičnou cestou. Není úkolem pozůstalostního soudu, by, jde-li*

---

²⁹⁴ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 5. 3. 1998, sp. zn. III. ÚS 480/97.

²⁹⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22. 9. 2015, sp. zn. I. ÚS 4004/14.

*o svéprávného nepominutelného dědice, povinný díl z úřadu zjistil, nýbrž může odevzdati pozůstalost bez zajištění povinného dílu a vůbec bez ohledu naň.*²⁹⁶

Soud poučuje účastníky o jejich hmotných právech pouze v případě, že to stanoví procesní právní předpis.²⁹⁷ Podle Ústavního soudu lze tento princip prolomit a účastníka poučit o hmotněprávním základu jeho nároku pouze tam, kde je shledán silnější zájem na ochraně účastníka.²⁹⁸

Jako argument, proč by měl pozůstalostní soud nepominutelného dědice poučit o jeho právu na povinný díl, je nejčastěji uváděno, že je soud v pozůstalostním řízení veden vyšetřovací zásadou, podle které je povinen zjistit všechny skutečnosti důležité pro rozhodnutí a není omezen na skutečnosti uvedené účastníky.²⁹⁹ Dalším z argumentů je, že povinný díl má sice svůj původ v hmotném právu, nicméně na základě procesního ustanovení obsaženého v § 113 ZŘS je nepominutelný dědic účastníkem těch částí pozůstalostního řízení, ve kterých jde o soupis pozůstalosti, určení obvyklé ceny a vypořádání povinného dílu, přičemž není vyjasněno, zda je tato účast vázaná výlučně na jeho aktivitu či nikoliv. Poučení notáře o právu na povinný díl je tedy předpoklad dalšího procesního postupu notáře ohledně vyjasnění okruhu účastníků.

Účastníkem pozůstalostního řízení může být i věřitel zůstavitele, a to v těch částech řízení, ve kterých jde o odloučení pozůstalosti nebo o soupis pozůstalosti, které navrhl.³⁰⁰ Pozůstalostní soud však nepoučuje každého známého věřitele, že může navrhnout odloučení a soupis pozůstalosti, jenž mají též základ v hmotném právu, jako předpoklad dalšího procesního postupu ohledně vyjasnění okruhu účastníků. „*Nepominutelný dědic, který má právo na povinný díl, je věřitelem a stejně jako ostatní věřitelé je čistě na něm, zda vůči dědicům a odkazovníkům uplatní své právo na povinný díl (na jeho doplnění) nebo na jeho vypořádání.*“³⁰¹ Není tedy důvod, aby pozůstalostní soud k poučení nepominutelného dědice přistupoval jinak než k poučení věřitelů zůstavitele. V souladu s § 113 ZŘS je nepominutelný dědic účastníkem pozůstalostního řízení ohledně vypořádání svého povinného dílu. Aby bylo právo na povinný díl možné vypořádat, musí být nejdříve uplatněno. Případná poučovací povinnost soudu by se tak měla týkat až práva na vypořádání povinného dílu, nikoliv práva na jeho uplatnění.

²⁹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky, ze dne 11. 10. 1929, sp. zn. R II 251/29. Sbíрка rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věcech občanských z let 1919–1948 (Vážný 9266).

²⁹⁷ BREJLOVÁ, Kateřina. *Poučovací povinnost soudu ve vztahu k nepominutelným dědicům a hmotněprávní námítky účastníků v řízení o pozůstalosti*. Ad Notam, 2022, roč. 28, č. 1, str. 4.

²⁹⁸ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22. 9. 2015, sp. zn. I. ÚS 4004/14.

²⁹⁹ § 20 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

³⁰⁰ Tamtéž § 112.

³⁰¹ SVOBODA, Jirí a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 51.

Ustálená judikatura k čl. 36 Listiny též dovozuje, že na dodržování poučovací povinnosti, jako jednoho ze standardů spravedlivého procesu, by měly obecné soudy dbát o to více ve vztahu k účastníkovi řízení, který vystupuje v pozici slabší strany.³⁰² Otázka, zda je nepominutelný dědic jako opominutý potomek zůstavitele v pozůstalostním řízení v pozici slabší strany, ale dosud řešena nebyla. Vzhledem k tomu, že má nepominutelný dědic v pozůstalostním řízení postavení věřitele, se domnívám, že postavení slabší strany mít nebude.

Konečně lze připomenout i základní zásadu soukromého práva *vigilantibus iura scripta sunt*, tedy že právo patří bdělým, necht' každý střeží svá práva.

Současná právní úprava klade důraz na autonomii vůle zůstavitele a oproti předchozí právní úpravě zkrátila hmotněprávní nároky a oslabilu procesní postavení nepominutelných dědiců. K dalšímu oslabení procesního postavení nepominutelných dědiců dochází postupně vlivem judikatury, v níž můžeme sledovat určitou tendenci zjednodušit pozůstalostní řízení a odkázat nepominutelného dědice, aby svoje práva aktivně uplatňoval v řízení sporném. Zákonodárce v procesní úpravě pozůstalostního řízení vymezil zvláštní poučovací povinnost soudu, přičemž poučení o právu na povinný díl, na rozdíl od poučení o dědickém právu, zakotveno není. Vzhledem k výše uvedenému se domnívám, že je na opominutém nepominutelném dědici, aby svoje právo na povinný díl v pozůstalostním řízení aktivně uplatnil. Považovala bych však za vhodné poučovací povinnost ohledně práva nepominutelného dědice na povinný díl do právní úpravy zakotvit. Přispělo by to k ochranně nepominutelných dědiců a zároveň posílilo právní jistotu dědiců zůstavitele, kteří se často obávají, že nepominutelný dědic svůj povinný díl bude požadovat po skončení pozůstalostního řízení, až se o této možnosti dozví. Podle současné právní úpravy mám ale za to, že není v pravomoci pozůstalostního soudu, aby o právu na povinný díl nepominutelného dědice poučoval. V důsledku takového postupu by mohlo dojít v řízení k porušení zásady rovnosti účastníků.

Odpověď na otázku, zda by měl pozůstalostní soud poučovat opominutého nepominutelného dědice o jeho právu na povinný díl, přinese až judikatura. Mezitím je důležité, aby na toto téma mezi odbornou veřejností probíhala diskuze, jejíž výsledkem by mělo být sjednocení postupu soudních komisařů, a to i v případě, že by tento přijatý postup v konečném důsledku judikatura shledala nesprávným. Nejednotnost postupu obecných soudů ohledně poučovací povinnosti je samo o sobě popřením rovných práv účastníků v řízení před soudem garantovaných čl. 96 odst. 1 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.³⁰³

---

³⁰² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10. 8. 2017, sp. zn. I. ÚS 615/17.

³⁰³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 4. 2010, sp. zn. II. ÚS 2087/08.

5.3 Vyjádření k právnímu jednání pro případ smrti a jeho důsledky

Další postup v pozůstalostním řízení bude záviset na mnoha různých skutečnostech, které mají vliv na postavení nepominutelného dědice. Základní otázkou, kterou je třeba zodpovědět je, zda zůstavitel právním jednáním pro případ smrti nepominutelného dědice opominul, anebo ho vydědil. Mezi právní jednání pro případ smrti patří závěť, dědická smlouva a v případě vydědění ještě samostatné prohlášení o vydědění. Tato právní jednání pro případ smrti jsou dále v této práci pro zjednodušení souhrnně označována také jako listina. Zásadní význam pro další postup má reakce nepominutelného dědice na předložené právní jednání pro případ smrti. Nepominutelný dědic se k listině vůbec nemusí vyjádřit, může ji uznat za pravou a platnou, anebo může její pravost a platnost popřít. Pokud nepominutelný dědic pravost nebo platnost listiny popírá, je třeba posuzovat, zda mezi účastníky řízení dochází ke sporu a zda se tento spor zakládá na rozdílném právním posouzení nebo na odlišném tvrzení rozhodných skutečností. U vyděděného nepominutelného dědice došlo vlivem judikatury ještě k odlišení postupu v případě, že jsou popírány pouze důvody vydědění. Celá problematika vyjádření nepominutelného dědice k právnímu jednání pro případ smrti a jeho vlivu na další postup pozůstalostního soudu a postavení nepominutelného dědice je poměrně komplexní a prochází postupným vývojem.

V případě, že nepominutelnému dědici bylo právní jednání pro případ smrti předloženo na jednání, může se k němu na tomto jednání vyjádřit nebo požádat o lhůtu na promyšlenou. Soudní komisař vyjádření nepominutelného dědice uvede do protokolu. V případě, že nepominutelnému dědici bylo právní jednání pro případ smrti zasláno k vyjádření prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky nebo prostřednictvím doručovacího orgánu, může se k zaslání listiny vyjádřit podáním adresovaným pozůstalostnímu soudu.

5.3.1 Nepominutelný dědic uznává pravost a platnost listiny, či se k ní nevyjádří

Nepominutelný dědic se k zaslání listiny může vyjádřit tak, že ji uznává za pravé a platné právní jednání pro případ smrti. Stejně účinky má i marné uplynutí lhůty stanovené k vyjádření. Další postup pozůstalostního soudu bude záviset na tom, zda byl nepominutelný dědic vyděděn nebo opominut. Postavení opominutého nepominutelného dědice se dále liší dle toho, zda v pozůstalostním řízení uplatňuje svoje právo na povinný díl.

Nepominutelný dědic, který byl zůstavitelem platně vyděděn, není dědicem zůstavitele a nemá ani právo na povinný díl. V takovém případě není nepominutelný dědic vůbec účastníkem pozůstalostního řízení a nebude s ním jednáno.

Nepominutelný dědic, který uplatnil právo na povinný díl, je v souladu s § 113 ZŘS účastníkem pozůstalostního řízení ve vymezených částech, které se týkají soupisu pozůstalosti, určení obvyklé ceny pozůstalosti a vypořádání povinného dílu.

Pokud nepominutelný dědic právo na povinný díl neuplatňuje, končí jeho účast v pozůstalostním řízení nejpozději uplynutím lhůty pro vyjádření. Právo na povinný díl tímto však nezaniká a nepominutelný dědic se ho může i nadále v průběhu pozůstalostního řízení domáhat. Jestliže nepominutelný dědic uplatní právo na povinný díl v průběhu řízení, bude s ním od toho okamžiku nadále jednáno jako s účastníkem podle § 113 ZŘS. Nepominutelný dědic v takovém případě musí akceptovat stav řízení v okamžiku, kdy do řízení vstupuje.

Jestliže nepominutelný dědic uznává listinu za pravé a platné právní jednání pro případ smrti nebo se k listině vůbec nevyjádří, není třeba o ukončení jeho účasti vydávat zvláštní usnesení. Pokud listina byla nepominutelnému dědici předložena na jednání, je v protokolu o jednání účelné uvést, že s účastníkem bude nadále v řízení jednáno jako s nepominutelným dědicem nebo že jeho účast v řízení končí. Pokud by se nepominutelný dědic nadále domáhal účasti v pozůstalostním řízení, lze vydat dle § 7 odst. 2 ZŘS usnesení, kterým se jeho účast ukončí. Pokud se nepominutelný dědic domáhá své účasti ve větší míře, než mu náleží, lze stejným způsobem rozhodnout, že s ním bude v pozůstalostním řízení dále jednáno pouze jako s nepominutelným dědicem. Proti tomuto usnesení je přípustné odvolání.³⁰⁴

5.3.2 Nepominutelný dědic popírá pravost nebo platnost listiny

Nepominutelný dědic, který byl zůstavitelem zčásti nebo zcela opominut nebo vyděděn, může popírat pravost nebo platnost listiny, na základě které se tak stalo. Vyloučeno též není, aby byla listina popřena z obou těchto důvodů. Nepominutelný dědic nemusí přesně definovat, zda napadá pravost či platnost listiny, je na pozůstalostním soudu, aby podání nepominutelného dědice posoudil podle jeho obsahu.³⁰⁵ Z podání však musí být patrné, čeho se nepominutelný dědic domáhá,³⁰⁶ pokud ne, měl by pozůstalostní soud vyzvat nepominutelného dědice k doplnění podání. Ze samotného popření pravosti a platnosti listiny bez uvedení jakéhokoliv tvrzení, není možné dovodit, zda a mezi kterými účastníky vznikl spor o dědické právo a zda se jedná o spor skutkový nebo právní. Pozůstalostní soud musí vést účastníky k řádnému doplnění jejich tvrzení o skutečnosti rozhodné pro vyřešení sporu o dědické právo.³⁰⁷

---

³⁰⁴ BREJLOVÁ, Kateřina. *Poučovací povinnost soudu ve vztahu k nepominutelným dědicům a hmotněprávní námitky účastníků v řízení o pozůstalosti*. Ad Notam, 2022, roč. 28, č. 1, str. 6.

³⁰⁵ § 41 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

³⁰⁶ § 42 odst. 4 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

³⁰⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 6. 2023, sp. zn. 24 Cdo 2012/2022.

Pokud nepominutelný dědic namítá, že právní jednání pro případ smrti není pravé, namítá, že nepochází od zůstavitele. To znamená, že zůstavitel není původcem listiny. Jako příklady lze uvést, že listinu podepsala jiná osoba než zůstavitel, vlastnoruční právní jednání pro případ smrti nese-psal zůstavitel vlastní rukou nebo že allografní právní jednání pro případ smrti neprohlásil zůstavitel před svědky za projev své vůle.³⁰⁸

Právní jednání může být neplatné buď absolutně (soud k takové neplatnosti přihlíží z úřední povinnosti) nebo relativně (účastník musí neplatnost namítnout). Od neplatnosti je třeba odlišit zdánlivost, tedy situaci, kdy se o žádné právní jednání nejedná, přestože vzbuzuje zdání právního jednání. Zdánlivost je dána, pokud chybí vůle pořizovatele, nebyla-li zjevně projevována vážná vůle, anebo pokud není možné pro neurčitost nebo nesrozumitelnost zjistit obsah právního jednání ani výkladem. Ke zdánlivému právnímu jednání se vůbec nepřihlíží.³⁰⁹ I v případě, že nepominutelný dědic nebude popírat pravost či platnost listiny, bude se pozůstalostní soud z úřední povinnosti zabývat tím, zda právní jednání pro případ smrti není zdánlivé nebo absolutně neplatné.

Podmínky platnosti právního jednání pro případ smrti můžeme rozřadit následovně:

- **Obecné náležitosti:** Platnost listiny je třeba nejprve posuzovat podle ustanovení upravujících obecně platnost všech právních jednání. Judikatura dovodila, že u právního jednání pro případ smrti není pojmově vyloučeno, aby bylo v rozporu s dobrými mravy a musí splňovat i tuto obecnou náležitost platného právního jednání.³¹⁰
- **Náležitosti subjektu:** Osoba, která pořídila listinu, musí mít pořizovací způsobilost.
- **Náležitosti vůle:** Vůle pořizovatele musí být svobodná, vážná a prostá podstatného omylu.
- **Náležitosti projevu vůle:** Listina musí být určitá, srozumitelná a pořizena v požadované formě.³¹¹

Další postup v řízení závisí na tom, jaký druh a jaký počet právních jednání pro případ smrti zůstavitel pořídil a na vyjádření nepominutelného dědice i dalších účastníků řízení k těmto právním jednáním. Pokud o sobě více osob současně tvrdí, že jsou zůstavitelovými dědici, protože jim svědčí některý z dědických titulů a jejich dědická práva vedle sebe nemohou obstát, jedná se o spor o dědické právo.³¹² Nepominutelnému dědici jako potomkovi

---

³⁰⁸ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 273.

³⁰⁹ DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří; ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Opakovaná citace, str. 186-190.

³¹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 8. 2019, sp. zn. 24 Cdo 4260/2018.

³¹¹ CHALUPA, Ivan; REITERMAN, David a MUŽIKÁŘ, Martin. *Dědické právo*. Opakovaná citace str. 59-67.

³¹² SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 273.

zůstavitele vždy svědčí zákonná dědická posloupnost jako dědici první dědické třídy. Při řešení sporu mezi účastníky, musí pozůstalostní soud posoudit, zda jsou sporné rozhodné skutečnosti k jejichž objasnění je potřeba provádět dokazování, či zda se spor zakládá pouze na různém právním posouzení.

V pozůstalostním řízení nejsou vyloučeny ani situace, kdy budou pravost nebo platnost listiny kromě nepominutelného dědice popírat i všichni ostatní účastníci nebo kdy dojde mezi účastníky k dohodě, v důsledku čehož spor zcela odpadne.³¹³

Postup soudu v případě sporu o právní posouzení

Pokud se spor zakládá pouze na rozdílném právním posouzení po skutkové stránce nesporné situace, není potřeba provádět dokazování. Jestliže pozůstalostní soud nemusí provádět dokazování, aby objasnil, jak byla listina pořízena, musí pouze posoudit, zda právní jednání pro případ smrti splňuje všechny právními normami požadované formální náležitosti. Pozůstalostní soud právní spor vyřeší a rozhodne, kdo je dědicem zůstavitele, a tedy i účastníkem řízení.³¹⁴

V případě, že právní jednání pro případ smrti shledá pozůstalostní soud neplatným, usnesením rozhodne o ukončení účasti povolaných dědiců a zároveň o tom, že s nepominutelným dědicem bude dále jednáno jako s dědicem ze zákona. Pokud povolaným dědicům svědčí zároveň zákonná dědická posloupnost v první dědické třídě, rozhodne soud usnesením tak, že se ukončuje účast povolaných dědiců jako dědiců ze závěti a že s nimi a nepominutelným dědicem bude dále jednáno jako s dědici ze zákona.

Pokud právní jednání pro případ smrti shledá pozůstalostní soud platným, usnesením rozhodne o ukončení účasti opominutého nepominutelného dědice jako dědice ze zákona a zároveň o tom, že v řízení bude dál pokračováno s dědici povolanými právním jednáním pro případ smrti. S potomkem, který namítal neplatnost právního jednání pro případ smrti, bude v řízení dále pokračováno pouze jako s nepominutelným dědicem. Vyděděnému potomkovi pozůstalostní soud účast v řízení ukončí.

Postup soudu v případě skutkového sporu

Pokud jsou rozhodné skutečnosti pro posouzení dědického práva mezi účastníky řízení sporné a k objasnění otázky, kdo je dědicem zůstavitele, je potřeba provádět dokazování, jedná se o skutkový spor o dědické právo. Řízení o pozůstalosti patří mezi řízení nesporná a nelze

---

³¹³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 6. 2023, sp. zn. 24 Cdo 2012/2022.

³¹⁴ SVOBODA, Jirí a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 274.

v něm provádět dokazování sporných skutečností.³¹⁵ Pozůstalostní soud odkáže účastníka, jehož dědické právo se jeví vzhledem k okolnostem případu jako nejslabší, aby své právo uplatnil žalobou v řízení sporném. Pozůstalostní soud k podání žaloby určí lhůtu, která nesmí být kratší než dva měsíce.³¹⁶ Jedná se o lhůtu soudcovskou, hmotněprávní a propadnou. Pokud účastník řízení žalobu ve lhůtě určené soudem nepodá, jeho případné dědické právo nezaniká, ale při projednání pozůstalosti se k němu nepřihlíží.³¹⁷

Účastníkem sporného řízení o dědické právo by měli být všichni účastníci řízení o pozůstalosti.³¹⁸ Z tohoto důvodu by se mohlo jevit jako nepodstatné, který z účastníků bude odkázán, aby své dědické právo uplatnil žalobou. Nejedná se však pouze o formalitu. Účastník odkázaný k podání žaloby bude mít ve sporném řízení postavení žalobce a bude mít povinnost zaplatit soudní poplatek za zahájení řízení.

K otázce, zda účastník, který byl odkázán k podání žaloby, bude nést ve sporném řízení břemeno tvrzení a břemeno důkazní, se ve svém rozhodnutí vyjádřil Nejvyšší soud.³¹⁹ Ten poukázal, že to, který z účastníků řízení je povinen tvrdit rozhodné skutečnosti a navrhopvat o nich důkazy, si posuzuje ve sporném řízení vždy soud sám, přičemž není vázán závěrem pozůstalostního soudu.

Daná problematika je obsažena v hmotném právu v § 1672 OZ. V případě, že dědické právo uplatňuje více osob, jejichž práva si odporují, odkáže pozůstalostní soud k podání žaloby toho z dědiců, jehož právní důvod je slabší. Toto ustanovení dále konkretizuje § 1673 odst. 1 OZ, podle kterého se proti dědici, jehož dědické právo vyplývá z dědické smlouvy nebo ze závěti nepopřené co do pravosti, odkáže k podání žaloby zákonný dědic. Je třeba poznamenat, že se jedná o procesní ustanovení, které je zcela nesystematicky zařazeno v hmotném právu u ustanovení o nabytí dědictví.³²⁰

Způsob řešení skutkového sporu o dědické právo najdeme i v procesní úpravě, a to sice v § 170 odst. 1 ZŘS, který ukládá pozůstalostnímu soudu, aby odkázal k podání žaloby účastníka, jehož dědické právo se jeví se zřetelem k okolnostem případu jako nejslabší. Otázku, které dědické právo se jeví jako nejslabší, je nutné posuzovat jednak v rovině obecné a zároveň

---

³¹⁵ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 274-275.

³¹⁶ § 170 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

³¹⁷ § 1672 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³¹⁸ Na názoru, že musí být účastníkem sporného řízení všichni účastníci řízení pozůstalostního, se ustálila judikatura podle předchozí právní úpravy. Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 18. 10. 2022, sp. zn. 24 Cdo 1037/2022 dovodil, že podle současné právní úpravy není nutné, aby ve všech případech byli účastníky sporného řízení i ti účastníci pozůstalostního řízení, mezi kterými spor o dědické právo není.

³¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 2. 2022, sp. zn. 24 Cdo 2592/2021.

³²⁰ MUZIKÁŘ, Martin. *Rozhodnutí NS 24 Cdo 2592/2021 aneb k významu veřejné listiny*. Ad Notam, 2022, roč. 28, č. 2, str. 3-4.

vždy se zřetelem k okolnostem každého případu. Mezi tyto okolnosti může patřit posouzení obsahu listiny a jejího předložení, stejně jako osoby, která ji předložila, další okolnosti, které dosud v řízení vyšly najevo atd. Ustanovení § 1673 OZ pak obsahuje zvláštní pravidla pro určení, který účastník má být odkázán k podání žaloby.³²¹

Při posouzení, či dědické právo se jeví se zřetelem k okolnostem případu jako nejslabší, bude pozůstalostní soud vycházet též z toho, zda nepominutelný dědic popírá platnost či pravost závěti či dědické smlouvy. Pokud nepominutelný dědic popírá zároveň pravost i platnost listiny, bude pozůstalostní soud postupovat podle úpravy o popření pravosti.

Popření platnosti závěti nebo dědické smlouvy

V případě, že nepominutelný dědic zpochybňuje dědickou smlouvu nebo závět jen z hlediska platnosti, bude se jeho dědické právo pravděpodobně jevit vzhledem k ustanovení § 1673 odst. 1 OZ jako slabší a pozůstalostní soud ho odkáže k podání žaloby podle § 170 odst. 1 ZŘS.

Popření pravosti závěti ve formě soukromé listiny

Zůstavitel může svoji závět pořídit ve formě soukromé listiny. Podle § 565 OZ musí pravost a správnost soukromé listiny dokázat ten, kdo se jí dovolává. Již dříve někteří autoři³²² dovozovali, že pokud je popřena pravost právního jednání pro případ smrti pořízeného ve formě soukromé listiny, je postavení dědice, který se o tuto listinu opírá, slabší než postavení dědice ze zákonné dědické posloupnosti. Jako důvod uváděli, že dědická posloupnost je založena příbuzenstvím či manželstvím, které lze prokázat na základě rodných nebo oddacích listů, které jsou veřejnými listinami. Tento názor potvrdil i Nejvyšší soud, který ve svém rozhodnutí ze dne 22. 2. 2022, sp. zn. 24 Cdo 2592/2021 poukázal na to, že právní úprava dědického práva obsažená v § 1672 OZ a § 170 odst. 1 ZŘS nepředstavuje *lex specialis* vůči obecnému pravidlu obsaženém v § 565 OZ.

Popření pravosti závěti ve formě soukromé listiny s úředně ověřeným podpisem zůstavitele

Otázkou, či právo se jeví jako slabší, u závěti ve formě soukromé listiny, na které zůstavitel nechal ověřit podpis, se zabýval Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 20. 6. 2023, sp. zn. 24 Cdo 2012/2022, kterým dovolil, že pokud zůstavitel pořídil holografní

---

³²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 2. 2022, sp. zn. 24 Cdo 2592/2021.

³²² Srov. SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 244.

nebo allografní závěť a svůj podpis na ni nechal ověřit u notáře nebo před oprávněným orgánem, je legalizační doložka na závěti veřejnou listinou. Za soukromou listinu lze u takové závěti pokládat pouze text a popřípadě datum sepsání listiny, podpis na listině se bude řídit režimem veřejné listiny. Zároveň Nejvyšší soud poukázal na to, že ve své předchozí rozhodovací činnosti sice dovodil, že postavení dědice, který se opírá o právní jednání pro případ smrti pořízeného ve formě soukromé listiny, je slabší než postavení dědice ze zákonné dědické posloupnosti, nicméně to platí beze zbytku pouze pokud, nevyjdou najevo další skutečnosti mající vliv na to, kterého účastníka bude namíste odkázat k podání žaloby. Podle Nejvyššího soudu může být takovou skutečností i to, že na závěti ve formě soukromé listiny je podpis zůstavitele ověřen.

Popření pravosti závěti ve formě veřejné listiny nebo dědické smlouvy

Pro právní jednání pro případ smrti pořízené ve formě veřejné listiny (notářského zápisu) platí podle § 568 OZ presumpce správnosti. Taková listina zakládá vůči každému plný důkaz o původu listiny, době jejího pořízení i o projevu vůle osoby, dokud není prokázán opak. Pokud nepominutelný dědic zpochybňuje pouze pravost nebo spolu s pravostí i platnost listiny ve formě notářského zápisu, bude se jeho dědické právo s největší pravděpodobností jevit jako slabší a pozůstalostní soud ho odkáže k podání žaloby podle § 170 odst. 1 ZŘS.

Názorné srovnání

Pro přehlednost níže uvádím tabulku, která ukazuje, kdo z účastníků řízení bude s největší pravděpodobností odkázán k podání žaloby podle § 170 odst. 1 ZŘS, a to v závislosti na typu listiny a skutečnosti, zda je popřena její pravost nebo platnost.

Nicméně je třeba poukázat, že ustanovení § 170 odst. 1 ZŘS je právní normou s relativně neurčitou hypotézou, která přenechává soudnímu komisaři, aby s přihlédnutím ke zjištěným okolnostem v každém jednotlivém případě sám podle svého uvážení vymezil hypotézu této právní normy ze širokého a předem neomezeného okruhu okolností.³²³ Mechanické užívání těchto kritérií by mohlo vést k rozhodování, které nezohledňuje zvláštní okolnosti každého případu.

---

³²³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 2. 2022, sp. zn. 24 Cdo 2592/2021.

Listina	Popřena pravost platnost		Koho odkázat?	Ustanovení
	✓	X		
Dědická smlouva	✓	X	Nepominutelný dědic	§ 1673 odst. 1 OZ
Dědická smlouva	X	✓	Nepominutelný dědic	§ 568 OZ
Závěť veřejnou listinou	✓	X	Nepominutelný dědic	§ 1673 odst. 1 OZ
Závěť veřejnou listinou	X	✓	Nepominutelný dědic	§ 568 OZ
Závěť soukromou listinou	✓	X	Nepominutelný dědic	§ 1673 odst. 1 OZ
Závěť soukromou listinou	X	✓	Závětní dědic	§ 565 OZ
Závěť s legalizační doložkou	✓	X	Nepominutelný dědic	§ 1673 odst. 1 OZ
Závěť s legalizační doložkou	X	✓	Nepominutelný/závětní dědic	§ 170 ods.1 ZŘS a § 565, 568 OZ

V případě, že byl některý z účastníků odkázán, aby podal žalobu, musí pozůstalostní soud počkat na výsledek sporného řízení. Je účelné, aby pozůstalostní soud do té doby pozůstalostní řízení usnesením přerušil. Výsledkem sporného řízení je odstranění sporu o dědické právo a zodpovězení otázky, kdo je dědicem zůstavitele. Dědicům, kteří svoje dědické právo opírají o neplatný dědický titul, pozůstalostní soud usnesením ukončí účast. V případě opominutého potomka pozůstalostní soud ukončí jeho účast jako dědice a nadále s ním v řízení bude pokračovat jako s dědicem nepominutelným.³²⁴

Je pouze na úvaze účastníka, který se domáhá svého dědického práva a který byl pozůstalostním soudem odkázán k podání žaloby, zda tuto žalobu podá. Pokud tak v soudem stanovené lhůtě neučiní, žaloba bude odmítnuta nebo řízení o žalobě bude zastaveno, platí, že byl spor o dědické právo vyřešen v neprospěch toho účastníka, který byl odkázán, aby své právo uplatnil ve sporném řízení.³²⁵

Jak bylo uvedeno výše, až soud ve sporném řízení posuzuje, který z účastníků má povinnost tvrdit rozhodné skutečnosti a navrhopvat o nich důkazy, tudíž neunesení těchto břemen nemusí jít vždy k tíži žalobce. Zároveň je čistě na uvážení pozůstalostního soudu, kterého účastníka při sporu o dědické právo odkáže k podání žaloby, protože se vzhledem k okolnostem konkrétního případu bude jeho právo jevit jako nejslabší. Pozůstalostní soud při

³²⁴ SVOBODA, Jirí a KLÍČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 279-280.

³²⁵ § 170 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

své úvaze však bude limitován zákonnými ustanoveními stanovujícími sílu jednotlivých dědických titulů,³²⁶ důkazní sílu listin,³²⁷ stejně jako již dostupnou judikaturou.

Závěry uvedené v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2022, sp. zn. 24 Cdo 2592/2021 do jisté míry posílily postavení nepominutelného dědice ve skutkovém sporu o dědické právo. V praxi je to nejčastěji závět' pořízená ve formě soukromé listiny, jejíž pravost a spolu s ní často i platnost nepominutelní dědici napadají. Dědické smlouvy se zatím v pozůstalostních řízeních téměř nevyskytují a závět' ve formě veřejné listiny bývá díky své důkazní síle napadána sporadicky.³²⁸ Ve světle tohoto rozhodnutí bude nyní, častěji než dříve odkazován k podání žaloby dědic závětní, a to i v případě, že opírá svoje právo o závět' pořízenou ve formě soukromé listiny, která se na první pohled jeví jako bezvadná.

Žalobce bude mít také nejčastěji ve sporném řízení povinnost důkazní a povinnost tvrzení, včetně procesní odpovědnosti za to, že se soud rozhodne skutečnosti podstatné pro rozhodnutí dozví a budou mu prokázány.³²⁹ Pokud žalobce neunese břemeno tvrzení nebo břemeno důkazní, soud jeho žalobě nevyhoví a zamítne ji. Účastník, který měl neúspěch ve věci, bude také mít povinnost hradit ostatním účastníkům náklady sporného řízení.³³⁰

Pokud zůstavitel svého potomka v pořízení pro případ smrti opominul nebo vydědil, lze předpokládat, že spolu neměli příliš blízký vztah. Nepominutelný dědic tak často nemá žádné informace o tom, jak zůstavitel žil, o okolnostech sepsání závěti a nemá ani vzor zůstavitelova písma či podpisu z posledních let. Skutečnost, že nepominutelný dědic bude mít ve sporném řízení povinnost důkazní a povinnost tvrzení, spolu s obavou, že v případě neúspěchu bude mít povinnost hradit náklady sporného řízení, často nepominutelné dědice odrazuje od uplatňování jejich práv.

Výklad uvedený v rozhodnutí Nejvyššího soudu tak může do jisté míry přispět k nárůstu počtu sporných řízení o dědické právo a nutnosti závětních dědiců hájit poslední vůli zůstavitele, která se na první pohled jeví jako bezvadná. V případě, že by namísto závětních

---

³²⁶ § 1673 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³²⁷ Tamtéž § 565 a 568.

³²⁸ Výjimkou bývá případ, kdy je závět' napadána z důvodu, že zůstavitel nebyl v době jejího pořízení plně svéprávný.

³²⁹ Srov. závěr uvedený v rozsudku Nejvyššího soudu ČR, ze dne 26. 8. 2014, sp. zn. 21 Cdo 1163/2013: „...nelze-li platnost závěti prokázat pravostí podpisu zůstavitele (např. proto, že závěry znaleckého posudku z oboru písmoznalectví nejsou jednoznačné), ani výsledkem svědků závěti (např. z důvodu, že se tyto osoby nepodařilo identifikovat či dohledat, ale také třeba proto, že výsledk těchto osob není z různých důvodů možný), je na žalobci, který tvrdí platnost závěti, aby navrhl jiné (další) důkazy, kterými by bylo možné prokázat, že zůstavitel předmětnou závět' skutečně pořídil.“

³³⁰ SVOBODA, Jirí a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 280.

dědiců, byl k podání žaloby odkázán nepominutelný dědic, k podání žaloby by v mnoha případech zřejmě vůbec nedošlo.

I přes výše uvedenou problematickou část, se s výkladem Nejvyššího soudu ztotožňují. Velká část odborné veřejnosti dlouhodobě poukazuje na to, že zásadní právní jednání je potřeba činit ve formě veřejné listiny.³³¹ Právní jednání pro případ smrti, k jehož pravosti a platnosti se jeho původce v případě sporu již nemůže nijak vyjádřit, mezi tyto zásadní právní jednání bezpochyby patří.

5.3.3 Vyděděný nepominutelný dědic popírá pouze důvody vydědění

Největších změn doznalo během deseti let účinnosti současné právní úpravy postavení vyděděného nepominutelného dědice, který uznává právní jednání pro případ smrti za pravé a platné, ale popírá důvody vydědění.

Většina soudních komisařů po účinnosti nové právní úpravy v takovém případě postupovala obdobně, jako by vyděděný nepominutelný dědic namítal neplatnost právního jednání pro případ smrti. Neplatnost důvodů vydědění byla většinou posouzena jako skutkový spor o dědické právo a účastník, jehož dědické právo se jevílo jako nejslabší, byl odkázán k podání žaloby podle § 170 odst. 1 ZŘS. V řízení o pozůstalosti bylo třeba počkat na vyřešení sporu o dědické právo, v jehož rámci byla řešena i otázka důvodnosti vydědění.

Někteří autoři³³² ale poukazovali na to, že pokud neplatnost vydědění spočívá výhradně v nenaplnění zákonných důvodů vydědění, bude mít neplatně vyděděný potomek stejně jako opominutý potomek pouze právo na povinný díl, nikoliv na dědický podíl. Z tohoto důvodu namítali, že nelze postupovat jako při sporu o dědické právo, protože se jedná pouze o spor o povinný díl. Dovozovali, že by vyděděný nepominutelný dědic, který popírá pouze důvody vydědění, vůbec neměl být účastníkem pozůstalostního řízení a měl by se svého práva na povinný díl domáhat v řízení sporném.

K tomuto názoru se vyjádřil Městský soud v Praze ve svém usnesení ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. 24 Co 92/2017, ve kterém uvedl, že postavení nepominutelného dědice, který popírá platnost svého vydědění, nelze ztotožňovat s postavením věřitele zůstavitele, jehož pohledávka je sporná. Pohledávky věřitelů nemají na rozdíl od pohledávky nepominutelného dědice původ v dědickém právu. Vzhledem k tomu, jak je právní úprava koncipována, je

---

³³¹ MUZIKÁŘ, Martin. *Rozhodnutí NS 24 Cdo 2592/2021 aneb k významu veřejné listiny*. Ad Notam, 2022, roč. 28, č. 2, str. 4.

³³² Srov. TALANDA, Adam; TALANDOVÁ, Iveta a PLAŠIL, Filip. *Postavení nepominutelného dědice*. Ad Notam, 2019, roč. 25, č. 1, str. 34-36.

zřejmé, že by se o právech nepominutelného dědice mělo rozhodovat zásadně v rámci řízení o pozůstalosti. Ustanovení § 1673 odst. 2 OZ zjevně počítá s odkazem k podání žaloby v případě potomka, který tvrdí, že byl vyděděn neprávem. V případě vyděděného nepominutelného dědice, který namítá, že důvody vydědění nebyly dány, je třeba analogicky aplikovat ustanovení týkající se sporu o dědické právo. Ukončení účasti vyděděného nepominutelného dědice v pozůstalostním řízení a odsunutí řešení platnosti vydědění a uplatnění nároku na povinný díl do řízení sporného by mělo za následek zbavení nepominutelného dědice možnosti dosáhnout účinnými prostředky naplnění jeho práv. V takovém případě by vůbec nemusel být proveden soupis pozůstalosti nebo by byl proveden bez účasti nepominutelného dědice. Stejně tak by se nemohl nepominutelný dědic bránit proti určení obvyklé ceny pozůstalosti, což by mohlo vést k neúplnému zjištění a následnému zkrácení povinného dílu. Nepominutelný dědic by podle názoru Městského soudu následně ve sporném řízení pouze těžce prokazoval, co mělo být předmětem pozůstalosti.

Otázkou postavení vyděděného nepominutelného dědice, který popírá pouze důvody vydědění se následně zabýval i Nejvyšší soud. Ve svém rozhodnutí ze dne 30. 7. 2018, sp. zn. 21 Cdo 4392/2017 dovodil, že ustanovení týkající se sporu o dědické právo nelze použít na situace, kdy vzniká pouze spor o nárok nepominutelných dědiců na povinný díl. Odkaz nepominutelného dědice k podání žaloby podle § 170 ZŘS nemůže založit žádné právní účinky, neboť výsledkem takového sporného řízení nemůže být vyřešení otázky dědického práva. Nepominutelnému dědici, který uplatňuje právo na povinný díl, nicméně vzniká v souladu s § 113 ZŘS účast na určitých částech pozůstalostního řízení bez dalšího a je mu třeba doručit usnesení o obvyklé ceně majetku zůstavitele, aby pro něj určená cena pozůstalosti byla závazná.

V návaznosti na toto rozhodnutí začali soudní komisaři v pozůstalostním řízení postupovat tak, že s vyděděným nepominutelným dědicem, který namítal pouze, že důvody vydědění nebyly dány, jednali jako s účastníkem pozůstalostního řízení ohledně soupisu pozůstalosti a určení obvyklé ceny pozůstalosti. Účast nepominutelného dědice byla následně ukončena podle § 7 odst. 2 ZŘS s poučením, že vyděděný nepominutelný dědic může dále uplatňovat právo na povinný díl buď na základě dohody s dědici, nebo na základě podané žaloby v civilním řízení soudním.

Touto problematikou se pak Nejvyšší soud zabýval znovu ve svém rozhodnutí ze dne 20. 1. 2021, sp. zn. 24 Cdo 2236/2020, ve kterém přímo odkázal na své závěry uvedené v rozhodnutí sp. zn. 21 Cdo 4392/2017. Zároveň se ale od tohoto předchozího rozhodnutí odchýlil v otázce účasti vyděděného nepominutelného dědice v pozůstalostním řízení, když

dovodil, že nepominutelný dědic bez práva na povinný díl nemůže být účastníkem řízení ani podle § 113 ZŘS, protože není důvod provádět výpočet povinného dílu, ani povinný díl vypořádávat. Nejvyšší soud poukázal na to, že dokud není soudem rozhodnuto o tom, že byl nepominutelný dědic vyděděn neplatně (přičemž se tak nemůže stát v rámci sporu o dědické právo), je třeba na takového potomka hledět jako na platně vyděděného.

Svoje předchozí závěry Nejvyšší soud potvrdil v rozhodnutí ze dne 26. 9. 2023, sp. zn. 24 Cdo 2823/2023. Uvedl, že není důvod, aby předkládaná otázka byla vyřešena jinak nebo aby byla k řešení předložena velkému senátu z důvodu, že senát Nejvyššího soudu dospěl při svém rozhodování k odlišnému právnímu názoru, než byl vyjádřen v jiném rozhodnutí Nejvyššího soudu.³³³ Zároveň nedal dovolateli za pravdu, že by obě předchozí rozhodnutí Nejvyššího soudu (zmiňované výše) zabývající se postavením vyděděného nepominutelného dědice, který napadá pouze důvody vydědění, byly ve vzájemném rozporu. Nejvyšší soud argumentuje, že je sice ve starším z obou rozhodnutí uvedeno, že je nepominutelný dědic účastníkem pozůstalostního řízení podle § 113 ZŘS bez dalšího, ale zároveň nelze pominout, že je v témže rozhodnutí uvedeno, že v části pozůstalostního řízení, v níž se řeší vypořádání povinného dílu, se soud zabývá i otázkou postavení nepominutelných dědiců v rámci pozůstalostního řízení. Novější rozhodnutí pak dle Nejvyššího soudu pouze rozvíjí rozhodnutí předchozí. Nejvyšší soud též doplnil, že pro nepominutelného dědice, který není účastníkem řízení o pozůstalosti, nebude závazné usnesení o obvyklé ceně pozůstalosti, což mu ale nebrání v tom, aby se svých práv domáhal právě a jen mimo pozůstalostní řízení, nezávisle na rozhodnutích učiněných v pozůstalostním řízení.

V návaznosti na rozhodnutí Nejvyššího soudu postupují soudní komisaři nyní následovně. Pokud vyděděný nepominutelný dědic uznává prohlášení o vydědění za pravé a platné a popírá pouze důvody vydědění, vydá soudní komisař v návaznosti na vyjádření nepominutelného dědice usnesení o ukončení jeho účasti v pozůstalostním řízení s odůvodněním, že je třeba, aby se nepominutelný dědic svých práv domáhal v řízení sporném.

V důsledku tohoto postupu došlo k určitému zrychlení pozůstalostního řízení, protože v něm není třeba nařizovat soupis pozůstalosti,³³⁴ a zároveň k oproštění řízení od sporů mezi vyděděným nepominutelným dědicem a dědici zůstavitele, které se často projevovaly

---

³³³ § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů.

³³⁴ Za předpokladu, že si ho nevyhradí sami dědici.

uplatňováním účelových námitek a podáváním opravných prostředků.³³⁵ „*Smyslem a účelem úpravy řízení o pozůstalosti je zajištění transferu majetkových hodnot ze zůstavitele na dědice nebo na jiné oprávněné osoby. Důležitým aspektem řízení o pozůstalosti je rychlost řízení, neboť nevyjasněné majetkové vztahy po zemřelém člověku ztěžují dědicům možnost spravovat zděděný majetek a smysluplně ho užívat.*“³³⁶

Přestože lze z pohledu notářské praxe rozhodnutí Nejvyššího soudu přivítat, je třeba se na tento postup podívat i optikou vyděděného nepominutelného dědice. Potomek zůstavitele se často dozvídá o smrti svého předka, stejně jako o svém vydědění, až od soudního komisaře, který mu zašle prohlášení o vydědění s žádostí o vyjádření. Tento potomek následně s pomocí advokáta, ale mnohem častěji samostatně, sepíše důvody, pro které se zaslanou listinou nesouhlasí. Toto podání často obsahuje vyličení spletité rodinné historie, ze které ale vyplývá, že vyděděný nepominutelný dědic rozporuje pouze důvodnost vydědění. V návaznosti na toto vyjádření je vyděděnému zasláno usnesení, kterým se ukončuje jeho účast v pozůstalostním řízení. Přestože odůvodnění tohoto usnesení obsahuje vysvětlení, proč byla účast vyděděného v pozůstalostním řízení ukončena a poučení, že se svých práv může domáhat ve sporném řízení, nebývá toto usnesení nepominutelným dědicem, který ve většině případů nemá právní vzdělání, správně pochopeno. S nadsázkou lze říci, že usnesení o ukončení účasti má na vyděděného nepominutelného dědice, který má díky tomu pocit, že jeho pohled na věc nebyl vůbec vzat v potaz, stejný vliv, jako toreadorská muleta na rozrušeného býka. „*Stabilitu práva, právní jistotu jednotlivce a v konečném důsledku též míru důvěry občanů v právo a v instituce právního státu jako takové ovlivňuje nakonec zejména to, jakým způsobem orgány aplikující právo přistupují k výkladu právních předpisů.*“³³⁷

Současný postup ohledně účasti vyděděného nepominutelného dědice, který rozporuje pouze důvody vydědění, osobně vnímám z pohledu notářské praxe jako vhodný. Nicméně mám za to, že bude určitou dobu trvat, než se prohloubí právní informovanost širší veřejnosti o této problematice a než tento postup přestanou vnímat jako nespravedlivý zejména ti nepominutelní dědici, jejichž vydědění se následně ve sporném řízení ukáže jako nedůvodné, nebo ti, kteří od svých práv raději upustí, než aby je museli uplatňovat v řízením sporném.

---

³³⁵ TALANDA, Adam a PLAŠIL, Filip. *Postavení nepominutelného dědice v aktuální rozhodovací praxi soudů.* Ad Notam, 2021, roč. 27, č. 2, str. 6.

³³⁶ TALANDA, Adam a PLAŠIL, Filip. *Postavení nepominutelného dědice v aktuální rozhodovací praxi soudů.* Ad Notam, 2021, roč. 27, č. 2, str. 6.

³³⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22. 9. 2015, sp. zn. I. ÚS 4004/14.

5.4 Závěra pozůstalosti

V souladu s § 1682 odst. 2 OZ je-li tu osoba, která má právo na povinný díl, musí pozůstalostní soud bezodkladně usnesením nařídit závěru takové části pozůstalosti, která stačí k uspokojení práva nepominutelného dědice na povinný díl. Z doslovného výkladu tohoto ustanovení by se mohlo zdát, že závěru pozůstalosti je potřeba nařídit vždy, pokud zůstavitel zanechal nepominutelného dědice s právem na povinný díl, a to ať už svoje právo v řízení uplatňuje či nikoliv. Ustanovení je však třeba vykládat tak, že závěru pozůstalosti musí pozůstalostní soud nařídit pouze v případě, že nepominutelný dědic v pozůstalostním řízení uplatnil právo na povinný díl a na jeho vypořádání.³³⁸

Závěrou pozůstalosti se rozumí zajištění majetku, u kterého je jisté nebo u kterého alespoň lze mít za to, že patřil zůstaviteli. Závěru lze provést jak u věcí, které měl zůstavitel u sebe (například v bytě), tak u hmotných a nehmotných věcí, které má v držbě nebo detenci jiná osoba. Účelem závěry pozůstalosti je v případě nepominutelného dědice ochrana jeho práva na vypořádání povinného dílu omezením možnosti ztráty či poškození zůstavitelova majetku. Smyslem závěry pozůstalosti není řešit spory mezi účastníky řízení.³³⁹

Závěru pozůstalosti lze provést uložením majetku do úschovy soudního komisaře, soudu nebo vhodného schovatele. Majetek lze také zapečetit v bytě zůstavitele nebo na jiném vhodném místě. Možností je i zákaz výplaty peněžních prostředků z účtu nebo vkladní knížky zůstavitele.³⁴⁰ Pokud je předmětem pozůstalosti nemovitá věc, která poskytuje dostatečnou jistotu, není třeba závěru pozůstalosti nařizovat.³⁴¹ U nemovité věci nehraje roli, zda je zapsaná v katastru či nikoliv.

Pokud nepominutelný dědic uplatní právo na povinný díl a na jeho vypořádání a zároveň předmětem pozůstalosti není nemovitá věc, jejíž obvyklá cena by dostačovala k uspokojení povinného dílu, musí pozůstalostní soud nařídit závěru pozůstalosti. Za předpokladu, že se na účtu nebo vkladní knížce zůstavitele nachází peněžní prostředky v dostatečné výši, bude nejpraktičtějším řešením nařídit zákaz jejich výplaty. Dalším možným způsobem je zajistit motorové vozidlo evidované na zůstavitele. To lze provést uložením dokladů a startovacího zařízení k vozidlu do úschovy soudního komisaře nebo soudu, či umístěním vozidla u vhodného schovatele.³⁴² Do úschovy lze vzít i jiné movité věci zůstavitele jako například šperky, obrazy

---

³³⁸ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 257.

³³⁹ FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Opakovaná citace, str. 487.

³⁴⁰ § 149 a 150 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

³⁴¹ § 1683 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³⁴² SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 258.

či předměty sbírky. Nejméně vhodným způsobem zajištění se jeví zapečetění majetku v bytě, jeho části nebo na jiném vhodném místě. „Zapečetění bytu je problematický způsob zajištění majetku zůstavitele v tom směru, že spíše přiláká pozornost, informuje o nehlídaném majetku a samotné zapečetění vstupu do bytu kriminální živly od ničeho neodradí, ba naopak.“³⁴³ Zapečetění bytu navíc nelze provést, pokud ho spolu se zůstavitelem užívala i jiná osoba.

Je otázkou, zda je nařízení závěry pozůstalosti vhodným nástrojem k ochraně práva nepominutelného dědice na vypořádání povinného dílu. Závěra pozůstalosti zaniká právní mocí rozhodnutí o dědictví.³⁴⁴ Nepominutelný dědic není dědicem zůstavitele a nemá právo na podíl z pozůstalosti (tedy ani na věci, které byly zajištěny provedením závěry). Nepominutelný dědic má postavení věřitele a má vůči dědicům právo na peněžní částku, která se rovná hodnotě jeho povinného dílu. Výše povinného dílu se určuje dle stavu k úmrtí zůstavitele. Nepominutelný dědic se podle zákona poměrně podílí na ztrátě pozůstalosti. Příkladem takové ztráty může být pokles hodnoty cenných papírů či zničení některé věci. Nicméně lze podotknout, že poškození či úplně ztracení majetku bývá většinou zaviněno dědici, kteří s ním nakládali již během pozůstalostního řízení. Takové jednání nemá na výši povinného dílu žádný vliv. Z pohledu nepominutelného dědice není podstatné ani to, že některý z dědiců vybere po úmrtí zůstavitele všechny peněžní prostředky z účtu zůstavitele. Je možné, že zničení či ztráta majetku nastane v důsledku vyšší moci či jednání třetí osoby, takovou možnost však nelze zcela vyloučit ani s provedením závěry.

Příliš odůvodněná není z pohledu nepominutelného dědice ani závěra zapečetěním majetku v bytě zůstavitele. Provedení závěry by mohlo sice sloužit k tomu, aby pak byl v bytě proveden řádně soupis veškerého majetku zůstavitele, ale aby notář v řízení o pozůstalosti mohl vůbec nějaké úkony činit, je nejprve potřeba, aby ho k tomu soud pověřil. K tomuto pověření dochází ve většině případů až s odstupem několika týdnů od smrti zůstavitele. Závěru pozůstalosti může nařídit i kterýkoliv okresní nebo obvodní soud, pokud je zde nebezpečí z prodlení.³⁴⁵ Nicméně pokud potomek zůstavitele nemá v pozůstalostním řízení postavení dědice, ale pouze nepominutelného dědice, většinou to znamená, že se zůstavitelem neměl blízký vztah a o jeho úmrtí se často dozví až tím, že mu pozůstalostní soud zašle k vyjádření právní jednání pro případ smrti zůstavitele. V takové chvíli už je závěra bytu poněkud opožděná.

---

³⁴³ VLÁČIL, David. In: SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; VLÁČIL, David; LEVÝ, Jiří; HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 326.

³⁴⁴ § 188 písm. a) zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

³⁴⁵ § 98 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

Nepominutelný dědic má právo na peněžní částku odpovídající jeho povinnému dílu, přičemž částka v takové výši ani nemusí být předmětem pozůstalosti. Zákazem výplaty z účtu nebo vkladní knížky lze docílit pouze toho, že s těmito peněžními prostředky nebude do konce pozůstalostního řízení nakládáno, nikoliv že z nich bude po konci řízení uspokojen povinný díl. Lze si představit ojedinělé případy, kdy závěra pozůstalosti může zabránit ztrátě na majetku, která by se v konečném důsledku projevila snížením povinného dílu nepominutelného dědice. Vzhledem k výše uvedenému mám za to, že závěra pozůstalosti neplní ve vztahu k ochraně nepominutelných dědiců svůj účel. Vhodnější by dle mého názoru bylo ponechat provedení závěry na úvaze pozůstalostního soudu, pokud se dle okolností případu jeví k ochraně práv nepominutelného dědice jako důvodná. Vázanost provedení závěry na pouhou skutečnost, že nepominutelný dědic uplatňuje právo na povinný díl, zbytečně ztěžuje průběh pozůstalostního řízení.

5.5 Soupis pozůstalosti

Nepominutelný dědic, který uplatnil právo na povinný díl, je účastníkem pozůstalostního řízení, pokud jde o soupis pozůstalosti. „*Soupisem pozůstalosti se rozumí úřední zjištění majetku náležejícího do pozůstalosti v době smrti zůstavitele.*“³⁴⁶ Soupis pozůstalosti musí soud nařídít vždy, je-li to potřebné pro výpočet povinného dílu.³⁴⁷ Pokud se nepominutelný dědic s dědici dohodne na odbytném,³⁴⁸ kterým se uspokojí právo na povinný díl, není třeba soupis pozůstalosti nařizovat.

Soupis pozůstalosti provádí soudní komisař na místě samém. V odůvodněných případech může pozůstalostní soud rozhodnout o nahrazení soupisu seznamem pozůstalostního majetku, který vyhotoví správce pozůstalosti a potvrdí všichni dědici. V jednoduchých případech lze soupis pozůstalosti nahradit společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku.³⁴⁹

Pokud se soupis provádí na místě samém, má se ho nepominutelný dědic právo účastnit, vznášet dotazy a uplatňovat připomínky.³⁵⁰ Po právní moci rozhodnutí o nařízení soupisu musí pozůstalostní soud nepominutelného dědice nejméně patnáct dnů předem vyrozumět o tom, kdy a kde bude soupis pozůstalosti proveden. Toto vyrozumění učiní soudní komisař buď písemně formou obsílky, anebo při jednání. Soupis pozůstalosti se provádí do protokolu, v něm se uvede

---

³⁴⁶ SVOBODA, Jiří a KLÍČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 295.

³⁴⁷ § 1685 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³⁴⁸ Tamtéž § 1657.

³⁴⁹ Tamtéž § 1687.

³⁵⁰ Tamtéž § 1655 odst. 2 a 1685 odst. 1.

mimo jiné, i které osoby byly soupisu přítomny, označení majetku, místo, kde se majetek nachází, vznesené dotazy a připomínky a případné reakce na ně.

Pokud to odůvodňují okolnosti případu, rozhodne pozůstalostní soud o nahrazení soupisu pozůstalosti seznamem pozůstalostního majetku. Soupis musí potvrdit všichni dědici. Nahrazení není možné provést, pokud nebyl jmenován správce pozůstalosti nebo pokud některý z dědiců seznam pozůstalostního majetku odmítne potvrdit. V jednoduchých případech a se souhlasem všech dědiců může pozůstalostní soud nahradit soupis pozůstalosti společným prohlášením dědiců (nebo prohlášením jediného dědice) o pozůstalostním majetku. Jednoduchým případem se rozumí zejména pozůstalost s malým rozsahem majetku, ale také taková pozůstalost, kde mezi účastníky nejsou spory a většina majetku je pozůstalostnímu soudu již zřejmá z předběžného šetření.³⁵¹ Při úvaze, zda je možné soupis pozůstalosti nahradit jiným opatřením, musí pozůstalostní soud brát v úvahu kromě požadavku hospodárnosti a rychlosti řízení také ochranu zájmů osob, v jejichž prospěch se soupis pozůstalosti ze zákona nařizuje. O nahrazení soupisu pozůstalosti jiným opatřením by neměl pozůstalostní soud rozhodnout, pokud hrozí, že zůstavitelův majetek nebude řádně a včas zjištěn. Soupis pozůstalosti je poměrně složitý a organizačně náročný procesní úkon, který finančně zatěžuje účastníky řízení. V praxi tak téměř vždy bývá nahrazován společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku.³⁵²

Nepominutelný dědic není dědicem zůstavitele, proto nepotvrzuje seznam pozůstalostního majetku ani nečiní s dědici společné prohlášení o pozůstalostním majetku. Zákon výslovně neupravuje, zda by kromě dědiců měl s nahrazením soupisu společným prohlášením souhlasit i nepominutelný dědic. Na rozdíl od soupisu pozůstalosti, který provádí pozůstalostní soud a který musí v řízení zachovávat princip nestrannosti, vyhotovují společné prohlášení o pozůstalostním majetku dědici, jejichž zájmy mohou být od zájmů nepominutelného dědice zcela odlišné. V případě, že nepominutelný dědic nesouhlasí s nahrazením soupisu pozůstalosti, neměl by pozůstalostní soud vyhodnotit, že jsou splněny podmínky jednoduchosti a neměl by rozhodnout o nahrazení soupisu pozůstalosti společným prohlášením dědiců.

Z pohledu praxe je vhodné předložit nepominutelnému dědici k vyjádření vyhotovený seznam nebo společné prohlášení o pozůstalostním majetku a v návaznosti na toto vyjádření případně vyzvat dědice či správce pozůstalosti k jeho doplnění. Tento postup snižuje riziko, že

---

³⁵¹ SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 298.

³⁵² FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Opakovaná citace, str. 501.

se řízení prodlouží na základě odvolání nepominutelného dědice proti usnesení o obvyklé ceně pozůstalosti.³⁵³

5.6 Určení obvyklé ceny pozůstalosti

Nepominutelný dědic, který uplatňuje právo na povinný díl, je účastníkem pozůstalostního řízení také, pokud jde o určení obvyklé ceny pozůstalosti. Stanovení obvyklé ceny pozůstalosti je stěžejní pro výpočet povinného dílu. Pro ocenění je rozhodující stav v době úmrtí zůstavitele.

Při ocenění majetku a dluhů vychází pozůstalostní soud v první řadě ze společného prohlášení dědiců. Za výhody tohoto způsobu lze považovat rychlost a nezatěžování účastníků náklady na pořízení ocenění. V případě, že nepominutelný dědic v pozůstalostním řízení uplatnil právo na povinný díl, mělo by se jednat o společné prohlášení dědiců a nepominutelného dědice. Pozůstalostní soud by měl však ověřovat, zda tvrzení účastníků řízení odpovídá realitě. Další možným způsobem je provedení ocenění správcem pozůstalosti. Vzhledem k malému množství pozůstalostí, kde byl jmenován správce pozůstalosti, není tento způsob ocenění v praxi příliš častý.

V odůvodněných případech může být obvyklá cena pozůstalosti zjištěna na základě znaleckého posudku. Mezi odůvodněné případy mohou spadat situace, kdy dědici vůbec nedokáží určit obvyklou cenu určitého majetku nebo určí obvyklou cenu, která zjevně neodpovídá realitě. Nejčastějším případem ocenění majetku či dluhu znaleckým posudkem je ovšem situace, kdy se účastníci řízení na obvyklé ceně neshodli.³⁵⁴ Obvyklá cena majetku a dluhů přímo ovlivňuje výši povinného dílu nepominutelného dědice. Zájmy dědiců zůstavitele a nepominutelného dědice ohledně výše ocenění majetku a dluhů jsou protichůdné. Pokud není možné dosáhnout jejich dohody ohledně obvyklé ceny, je cenu obvyklou třeba určit znaleckým posudkem.

Na výši povinného dílu má vliv též vypořádání společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela. V odborné literatuře můžeme nalézt jak názor, že by nepominutelný dědic účastníkem

---

³⁵³ TALANDA, Adam; TALANDOVÁ, Iveta a PLAŠIL, Filip. *Postavení nepominutelného dědice*. Ad Notam, 2019, roč. 25, č. 1, str. 30.

³⁵⁴ SVOBODA, Jirí a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 320-321.

této fáze řízení být neměl,³⁵⁵ tak názor zcela opačný.³⁵⁶ Ustanovení § 113 ZŘS obsahuje taxativní výčet fází řízení, kterých by se měl nepominutelný dědic účastnit, přičemž vypořádání společného jmění manželů mezi nimi není uvedeno. V souladu s § 162 odst. 1 ZŘS schvaluje pozůstalostní soud dohodu o vypořádání majetku patřícího do společného jmění manželů uzavřenou mezi pozůstalým manželem a dědici zůstavitele. Ani zde zákon účast nepominutelného dědice nepředpokládá.

Účast nepominutelného dědice na vypořádání společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela má zásadní vliv na stanovení výše jeho povinného dílu. Určení obvyklé ceny majetku patřícího do společného jmění manželů se následně projeví v určení obvyklé ceny pozůstalosti.³⁵⁷ Tuto vzájemnou provázanost můžeme ilustrovat na příkladu, kdy nemovitost, která byla k okamžiku úmrtí zůstavitele ve společném jmění manželů, bude na základě společného prohlášení dědiců a pozůstalého manžela oceněna. Dědici a pozůstalý manžel by se následně mohli dohodnout na vypořádání společného jmění manželů tak, že celou nemovitost nabude pozůstalý manžel a do pozůstalosti připadne náhradová pohledávka ve výši jedné poloviny obvyklé ceny nemovitosti. Pokud by měl být nepominutelný dědic účastníkem řízení až ohledně obvyklé ceny pozůstalosti a nesouhlasil by s oceněním nemovitosti, mohl by navrhnout ocenění znaleckým posudkem. Předmětem pozůstalosti by již nebyla nemovitost, ale pouze náhradová pohledávka z titulu vypořádání společného jmění manželů. V návaznosti na znalecký posudek ohledně nemovitosti by tak bylo nutné změnit výši náhradové pohledávky. Náhradová pohledávka, která původně připadla do pozůstalosti, by pak ale měla jinou výši než pohledávka, která byla v pozůstalosti skutečně projednána. Pokud by pozůstalému manželovi nepřipadla celá nemovitost a společné jmění manželů by bylo vypořádáno tak, že pozůstalý manžel nabude jednu polovinu nemovitosti a druhá polovina nemovitosti připadne do pozůstalosti, mohla by nastat situace, že každá polovina totožné nemovitosti bude mít v rámci pozůstalostního řízení jinou obvyklou cenu.

---

³⁵⁵ Srov. TALANDA, Adam; TALANDOVÁ, Iveta a PLAŠIL, Filip. *Postavení nepominutelného dědice*. Ad Notam, 2019, roč. 25, č. 1, str. 30. TLÁŠKOVÁ, Šárka. In: SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; VLÁČIL, David; LEVÝ, Jiří; HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Opakovaná citace, str. 264. ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Opakovaná citace, str. 397.

³⁵⁶ Srov. BREJLOVÁ, Kateřina. *Poučovací povinnost soudu ve vztahu k nepominutelným dědicům a hmotněprávní námitky účastníků v řízení o pozůstalosti*. Ad Notam, 2022, roč. 28, č. 1, str. 6. MACKOVÁ, Alena; MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, str. 226.

³⁵⁷ MACKOVÁ, Alena; MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, str. 226.

Usnesení o stanovení obvyklé ceny společného jmění a jeho rozdělení lze v pozůstalostním řízení vydat samostatně. V praxi ale bude ve většině případů určení obvyklé ceny majetku patřícího do společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela a vypořádání tohoto společného jmění součástí konečného usnesení. Pokud by nepominutelný dědic nebyl účastníkem vypořádání společného jmění manželů, nemohl by proti samostatnému usnesení či do výroku a určení obvyklé ceny majetku patřícího do společného jmění manželů podat odvolání.

Omezit účast nepominutelného dědice pouze na určení obvyklé ceny pozůstalosti by nemělo smysl ani z praktického hlediska. Ve většině případů pozůstalostí soud na jednom jednání nejdříve na základě provedených šetření a shodných tvrzení účastníků vytvoří seznam společného jmění manželů a následně přikročí k ocenění majetku a vypořádání společného jmění manželů. Pokud je to možné, tak hned poté na základě dosavadních výsledků řízení a shodných tvrzení účastníků pořídí seznam aktiv a pasiv pozůstalosti, přikročí k ocenění a k rozdělení pozůstalosti. Všichni účastníci se většinou společně účastní celého jednání. Většina soudních komisařů z praktických důvodů nepominutelného dědice nepředvolává na pozdější dobu než ostatní dědice, ani ho nežadá, aby v průběhu těch fází řízení, kde ze zákona není účastníkem, opouštěl jednání. I kdyby nepominutelný dědic nebyl účastníkem vypořádání společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela po stránce právní, ve většině případů by se ho stejně fakticky účastnil.

Vzhledem k tomu, že určení obvyklé ceny majetku patřícího do společného jmění manželů je významné pro určení výše povinného dílu, je třeba účast nepominutelného dědice na této fázi řízení dovodit z obecných ustanoveních o účastnících. Konkrétně pak z § 6 odst. 1 ZŘS podle kterého je účastníkem řízení, které může být zahájeno i bez návrhu i ten, o jehož právech a povinnostech má být v řízení jednáno.³⁵⁸

Pro určení obvyklé ceny pozůstalosti, a tedy i pro určení výše povinného dílu, je významné, jaká aktiva a pasiva budou do pozůstalosti zařazena. Rozsah aktiv a pasiv pozůstalosti zjišťuje pozůstalostní soud zejména ze sdělení dědiců. Vzhledem k tomu, že se v pozůstalostním řízení uplatňuje zásada vyšetřovací, pozůstalostní soud má povinnost sám zjišťovat skutečnosti potřebné pro projednání pozůstalosti, a to včetně zjištění rozsahu pozůstalosti.³⁵⁹ Pozůstalostní soud tak může do pozůstalosti zařadit i majetek a dluhy, o kterých se dozvěděl jiným způsobem než ze sdělení dědiců. Pod tento jiný způsob lze zařadit i sdělení

---

³⁵⁸ MACKOVÁ, Alena; MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, str. 226.

³⁵⁹ SVOBODA, Jirí a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 280.

nepominutelného dědice. Pokud se dědici neshodnou na rozhodných skutečnostech o tom, co všechno patří do aktiv a pasiv pozůstalosti, ke spornému majetku a ke sporným dluhům se v pozůstalostním řízení nepřihlíží.³⁶⁰

Nabízí se otázka, zda i nepominutelný dědic může ovlivnit, jaký majetek či dluhy budou v pozůstalostním řízení projednány. Odpověď můžeme najít v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 11. 2023, sp. zn. 24 Cdo 2330/2023 z něhož vyplývá, že nepominutelný dědic není dědicem zůstavitele v pravém slova smyslu, má pouze postavení věřitele a může se účastnit pouze fází řízení vyjmenovaných v 113 ZŘS. Z účasti nepominutelného dědice na těchto fázích řízení však nevyplývá oprávnění zasahovat námitkami do rozsahu aktiv a pasiv pozůstalosti, nýbrž pouze oprávnění vznášet námitky ohledně obvyklé ceny toho, co již bylo do aktiv či pasiv pozůstalosti zařazeno. Pokud má nepominutelný dědic za to, že by předmětem pozůstalosti měl být další majetek, může se svých práv na výplatu povinného dílu z jím tvrzeného majetku domáhat žalobou v samostatném řízení sporném.³⁶¹

5.7 Vypořádání práva na povinný díl

Právo na vypořádání povinného dílu bývá někdy slučováno s právem na povinný díl. Někteří autoři však právo na povinný díl a na jeho vypořádání odlišují jako dvě různá práva.³⁶² Rozlišením těchto práv nebo jejich obsahu se však žádná mně dostupná odborná literatura podrobněji nezabývá. V rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 27. 6. 1944, sp. zn. Rv II 488/43 je uvedeno že „*oprávnění nepominutelného dědice požadovati povinný díl je výlučně osobním oprávněním, které zaniká smrtí oprávněného a nenáleží tudíž do jeho pozůstalosti ... a které nutno rozeznávali od nároku na povinný díl, jenž vzniká teprve tou skutečností, že jej nepominutelný dědic uplatnil*“³⁶³

Pokud nepominutelný dědic uplatní právo na povinný díl, bude pravděpodobně uplatňovat i právo na jeho vypořádání. Uplatnění práva na vypořádání zároveň předpokládá, že bylo uplatněno právo na povinný díl. Nepominutelný dědic ale může v pozůstalostním řízení uplatnit pouze právo na povinný díl, aniž by zároveň uplatňoval právo na jeho vypořádání. K vypořádání práva na povinný díl může následně dojít dohodou nebo v řízení sporném. Uplatňovat v pozůstalostním řízení pouze právo na povinný díl může nepominutelný dědic

---

³⁶⁰ § 172 a 173 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

³⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 11. 2023, sp. zn. 24 Cdo 2330/2023.

³⁶² Srov. SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 51. ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Opakovaná citace, str. 400.

³⁶³ Sbíрка rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věcech občanských z let 1919–1948 (Vážný 18787).

například z důvodu, aby nedošlo k promlčení práva, které chce následně vypořádat v řízení sporném.

Uplatní-li nepominutelný dědic v pozůstalostním řízení právo na vypořádání povinného dílu, je třeba nařídit soupis pozůstalosti a určit obvyklou cenu pozůstalosti. Pozůstalostní soud následně provede výpočet povinného dílu včetně případného započtení na povinný díl. Nepominutelný dědic má ze zákona právo na vyplacení peněžité částky rovnající se jeho povinnému dílu, zároveň se ale může dohodnout s dědici jinak. V rozhodnutí o dědictví pozůstalostní soud buď rozhodne o vypořádání povinného dílu nebo schválí dohodu, kterou o vypořádání povinného dílu účastníci uzavřeli.³⁶⁴ Nepominutelný dědic si s dědici může sjednat též odbytné. Sjednání odbytného však nevyžaduje vypořádání povinného dílu ani provedení soupisu pozůstalosti a případného započtení.

K určení povinného dílu dochází právní mocí rozhodnutí o dědictví. Podle obecné lhůty k plnění je třeba povinnost stanovenou v rozhodnutí splnit do tří dnů od právní moci rozhodnutí.³⁶⁵ Zákon však pozůstalostnímu soudu v určitých případech umožňuje povolit splátky na povinný díl nebo odložit splatnost plnění. Při povolení splátek určuje jejich výši a další podmínky pozůstalostní soud, a to včetně případného rozhodnutí o ztrátě výhody splátek, pokud by dědic splátky neplnil řádně a včas.³⁶⁶

Pozůstalostní soud může povolit splátky na povinný díl nebo odložit splatnost plnění tehdy, pokud jsou pro to na straně dědiců zvlášť závažné důvody a zároveň lze-li to po nepominutelném dědici rozumně požadovat. Rozhodnutí pozůstalostního soudu o povolení splátek nebo odložení splatnosti plnění musí obstát v testu proporcionality. Rozhodnutí se musí opírat o konkrétní skutečnosti a o racionální důvody, které pozůstalostní soud vedly k vyhovění žádosti dědice. Pozůstalostní soud musí s ohledem na okolnosti každého konkrétního případu zvážit, zda povolení splátek nebo odložení splatnosti plnění nezaloží nespravedlivou nerovnováhu mezi zájmy dědiců a zájmy nepominutelného dědice. Tento postup připadá v úvahu zejména tam, kde je nepochybné, že dědic není objektivně schopen plnění ve lhůtě do tří dnů od právní moci rozhodnutí poskytnout.³⁶⁷

Odložení splatnosti by připadalo v úvahu například, pokud dědici nabývají z pozůstalosti zejména majetek, který není možné zpeněžit v obecné lhůtě pro plnění. Závažné důvody na

---

³⁶⁴ § 185 odst. 3 písm. b) zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

³⁶⁵ § 160 odst. 1 ve spojení s § 167 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

³⁶⁶ FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Opakovaná citace, str. 422.

³⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 11. 2012, sp. zn. 22 Cdo 1096/2011.

straně dědice můžeme též ilustrovat následujícím příkladem. Veškerý majetek z pozůstalosti nabývá jako jediná dědička pozůstalá manželka, která má vyplatit pozůstalému synovi povinný díl. Předmětem pozůstalosti je po vypořádání společného jmění manželů zejména byt v obvyklé ceně 3 000 000 Kč, osobní věci a šatstvo bez hodnoty a účet se zůstatkem 100 000 Kč. Povinný díl zletilého syna by v takovém případě činil 387 500,- Kč. Pozůstalý syn je zcela finančně zajištěn, pozůstalá manželka v bytě bydlí a nemá jiné bydlení. V takovém případě by bylo nespravedlivé po pozůstalé manželce požadovat, aby plnila do tří dnů od právní moci rozhodnutí, anebo byla nucena prodat byt, ve kterém bydlí. Pokud je manželka povinný díl schopná vyplatit v přiměřené lhůtě, lze uvažovat o povolení splátek.

5.8 Náklady pozůstalostního řízení

Právo nepominutelného dědice na povinný díl může být uspokojeno vyplacením peněžní částky či vydáním určité věci z pozůstalosti. Pokud nepominutelný dědic z pozůstalostního řízení nabývá určitý majetek, může se nabízet otázka, zda by se neměl také částečně podílet na nákladech pozůstalostního řízení. Mezi náklady pozůstalostního řízení patří zejména odměna notáře, náhrada hotových výdajů a náhrada za daň z přidané hodnoty (pokud je notář jejím plátcem), které vzniknou v každém pozůstalostním řízení. V pozůstalostním řízení mohou vzniknout i další náklady jako třeba odměna správce pozůstalosti, odměna za zastupování nebo náklady důkazů, mezi které patří zejména znalečné a svědečné.³⁶⁸

Ustanovení § 108 ZŘS stanovuje, že odměnu notáře, náhradu hotových výdajů a náhradu za daň z přidané hodnoty hradí jediný dědic, popřípadě dědicové podle poměru svých dědických podílů nebo podle poměru majetku nabytého při rozdělení pozůstalosti. Pokud nepominutelnému dědici náleží pouze povinný díl, nemá v pozůstalostním řízení postavení dědice, nýbrž pouze postavení věřitele. Tento závěr platí i v případě, že nepominutelný dědic k uspokojení svého povinného dílu nabývá určitou věc z pozůstalosti. Nepominutelný dědic tedy odměnu notáře, náhradu hotových výdajů a náhradu za daň z přidané hodnoty nehradí.

V rámci hmotného práva najdeme v ustanovení § 1686 odst. 2 OZ zcela nekonceptně upraveno, že pokud byl pro výpočet povinného dílu nařízen soupis pozůstalosti, hradí se náklady na něj z pozůstalosti a jdou poměrně k tíži dědiců a nepominutelného dědice. Pokud náklady na pořízení soupisu není možné hradit přímo z pozůstalosti, uloží pozůstalostní soud usnesením dědicům a nepominutelnému dědici, aby na úhradu nákladů poměrně přispěli. Při

---

³⁶⁸ § 137 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád a § 127 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

pořízení soupisu pozůstalosti vznikají náklady soudnímu komisaři jakož i osobám, které mají právo se provedení soupisu účastnit. Každá osoba, která má právo být přítomná u provedení soupisu, si platí náklady, které jí vznikly ze svého. Náklady vzniklé soudnímu komisaři by měl z pozůstalosti uhradit ten, kdo spravuje pozůstalost, přičemž tyto vyplacené náklady představují pasivum pozůstalosti.³⁶⁹ „*Jestliže náklady soupisu pozůstalosti byly uhrazeny z pozůstalosti, představují sice pasivum pozůstalosti, avšak to neznamená, že by (v konečném výsledku) musely zatížit všechny dědice nebo jen a pouze zůstavitelovy dědice. Při soupisu pozůstalosti provedeném pro výpočet povinného dílu jdou náklady soupisu vyplacené z pozůstalosti poměrně nejen k tíži všech dědiců, ale i nepominutelného dědice, jemuž se (o podíl nákladů na něj připadající) krátí jeho povinný díl.*“³⁷⁰ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (dále jen „notářský tarif“) v § 14 odst. 1 upravuje, že soudnímu komisaři jako část odměny notáře náleží 1 500 Kč za každou započatou hodinu, po kterou prováděl soupis na místě samém. Problematické však je, že notářský tarif vnímá odměnu za provedení soupisu jako část odměny notáře, kterou ale dle § 108 ZŘS hradí pouze dědici.

Podle § 23 ZŘS v řízení, které je možné zahájit i bez návrhu, nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení. Náhradu nákladů řízení lze přiznat, pokud to odůvodňují okolnosti případu. Toto ustanovení je pak konkretizováno v rámci úpravy řízení o pozůstalosti v § 128 ZŘS, který stanovuje, že pokud to odůvodňují okolnosti nebo pokud jsou dány důvody hodné zvláštního zřetele, může pozůstalostní soud zcela nebo z části přiznat účastníkovi náhradu nákladů řízení potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění jeho práva proti ostatním účastníkům nebo některým z nich. Zákon zde mluví obecně o účastnících řízení nikoliv o dědicích, tudíž je toto ustanovení možné vztáhnout i na nepominutelného dědice. Je na pozůstalostním soudu, aby takový nárok posoudil individuálně podle okolností každého případu. Náhrada nákladů vůči nepominutelnému dědici připadá v úvahu, pokud zmešká jednání bez řádné omluvy či jiným způsobem zavíní, že ve věci není možné rozhodnout při jediném jednání. Důvody hodné zvláštního zřetele mohou být dány i v případě, že dědici byli právně zastoupeni a nepominutelný dědic v pozůstalostním řízení podával zjevně nedůvodná nebo šikanózní podání, návrhy a opravné prostředky, čímž zapříčinil navýšení nákladů na právní zastoupení.³⁷¹

---

³⁶⁹ DRÁPAL, Ljubomír. In: FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Opakovaná citace, str. 374.

³⁷⁰ Tamtéž.

³⁷¹ KLEIN, Šimon. *Náhrada nákladů v řízení o pozůstalosti*. Ad Notam, 2015, roč. 21, č. 2, str. 7.

V pozůstalostním řízení je poměrně obvyklé, že nepominutelný dědic navrhuje ocenit určitý majetek znaleckým posudkem, protože nesouhlasí s jeho obvyklou cenou určenou na základě společného prohlášení dědiců. Znalecký posudek platí ten z účastníků, který ho nechal vyhotovit. V případě, že znalece ustanovil pozůstalostní soud, bude se jednat o společný náklad, jenž účastníci řízení platí rovným dílem.³⁷² Nepominutelný dědic, který uplatňuje právo na povinný díl, je účastníkem té části řízení, ve které jde o určení obvyklé ceny pozůstalosti. Vzhledem k tomu mám za to, že by se měl na placení nákladů za vyhotovení znaleckého posudku podílet s ostatními účastníky rovným dílem. Ohledně hrazení tohoto nákladu se následně v první řadě uplatní zásada, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Pokud náklady na znalecký posudek v průběhu řízení zaplatil stát z rozpočtových prostředků soudu, bude mít stát v souladu s § 148 odst. 1 OSŘ právo na náhradu nákladů řízení proti účastníkům podle výsledků řízení.

Je otázkou, zda je za určitých okolností možné přiznat dědicům vůči nepominutelnému dědici náhradu nákladů za vyhotovení znaleckého posudku. Jako příklad se nabízí následující situace. Majetek byl oceněn prohlášením dědiců o obvyklé ceně. Nepominutelný dědic s tímto oceněním nesouhlasil a požádal o ocenění znaleckým posudkem, ze kterého následně vyplynulo, že prohlášení dědiců o obvyklé ceně odpovídá realitě. Vypracování znaleckého posudku tedy přineslo zbytečné náklady. Nepominutelného dědice však nelze sankcionovat za to, že nemá znalosti potřebné k ocenění určitého majetku, a tudíž ho žádá ocenit znaleckým posudkem. Zejména je třeba přihlídnout k tomu, že nepominutelný dědic tento majetek z pozůstalosti nenabyde a má nárok pouze na peněžní částku, které se vypočítává z čisté hodnoty pozůstalosti. Jiná situace by mohla nastat v případě, že nepominutelný dědic obvyklou cenu majetku znal nebo ji vzhledem ke všem okolnostem znát měl a mohl, a přesto trval na vyhotovení znaleckého posudku.³⁷³

Zjištěná obvyklá cena na základě znaleckého posudku může být vyšší, nižší nebo stejná, jakou uvedli dědici ve společném prohlášení. Pokud dědicové určitý majetek ve společném prohlášení podhodnotí, aby docílili snížení výše povinného dílu, lze si představit, že pozůstalostní soud přizná nepominutelnému dědici vůči dědicům náhradu nákladů za znalecký posudek, který byl potřeba k účelnému uplatňování práva na povinný díl.

Lze tedy uzavřít, že nepominutelný dědic, který v pozůstalostním řízení uplatňoval právo na povinný díl, nebude mít v souladu s § 23 ZŘS právo na náhradu nákladů řízení, které

---

³⁷² § 140 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

³⁷³ KLEIN, Šimon. *Náhrada nákladů v řízení o pozůstalosti*. Ad Notam, 2015, roč. 21, č. 2, str. 5-7.

vynaložil. Zároveň ale nemá postavení dědice zůstavitele, a proto se nebude podílet na hrazení nákladů za odměnu notáře, náhradu hotových výdajů a náhradu za daň z přidané hodnoty. Určitou výjimku tvoří náklady za provedení soupisu pozůstalosti. Zákon v některých případech umožňuje přiznat dědicům náhradu nákladů pozůstalostního řízení vůči nepominutelnému dědici nebo naopak nepominutelnému dědici vůči dědicům, bude se však jednat pouze o výjimečné situace.

Domnívám se, že pokud v pozůstalostním řízení dojde k vypořádání povinného dílu nepominutelného dědice, bylo by vhodné a spravedlivé do zákona zakotvit povinnost nepominutelného dědice podílet se na odměně notáře, náhradě hotových výdajů a náhradě za daň z přidané hodnoty.

5.9 Postavení nepominutelného dědice v dodatečném projednání pozůstalosti

Pozůstalostní řízení je ukončeno právní mocí rozhodnutí o dědictví. Ne vždy jsou ale dědici detailně obeznámeni s veškerým majetkem, který zůstavitel vlastnil. Zůstavitel také může v rámci dodatečného projednání pozůstalosti, ve kterém měl postavení dědice, zpětně nabýt majetek po jiném zůstaviteli. Po právní moci rozhodnutí se může tedy dodatečně objevit majetek, který tvoří aktivum pozůstalosti, a který doposud v řízení nebyl projednán. Spolu s nově najevo vyšlým majetkem může pozůstalostní soud projednat i nově najevo vyšlé dluhy. Dodatečné řízení o pozůstalosti nelze zahájit, pokud se nově objevil pouze dluh. Možnost dodatečně projednat majetek zůstavitele není časově nijak omezená, stejně jako počet provedených dodatečných řízení o pozůstalosti. Velikost povinného dílu i postavení nepominutelného dědice v dodatečném projednání pozůstalosti je ale nutné posuzovat podle hmotněprávních a procesněprávních norem účinných k okamžiku úmrtí zůstavitele.

Pozůstalostní soud musí v dodatečném projednání vycházet z původních výsledků pozůstalostního řízení, včetně původního okruhu účastníků.³⁷⁴ Pokud v původním řízení nepominutelný dědic uplatnil právo na povinný díl, bude účastníkem i dodatečného projednání pozůstalosti, a to ohledně určení obvyklé ceny dodatečně najevo vyšlého majetku a vypořádání povinného dílu. Nepominutelný dědic dle mého názoru nemusí právo na povinný díl v dodatečném řízení znovu uplatňovat, postačí, že ho uplatnil v původním řízení.

Povinný díl bude z dodatečně najevo vyšlého majetku vypočítán stejným způsobem jako v původním řízení. Mám za to, že by měl být v dodatečném řízení o pozůstalosti proveden

---

³⁷⁴ SVOBODA, Jirí a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 355-357.

i zápočet na povinný díl, pokud byl proveden v původním řízení a zároveň pokud hodnota toho, co bylo poskytnuto a co podléhá započtení, nebyla provedením zápočtu zcela vyčerpána již v původním řízení.

Pokud se dodatečně spolu s majetkem objevil i dluh, který převyšuje obvyklou cenu nově zjištěného majetku, nepominutelný dědic nebude mít v dodatečném projednání právo na výplatu povinného dílu, protože ten se vypočítává z čisté hodnoty nově zjištěné pozůstalosti, která bude záporná. Dodatečně objevený dluh převyšující obvyklou cenu nově zjištěného majetku bude mít vliv i na celkovou čistou hodnotu pozůstalosti, která se oproti původnímu řízení sníží. Je otázkou, zda v takovém případě má nepominutelný dědic povinnost vrátit dědicům část plnění, které na uspokojení svého povinného dílu předtím obdržel. Ze strany nepominutelného dědice by se mohlo jednat o bezdůvodné obohacení. Není však zcela jasné, jak by v takovém případě měl pozůstalostní soud postupovat.³⁷⁵ Mám za to, že povinnost vrátit dědicům část plnění nelze nepominutelnému dědici v pozůstalostním řízení uložit a dědici by svoje právo museli uplatňovat v řízením sporném.

V dodatečném projednání pozůstalosti se již znovu nelze zabývat důvodností vydědění nebo platností a pravostí právního jednání pro případ smrti. Všechny tyto otázky měly být vyřešeny již v řízení původním. Domnívám se, že pokud nepominutelný dědic v původním řízení právo na povinný díl neuplatnil, neměl by být účastníkem dodatečného projednání pozůstalosti, a to ani v případě, že v něm nově právo na povinný díl uplatňuje. V dodatečném projednání pozůstalosti jde pouze o navýšení původního povinného dílu o hodnotu odpovídající povinnému dílu nepominutelného dědice z čisté hodnoty nově zjištěné pozůstalosti. Nepominutelný dědic se může domáhat svého práva na povinný díl z celkové čisté hodnoty pozůstalosti ve sporném řízení.

Odlišná situace nastane, pokud bylo původní pozůstalostní řízení zastaveno a nově najevo vyšlý majetek již není majetkem nepatrné hodnoty či majetkem bez hodnoty.³⁷⁶ V takovém případě pozůstalostní řízení nebude možné znovu zastavit a dodatečně najevo vyšlý majetek bude potřeba projednat. Nepůjde o dodatečné projednání *stricto sensu*, protože v předchozím řízení k žádnému projednání nedošlo. Za těchto okolností bude nutné v dodatečném řízení řešit okruh dědiců, platnost a pravost případného právního jednání pro případ smrti i postavení nepominutelného dědice včetně otázky, zda uplatňuje právo na povinný díl.

---

³⁷⁵ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Opakovaná citace, str. 406.

³⁷⁶ Srov. § 153-155 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

Podle současné judikatury Nejvyššího soudu nelze za nově najevo vyšlý majetek považovat majetek, který byl účastníkům znám již v původním pozůstalostním řízení, ale ke kterému se nepřihlíželo, protože byl mezi účastníky sporný. Takový majetek nelze v pozůstalostním řízení projednat ani v případě, že byla v průběhu času spornost mezi účastníky odstraněna. Povinného dílu z tohoto majetku se musí nepominutelný dědic domáhat nikoliv v dodatečném projednání pozůstalosti, ale v řízením sporném. Podle Nejvyššího soudu se jedná o výjimku z obecného pravidla, že nově najevo vyšlý majetek je třeba projednat v řízení o pozůstalosti. Tuto výjimku je třeba dle názoru Nejvyššího soudu vykládat spíše restriktivně, aby nedocházelo k obcházení § 193 odst. 1 ZŘS účelovým podáváním určovacích žalob.³⁷⁷ Toto rozhodnutí představuje odklon od dřívější praxe, podle které bylo třeba majetek, u kterého bylo ve sporném řízení prokázáno, že ke dni úmrtí patřil zůstaviteli, projednat ještě v dodatečném pozůstalostním řízení.

---

³⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 1. 2023, sp. zn. 24 Cdo 2680/2022.

6 Uplatňování práva na povinný díl a jeho vypořádání mimo řízení o pozůstalosti

Je čistě na rozhodnutí nepominutelného dědice, zda svoje právo na povinný díl bude uplatňovat. Může tak učinit buď v rámci pozůstalostního řízení nebo žalobou v řízení sporném. Vyloučeno též není, aby nepominutelný dědic uplatňoval právo na povinný díl v pozůstalostním řízení a právo na jeho vypořádání v řízení sporném. K uspokojení práva na povinný díl a na jeho vypořádání může dojít ale i mimo jakékoliv řízení, a to dohodou mezi nepominutelným dědicem a dědici zůstavitele. Stejně se k možnosti uplatňování práva na povinný díl stavěla i judikatura k OZO, který vycházel ze stejné koncepce povinného dílu. „Nárok na povinný díl může jako každá jiná peněžitá pohledávka býti v jakékoliv formě, ať ústně nebo písemně, mimosoudně nebo soudně uplatňován.“³⁷⁸

6.1.1 Uplatňování práva na povinný díl a jeho vypořádání v řízení sporném

Práva na povinný díl a na jeho vypořádání se může nepominutelný dědic domáhat žalobou ve sporném řízení. V praxi je tato žaloba často chybně podávána jako žaloba na vydání povinného dílu, žaloba na určení, že je určitá osoba nepominutelným dědicem nebo žaloba na určení, že má nepominutelný dědic právo na povinný díl. K tomu je potřeba uvést, že nepominutelný dědic nemá právo na vydání určité věci, ale pouze na zaplacení hodnoty svého povinného dílu v penězích. V případě žaloby na určení podle § 80 OSŘ je sice možné domáhat se určení, že tu je určitý právní poměr nebo právo, ale pouze za předpokladu je-li prokázán naléhavý právní zájem. Žaloba na určení navíc zpravidla nemůže být opodstatněna tam, kde lze žalovat na splnění povinnosti.³⁷⁹ Pokud se nepominutelný dědic domáhá svého práva na povinný díl, měl by tak činit žalobou o zaplacení nebo doplnění povinného dílu. Pro podání této žaloby je stěžejní zodpovězení těchto otázek: i) proti komu by tato žaloba měla být podána, ii) kdy tuto žalobu může nepominutelný dědic podat a iii) který soud je příslušný k projednání žaloby.

6.1.2 Účastníci sporného řízení

Podle § 1653 OZ v případě, že byl nepominutelný dědic zůstavitelem opominut nebo zkrácen, přispívají dědici spolu s odkazovníky k vyrovnání jeho práva na povinný díl poměrně.

---

³⁷⁸ Rozhodnutí ZBl. sv. 34, č. 285. In: HARTMANN, Antonín; ROUČEK, František a SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: Linhart, 1936, str. 329.

³⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 5. 2023, sp. zn. 21 Cdo 3503/2022.

Z pohledu práva se jedná o nerozlučné společenství dědiců a odkazovníků, nejedná se však o solidární závazek. Nepominutelný dědic tedy musí žalovat společně všechny dědice a případně i odkazovníky zůstavitele, nicméně po každém z nich může žádat pouze část povinného dílu stanovenou v poměru čistých hodnot jejich dědických podílů a odkazů.³⁸⁰

V případě, že okruh dědiců dosud nebyl v pozůstalostním řízení určen, může tuto žalobu nepominutelný dědic podat proti správci pozůstalosti. Správce pozůstalosti může povolat zůstavitel ve formě veřejné listiny, pokud tak zůstavitel neučinil a je-li pro to vážný důvod, může správce pozůstalosti jmenovat pozůstalostní soud.³⁸¹ Požadavek na jmenování správce pozůstalosti z důvodu, aby nepominutelný dědic mohl uplatňovat svoje práva v řízení sporném, lze zřejmě za tento vážný důvod považovat. Žalobu je také možno podat proti neznámým dědicům zůstavitele. V takovém případě by soud mohl v souladu s § 29 odst. 3 OSŘ ustanovit neznámým dědicům zůstavitele opatrovníka.

6.1.3 Kdy lze žalobu podat

Žaloba o zaplacení povinného dílu by měla být podána nejdříve ve chvíli, kdy je vyřešena otázka, proti komu má směřovat. K tomu je třeba, aby v pozůstalostním řízení bylo zřejmé, kdo je dědicem zůstavitele, nebo alespoň, kdo je správcem pozůstalosti. Pokud nepominutelný dědic podá žalobu dříve, vystavuje se nebezpečí, že bude zamítnuta pro nedostatek pasivní věcné legitimace. Žaloba proti neznámým dědicům může být podána kdykoliv po úmrtí zůstavitele, je však pravděpodobné, že sporné řízení bude přerušeno do doby, než bude jasné, kdo je dědicem zůstavitele.

Současnou judikaturou³⁸² byl zároveň překonán dřívější názor, podle kterého bylo před podáním žaloby nutné, aby nepominutelný dědic znal čistou hodnotu pozůstalosti.³⁸³ Pokud je nepominutelný dědic účastníkem pozůstalostního řízení, bude vázán usnesením o obvyklé ceně zůstavitelova majetku, není však svými námitkami oprávněn zasahovat do rozsahu aktiv pozůstalosti. Sporný soud se na základě žaloby o zaplacení povinného dílu může v rámci stanovení výše povinného dílu zabývat i otázkou obvyklé ceny majetku spadajícího do pozůstalosti, dalším majetkem, který po ukončení pozůstalostního řízení vyšel najevo, či majetkem k němuž se z důvodu spornosti nepřihlíželo, včetně úvah o zápočtu. Nepominutelný

---

³⁸⁰ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Opakovaná citace, str. 396.

³⁸¹ § 157 odst. 1 písm. c) zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

³⁸² Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 9. 2023, sp. zn. 24 Cdo 2823/2023.

³⁸³ Srov. DRÁPAL, Ljubomír a ŠEŠINA, Martin. *Povinný díl a jeho vypořádání.* Ad Notam, 2016, roč. 22, č. 6, str. 19 a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. 24 Co 92/2017.

dědic by měl žalovat na zaplacení povinného dílu i v případě, že uznává pořízení pro případ smrti za pravé a platné, ale namítá, že důvody vydědění nebyly dány. Soud v takovém případě bude řešit platnost vydědění jako předběžnou otázku a následně rozhodne, zda mají dědici povinnost povinný díl nepominutelnému dědici vyplatit a případně v jaké výši.

Z výše uvedeného vyplývá, že nepominutelný dědic nemusí s podáním žaloby čekat na skončení pozůstalostního řízení ani na určení čisté hodnoty pozůstalosti. Již v průběhu pozůstalostního řízení může podat žalobu o zaplacení povinného dílu proti dědicům a odkazovníkům zůstavitele, proti správci pozůstalosti nebo proti neznámým dědicům. Je však účelné, aby nepominutelný dědic podal žalobu až poté, co nabude právní moci rozhodnutí o dědictví. Právní mocí rozhodnutí bude postaveno najisto, kdo jsou dědici a odkazovníci zůstavitele, jaká je čistá hodnota pozůstalosti a v jakém poměru připadá na jednotlivé dědice a odkazovníky.

V případě podání žaloby před určením čisté hodnoty pozůstalosti vyvstává otázka, jak určit výši povinného dílu, na jehož zaplacení bude žaloba směřovat. Mám za to, že žaloba by měla obsahovat konkrétní částku a neměla by být podávána pouze obecně jako žaloba na zaplacení povinného dílu. Je na žalobci, aby vymezil žalobní petit určitě a jednoznačně. Pokud k tomu nepominutelný dědic při podání žaloby nebude mít dostatek informací, může požadované plnění během řízení rozšířit nebo naopak omezit.

Přestože lze podat žalobu o zaplacení povinného dílu ještě před skončením pozůstalostního řízení, je pravděpodobné, že obecné soudy v takovém případě řízení přeruší až do doby, než bude v pozůstalostním řízení určena čistá hodnota pozůstalosti. Zjišťování kompletního rozsahu aktiv a pasiv ve sporném řízení vnímám jako velmi obtížné už jen z důvodu, že v řízení sporném se na rozdíl od pozůstalostního řízení neuplatní zásada vyšetřovací. Vzhledem k tomu, že je pozůstalostní řízení řízením nesporným, bude ve většině případů pro nepominutelného dědice výhodnější, aby svoje práva primárně uplatňoval v něm. Nepominutelný dědic může mít však různé důvody, proč namísto pozůstalostního řízení upřednostní uplatňování práva na povinný díl v řízení sporném. Takovým důvodem může například být, že v pozůstalostním řízení probíhá skutkový spor o dědické právo mezi jednotlivými dědici zůstavitele, který by mohl trvat i několik let nebo že si je nepominutelný dědic vědom, že by při uplatnění práva na povinný díl nastaly spory o rozsah aktiv pozůstalosti, které by stejně nebylo možné v pozůstalostním řízení vyřešit.

Je otázkou, zda nepominutelnému dědici může být k tíži, že se svého práva na povinný díl a na jeho vypořádání nedomáhal v první řadě v pozůstalostním řízení. Nepominutelný dědic má

postavení věřitele a je pouze na něm, zda chce svoje práva uplatňovat v řízení o pozůstalosti nebo v řízení sporném. Z tohoto důvodu se domnívám, že pro úspěšné uplatňování práva na povinný díl ve sporném řízení není rozhodující, že se nepominutelný dědic neúčastnil pozůstalostního řízení či se nevyjádřil ve stanovené lhůtě k otázce platnosti a pravosti porčení pro případ smrti.

Vlivem judikatury Nejvyššího soudu postupně nastává určitá změna ve vnímání postavení opominutého nebo vyděděného nepominutelného dědice, který svoje práva může ve sporném řízení úspěšně uplatňovat téměř nezávisle na řízení pozůstalostním. V důsledku tohoto vývoje dochází zároveň k určitému odsunu některých otázek, které byly ještě do nedávna řešeny výlučně v pozůstalostním řízení, do řízení sporného.

6.1.4 Příslušnost soudu

Žaloba musí být podána k věcně a místně příslušnému soudu. Ustanovení § 9 OSŘ neuvádí, že by o tomto sporu měl v prvním stupni rozhodovat krajský soud, věcně příslušným soudem je tak soud okresní. Místně příslušným soudem je obecný soud žalovaného.³⁸⁴ Pokud zůstavitel zanechal více dědiců či odkazovníků, jedná se o nerozlučné procesní společenství. Tato pluralita účastníků logicky zakládá možnost, že bude místně příslušných soudů více. Podáním žaloby k jednomu z více místně příslušných soudů bude založena příslušnost pro celé řízení o takto spojené věci, přičemž tento postup není v rozporu se zásadou zákonného soudce podle článku 38 odst. 1 LZPS.³⁸⁵ Namísto obecného soudu žalovaného je podle § 88 písm. c) OSŘ výlučně příslušným soud, u kterého probíhá řízení o pozůstalosti, pokud se jedná o rozhodnutí sporu v souvislosti s řízením o pozůstalosti. Tato výlučná příslušnost je nicméně časově omezena do doby pravomocného skončení řízení o pozůstalosti.³⁸⁶

6.2 Dohoda o vypořádání práva na povinný díl uzavřená mimo řízení o pozůstalosti

K uzavření dohody o vypořádání povinného dílu může mezi dědici a nepominutelným dědicem dojít i mimo soudní řízení. Tato dohoda může mít jak písemnou, tak ústní formu. Pro posílení právní jistoty lze nicméně doporučit, aby dohoda byla v písemné formě s úředně ověřenými podpisy. Vzhledem k tomu, že nepominutelný dědic je věřitelem dědiců, může být

---

³⁸⁴ § 85 a 86 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

³⁸⁵ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 3. 3. 2011, sp. zn. II. ÚS 470/11.

³⁸⁶ SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr; LEVÝ, Jiří; DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, str. 461.

povinný díl splněn způsobu, které jsou obecně přípustné pro splnění závazku. Strany si mohou dohodnout zánik závazku,³⁸⁷ provést započtení,³⁸⁸ sjednat odstupné,³⁸⁹ provést novaci,³⁹⁰ narovnání³⁹¹ nebo může nepominutelný dědic dluh dědicům prominout.³⁹² Dědicové a nepominutelný dědic si mezi sebou mohou domluvit také výši povinného dílu, způsob jeho uspokojení, splatnost, úroky a případně i další podmínky.

Podle ustanovení § 1657 OZ upravující dohodu o odbytném platí, že pokud se dědici a nepominutelný dědic dohodnou na odbytném a pozůstalostní soud tuto dohodu schválí, nepoužijí se ustanovení o soupisu, odhadu a výpočtu povinného dílu. To ale neznamená, že by bez schválení soudem tato dohoda nebyla platná. Nepominutelný dědic tedy může s dědici uzavřít dohodu o odbytném i mimo pozůstalostní řízení, taková dohoda však nebude, na rozdíl od dohody o odbytném schválené usnesením pozůstalostního soudu, exekucním titulem.³⁹³ Pokud by dědici svoje povinnosti vyplývající z dohody o odbytném uzavřené mimo soudní řízení nesplnili dobrovolně, musel by se nepominutelný dědic domáhat svých práv žalobou.

6.3 Promlčení

Právo nepominutelného dědice na povinný díl a na jeho vypořádání představuje majetkové právo, které se promlčuje v objektivní lhůtě deseti let a v subjektivní lhůtě tři roky. Není však zcela jednoznačné, kdy tyto lhůty počínají běžet. Právo na povinný díl a na jeho vypořádání se promlčí nejpozději uplynutím deseti let ode dne, kdy dospělo. Pro běh subjektivní lhůty je rozhodné, kdy se nepominutelný dědic dozvěděl o okolnostech rozhodných pro počátek běhu promlčecí lhůty nebo kdy se o těchto skutečnostech dozvědět měl a mohl.³⁹⁴

Otázkou promlčení práva na povinný díl se odborná literatura až na výjimky příliš nezabývá. J. Svoboda a O. Klička původně dovozovali, že právo na vypořádání povinného dílu dospívá stejně jako dědické právo smrtí zůstavitele.³⁹⁵ Nověji se přiklání k názoru, že pokud o vypořádání povinného dílu rozhodoval pozůstalostní soud, promlčí se právo na vypořádání povinného dílu uplynutím deseti let od právní moci rozhodnutí o dědictví. Jestliže

---

³⁸⁷ Blíže § 1981 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³⁸⁸ Blíže tamtéž § 1982.

³⁸⁹ Blíže tamtéž § 1992.

³⁹⁰ Blíže tamtéž § 1902.

³⁹¹ Blíže tamtéž § 1903 a násl.

³⁹² ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Opakovaná citace, str. 400.

³⁹³ DRÁPAL, Ljubomír a ŠEŠINA, Martin. *Povinný díl a jeho vypořádání.* Ad Notam, 2016, roč. 22, č. 6, str. 18-19.

³⁹⁴ § 619 a 629 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³⁹⁵ SVOBODA, Jiří a KLÍČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 33-34.

nepominutelný dědic uplatňuje právo na vypořádání povinného dílu mimo pozůstalostní řízení, dospěje toto právo dnem, kdy dojde výzva k jeho splnění do dispoziční sféry dlužníka.

O. Drachovský má za to, že objektivní promlčecí lhůta práva na výplatu povinného dílu počíná běžet ode dne splatnosti pohledávky na výplatu povinného dílu. Právo na povinný díl se dle něj stává splatným bez zbytečného odkladu po výzvě nepominutelného dědice dlužníkovi. Promlčení práva učinit tuto výzvu počíná běžet od okamžiku smrti zůstavitele. Počátek subjektivní promlčecí lhůty pak navazuje na vědomost nepominutelného dědice o smrti zůstavitele a o existenci právního jednání pro případ smrti, kterým jsou krácena jeho práva.³⁹⁶

6.4 Vymáhání pohledávky z titulu práva na povinný díl před skončením pozůstalostního řízení

V odborné literatuře se lze setkat s názorem, že pokud má nepominutelný dědic v pozůstalostním řízení postavení věřitele, měl být mít stejná práva jako věřitelé, kteří mají pohledávku proti zůstaviteli. Podle § 1703 OZ mohou věřitelé až do potvrzení nabytí dědictví dědicům vymáhat plnění vůči správci pozůstalosti. Domáhat uspokojení se však můžou pouze z majetku, který náleží do pozůstalosti.³⁹⁷

Tento výklad přináší několik otázek s nevyjasněnými odpověďmi. Ustanovení § 1703 OZ se vztahuje na věřitele, kteří mají pohledávky proti zůstaviteli a není zcela jasné, zda ho lze bez dalšího použít i na nepominutelného dědice, který má pohledávku vůči dědicům. Zároveň lze takto vymáhat pouze pohledávky, které jsou splatné.³⁹⁸ Proto toto ustanovení nelze použít na vymáhání práva na povinný díl, který je vypořádáván v rámci pozůstalostního řízení. V takovém případě bude totiž pohledávka nepominutelného dědice splatná až po právní moci rozhodnutí, kterým se pozůstalostní řízení končí.

Ustanovení by mohlo být využitelné právě pro případy, kdy nepominutelný dědic úspěšně uplatnil svoje právo na povinný díl v řízení sporném, či o jeho vypořádání uzavřel s dědici mimosoudní dohodu. Nepominutelný dědic by pak mohl svoji splatnou pohledávku vymáhat již během pozůstalostního řízení a nemusel by čekat na jeho skončení, což se jeví jako účelné zejména v případě, kdy mezi účastníky řízení probíhají dlouholeté spory nebo v případě, že některý z dědiců během pozůstalostního řízení zemřel a je třeba počkat na určení jeho procesních nástupců.

---

³⁹⁶ DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Povaha, splatnost a promlčení práva na výplatu povinného dílu v penězích*. Ad Notam, 2021, roč. 27, č. 4, str. 13.

³⁹⁷ DRÁPAL, Ljubomír a ŠEŠINA, Martin. *Povinný díl a jeho vypořádání*. Ad Notam, 2016, roč. 22, č. 6, str. 20.

³⁹⁸ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Opakovaná citace, str. 580.

7 Srovnání okruhu nepominutelných dědiců a velikosti povinného dílu ve vybraných evropských právních úpravách

Ochrana rodinných příslušníků v rámci dědického práva se v jednotlivých evropských státech liší. Rozdíly vycházejí z historického vývoje, rozdílného chápání významu rodinných vztahů a diverzity ochranných mechanismů zahrnutých v jednotlivých právních rádech.³⁹⁹

V posledních dvaceti letech prošlo dědické právo řady evropských zemí reformou. V rámci provedených změn lze sledovat podobné tendence spočívající zejména v posílení autonomie vůle zůstavitele, úpravě koncepce povinného dílu⁴⁰⁰ (snižování jeho výše a změna postavení nepominutelného dědice z dědice na věřitele) a ve změně okruhu nepominutelných dědiců (oslabení ochrany předků zůstavitele a zesílení ochrany jeho manžela či partnera).⁴⁰¹

Současnou úpravu ochrany nepominutelných dědiců v jednotlivých evropských státech můžeme rozdělit do tří kategorií: i) právní úpravy, které přiznávají nepominutelným dědicům dědické právo a podíl na pozůstalosti, ii) právní úpravy, které přiznávají nepominutelným dědicům povinný díl ve formě peněžité pohledávky a iii) právní úpravy s vysokou mírou autonomie zůstavitele, které zaručují nepominutelným dědicům právo na zaopatření.⁴⁰²

Srovnání výše povinného dílu a okruhu osob, kterým tento povinný díl náleží v rámci jiných evropských právních úprav, může být zajímavým ukazatelem míry ochrany nepominutelného dědice v našem právním řádu. Tato kapitola obsahuje srovnání okruhu nepominutelných dědiců a způsobu jejich ochrany v rámci právních ráků deseti vybraných evropských zemí. Jedná se o základní přehled, který dopodrobna nezohledňuje další mechanismy ochrany nepominutelných dědiců jako je např. započtení nebo právo na zaopatření.

7.1 Belgická právní úprava

V rámci belgického dědického práva je pozůstalost rozdělena na tzv. disponibilní část, se kterou zůstavitel může volně nakládat a vyhrazenou část (*la réserve*), která musí připadnout

---

³⁹⁹ RONOVSKÁ, Kateřina a PIHERA, Vlastimil. *(Ne)pominutelný dědic. Kontroverze, rizika a možnosti změn*. Opakovaná citace, str. 520.

⁴⁰⁰ HORÁK, Ondřej. *Zamyšlení nad autonomií vůle a povinným dílem v novém občanském zákoníku*. Časopis Všechno. [online] [citováno 10. 12. 2023]. Dostupné z: <https://www.vsehrd.cz/casopis/kategorie-obcanske-pravo-hmotne?search=hor%C3%A1k>

⁴⁰¹ REID, Kenneth G. C.; WALL de, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard et al. *Comparative Succession Law Volume III, Mandatory Family Protection*. Opakovaná citace, s 338-340.

⁴⁰² Tamtéž s. 320.

určeným dědicům a zůstavitel o ni nemůže pořídit pro případ smrti.⁴⁰³ Nepominutelnými dědici jsou potomci a manžel zůstavitele.

Vyhrazená část určená potomkům činí jednu polovinu majetku spadajícího do pozůstalosti. Mezi děti zůstavitele se tento povinný podíl rozděluje rovným dílem. To znamená, že pro děti je vyhrazena alespoň polovina zůstavitelova majetku bez ohledu na počet dětí, které má.

Pozůstalý manžel má nárok na povinný podíl alespoň ve výši jedné poloviny dědictví. Povinný díl manžela není tvořen právem vlastnickým, ale právem poživacím. Tento povinný podíl musí vždy obsahovat poživací právo na nemovitost, která sloužila jako společné bydliště manželů a poživací právo na vybavení rodinné domácnosti, a to i v případě, že hodnota těchto práv přesahuje polovinu dědictví. Pokud hodnota těchto práv naopak nedosahuje výše povinného podílu, má manžel nárok na poživací právo i k dalšímu majetku z pozůstalosti.⁴⁰⁴

7.2 Francouzská právní úprava

Francouzská právní úprava se vyznačuje vysokou mírou ochrany nepominutelných dědiců. Právo na povinný dědický podíl (*la réserve héréditaire*) mají potomci zůstavitele a v případě, že zůstavitel potomky nemá, tak jeho manžel.⁴⁰⁵ Pozůstalost tvoří část, se kterou může zůstavitel volně nakládat a vyhrazená část, která musí připadnout nepominutelným dědicům.

Výše vyhrazené části se liší podle počtu dětí zůstavitele a to takto:⁴⁰⁶

Počet dětí	Vyhrazená část	Disponibilní část
1 dítě	1/2	1/2
2 děti	2/3	1/3
3 a více dětí	3/4	1/4
Ženatý, bezdětný	1/4	3/4

⁴⁰³ Portál evropské justice (oficiální internetová stránka Evropské unie). *Dědická řízení – Belgie*. [online]. [citováno 12. 12. 2023]. Dostupné z: <https://e-justice.europa.eu/166/CS/succession?BELGIUM&member=1#tocHeader2>

⁴⁰⁴ Královská federace belgických notářů. *Certains héritiers ont une part minimale d'héritage réservée par la loi*. [online]. [citováno 10. 1. 2024]. Dostupné z: <https://www.notaire.be/heritage/part-reservataire#>

⁴⁰⁵ Article 913-1 et 914-1 de Code civil

⁴⁰⁶ Service-Public. Fr – *Peut-on déshériter ses enfants?* [online] [citováno 1. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F606>

Minimální výše majetku, o které může zůstavitel, který má děti, volně pořizovat, se nezměnila již od roku 1804 a činí jednu čtvrtinu majetku zůstavitele. Povinný dědický podíl se vypočítává z vyhrazené části podle počtu nepominutelných dědiců.⁴⁰⁷ Manžel zůstavitele má zároveň právo na doživotní užívání k nemovitosti, která sloužila jako společné bydliště, a k vybavení rodinné domácnosti, právo na roční ubytování a na výživné. Práva na doživotní užívání nemovitosti a na roční ubytování se vzájemně vylučují.⁴⁰⁸

Zajímavostí francouzské právní úpravy nepominutelných dědiců je absence institutu vydědění, upravena je pouze dědická nezpůsobilost. Ve Francii byl ohledně vydědění prováděn průzkum veřejného mínění, ve kterém 66 % dotázaných odpovědělo, že by zachovali stávající právní úpravu a jen 31 % dotázaných bylo pro zavedení možnosti vydědění do francouzského práva.⁴⁰⁹

7.3 Nizozemská právní úprava

V Nizozemsku mají právo na povinný díl děti zůstavitel a pokud se tyto děti nedožijí smrti zůstavitele, vstupují na jejich místo jejich potomci. Nepominutelní dědici mají společně nárok na jednu polovinu hodnoty majetku, ze které se vypočítává povinný díl. Tato polovina se vydělí počtem nepominutelných dědiců bez ohledu na to, zda všichni uplatňují svoje právo na povinný díl.⁴¹⁰ Výsledná částka pak představuje povinný díl každého nepominutelného dědice. Potomci nemají obdobně jako u nás postavení dědiců ale pouze věřitelů.

Právo povinného dílu je zároveň doplněno právem na zaopatření pro dítě a manžela zůstavitele. Dítě zůstavitele má do osmnácti let právo na jednorázovou částku určenou na péči a výchovu a do dvaceti jedna let na jednorázovou částku na zaopatření a vzdělání. Na tyto jednorázové částky nemá dítě nárok, pokud je tyto náklady povinen hradit dědic či manžel zůstavitele. Kromě toho obsahuje právní úprava ještě jednorázovou částku náhrady spravedlivé mzdy, na kterou mají právo děti či vnoučata zůstavitele v případě, že pracovali v domácnosti, profesní praxi nebo podniku zůstavitele, aniž by za svoji práci získali spravedlivou odměnu.⁴¹¹

---

⁴⁰⁷ PÉRÉS, Cécile. In: REID, Kenneth G. C.; WALL de, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard et al. *Comparative Succession Law Volume III, Mandatory Family Protection*. Opakovaná citace, s 89.

⁴⁰⁸ GRIMALDI, Michel. *Droit civil successions*. 8e éd. Paris: LexisNexis SA, 2020. Juris classeur, s. 174-183.

⁴⁰⁹ PÉRÉS, Cécile. In: REID, Kenneth G. C.; WALL de, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard et al. *Comparative Succession Law Volume III, Mandatory Family Protection*. Opakovaná citace, s 80.

⁴¹⁰ Čl. 4:64 nizozemského občanského zákoníku (Burgerlijk Wetboek)

⁴¹¹ KOLKMAN, Wilbert D. In: REID, Kenneth G. C.; WALL de, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard et al. *Comparative Succession Law Volume III, Mandatory Family Protection*. Opakovaná citace, s 329-335.

7.4 Slovenská právní úprava

Slovenská právní úprava dědického práva dosud vychází ze zákona č. 40/1964 Zb., občianský zákonník, který vzhledem ke společnému politickému a historickému vývoji platil i u nás. Právní úprava *neopomenuteľného dediče* obsažená v § 479 tohoto zákona je tak shodná s § 479 ObčZ 1964. Slovenské dědické právo na rozdíl od naší právní úpravy dosud setrvává na koncepci nepominuteľného dědice jako dědice zůstavitele.

Nepominuteľnými dědici jsou potomci zůstavitele. Nezletilým potomkům se musí dostat alespoň jejich dědický podíl ze zákona (*neopomenuteľná časť dedičstva*), zletilým potomkům pak alespoň tři čtvrtiny jejich zákonného dědického podílu. Pokud tomuto zůstavitelova závěť odporuje, je v této části neplatná, ledaže by byli potomci vydědění.⁴¹²

7.5 Polská právní úprava

Právo na povinný díl (*zachowek*) mají v polské právní úpravě potomci, manžel a rodiče zůstavitele, pokud by měli dědit podle zákonné dědické posloupnosti a zůstavitel je pořízením pro případ smrti opominul. Tyto osoby mohou po dědici, kterého zůstavitel povolal místo nich, požadovat zaplacení peněžité částky na úhradu svého povinného dílu.

Je-li nepominuteľný dědic nezletilý nebo trvale práce neschopný, má nárok na dvě třetiny hodnoty svého zákonného dědického podílu, v ostatních případech povinný díl činí jednu polovinu hodnoty zákonného dědického podílu.⁴¹³ Při stanovení dědického podílu, z něhož se vychází pro výpočet povinného dílu, se přihlíží i k dědicky nezpůsobilým dědicům a dědicům, kteří dědictví odmítli. Na rozdíl od naší právní úpravy se však nepřihlíží k dědicům, kteří se dědictví vzdali nebo kteří byli vydědění.

Vzhledem k významnému vlivu katolické církve klade polské dědické právo velký důraz na ochranu tradiční rodiny a svým pojetím ochrany nepominuteľného dědice je značně konzervativní.⁴¹⁴

---

⁴¹² § 479 zákona č. 40/1964 Zb., občianský zákonník.

⁴¹³ Čl. 991 a násl. polského občianského zákoníku (*Kodeks cywilny*).

⁴¹⁴ ZOLL, Fryderyk. In: REID, Kenneth G. C.; WALL de, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard et al. *Comparative Succession Law Volume III, Mandatory Family Protection*. Opakovaná citace, s 366-373.

7.6 Německá právní úprava

Úprava povinného dílu (*pflichtteil*) je v rámci německého práva obsažena v občanském zákoníku (*Bürgerliches Gesetzbuch*). Nepominutelný dědic má proti dědicům zůstavitele nárok na peněžité plnění rovnající se hodnotě jeho povinného dílu.

Nepominutelnými dědici jsou potomci, manžel, registrovaný partner a rodiče zůstavitele. Vzdálenější potomci nemají právo na povinný díl, pokud toto právo má jejich předek. Předci zůstavitele nemají nárok na povinný díl, pokud zůstavitel zanechal nějaké potomky. Nepominutelný dědic má nárok na jednu polovinu svého dědického podílu, který by mu náležel ze zákona.⁴¹⁵

7.7 Rakouská právní úprava

Rakouské dědické právo má s českým dědickým právem mnoho společného, protože se z velké části⁴¹⁶ opírá o OZO, který byl přijat v roce 1811 a do roku 1951 platil i na našem území. V Rakousku je OZO známý pod zkratkou ABGB (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch*) a během 212 let svojí účinnosti prošel řadou reforem. Rakouský občanský zákoník je zároveň inspiračním zdrojem našeho současného občanského zákoníku.

Nepominutelnými dědici zůstavitele jsou jeho potomci, manžel nebo registrovaný partner. Vzdálenější potomci mají podobně jako v naší právní úpravě právo na povinný díl jen za předpokladu, že ho současně nemá jejich předek. Povinný díl činí vždy výši jedné poloviny dědického podílu, který by nepominutelnému dědici náležel ze zákona. Nepominutelný dědic není dědicem zůstavitele, ale má právo pouze na výplatu povinného dílu v penězích. Povinný díl může být splněn i podílem na pozůstalosti nebo také darováním, a to jak *inter vivos*, tak *mortis causa*.

Povinný díl je možné snížit o polovinu, a to v případech, kdy nepominutelný dědic nebyl se zůstavitelem po delší dobu v blízkém rodinném kontaktu. Ustanovení nelze uplatnit, pokud ke kontaktu nedocházelo z důvodu na straně zůstavitele.⁴¹⁷

---

⁴¹⁵ ZIMMERMANN, Reinhard. In: REID, Kenneth G. C.; WALL de, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard et al. *Comparative Succession Law Volume III, Mandatory Family Protection*. Opakovaná citace, s 277-279.

⁴¹⁶ Zvláštním právním předpisem je upraveno dědění zemědělské usedlosti.

⁴¹⁷ § 776 rakouského občanského zákoníku (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch*).

Pozůstalý manžel má navíc právo doživotně bydlet v nemovitosti, ve které bydlel společně se zůstavitelem. Rakouská úprava povinného dílu je též doplněna právní úpravou na zaopatření.⁴¹⁸

7.8 Italská právní úprava

Mezi nepominutelné dědice v Itálii patří děti (případně jejich potomci), manžel a předci zůstavitele.⁴¹⁹ Tento okruh nepominutelných dědiců je v italském právu stanoven již od roku 1865, jedinou změnou, ke které od té doby došlo, je zrovnoprávnění postavení manžela a partnera zůstavitele stejného pohlaví. Nepominutelným dědicům je vyhrazena část pozůstalosti (*legittima*).

Pozůstalý manžel má nárok:

- na jednu třetinu pozůstalosti, pokud zůstavitel zanechal právě jedno dítě,
- na jednu čtvrtinu pozůstalosti, pokud zůstavitel měl dvě a více dětí,
- na jednu polovinu pozůstalosti, pokud zůstavitel děti neměl, a to bez ohledu na to, zda po sobě zanechal nějaké předky.

Kromě podílu na pozůstalosti, má manžel doživotní právo bydlet v nemovitosti, kterou se zůstavitelem užíval ke společnému bydlení a užívací právo k vybavení této nemovitosti. Velikost vyhrazené části pozůstalosti pro potomky závisí na jejich počtu a na skutečnosti, zda zůstavitel zemřel jako ženatý.⁴²⁰ Pokud zůstavitel nezanechal manžela a měl pouze jedno dítě, má toto dítě právo na jednu polovinu podílu na pozůstalosti. Pokud zůstavitel měl více než jedno dítě, rozdělí si mezi sebe tyto děti podíl na pozůstalosti o velikosti dvě třetiny. Pokud zůstavitel měl manžela, který ho přežil, snižuje se podíl dětí na pozůstalosti. Jedno dítě má pak nárok na podíl o velikosti jedné třetiny a dvě a více dětí si rozdělí podíl o velikosti jedné poloviny.

Pokud zůstavitel nezanechal potomky, mají právo na podíl z pozůstalosti jeho předci. Velikost podílu předků na pozůstalosti, se liší dle toho, zda zůstavitel zároveň zanechal manžela. Pokud zůstavitel manžela nezanechal, mají předci právo na jednu třetinu majetku z pozůstalosti, v opačném případě se jejich podíl snižuje na jednu čtvrtinu.

---

⁴¹⁸ WENDEHORST, Christiane. In: REID, Kenneth G. C.; WALL de, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard et al. *Comparative Succession Law Volume III, Mandatory Family Protection*. Opakovaná citace, s 242-247.

⁴¹⁹ Art 536 italského občanského zákoníku (*Codice civile*)

⁴²⁰ Portál evropské justice (oficiální internetová stránka Evropské unie). *Dědická řízení – Itálie*. [online]. [citováno 12. 12. 2023]. Dostupné z: <https://e-justice.europa.eu/166/CS/succession?ITALY&member=1>

Italská právní úprava nepominutelných dědiců je značně komplikovaná, přehledněji je ji možno promítnout do následující tabulky.

Nepominutelní dědici	Vyhrazená část	Disponibilní část
Manžel	1/2	1/2
Manžel a jedno dítě	1/3 manžel + 1/3 dítě	1/3
Manžel, dvě a více dětí	1/4 manžel + 1/2 děti	1/4
Manžel a předci	1/2 manžel + 1/4 předci	1/4
Jedno dítě	1/2	1/2
Dvě a více dětí	2/3	1/3
Předci	1/3	2/3

Nepominutelní dědici mají právo na podíl z pozůstalosti, nikoliv pouze jen na výplatu povinného dílu v penězích. Zvláštní pravidla se nicméně uplatní při děděni zemědělské usedlosti, kterou vždy zdědí ten, jehož zůstavitel určil pořízením pro případ smrti. Nepominutelným dědicům v tomto případě náleží náhrada v penězích. Italská právní úprava podobně jako ta francouzská nezná institut vydědění.

Přestože v Itálii během posledních let bylo předloženo několik návrhů na zjednodušení dědického práva, včetně návrhu na úplné zrušení ochrany nepominutelných dědicům, žádný z těchto návrhů nebyl přijat.⁴²¹

7.9 Norská právní úprava

Nepominutelnými dědici podle norské právní úpravy jsou potomci zůstavitele. Autonomie vůle zůstavitele je omezena povinným dílem (*pliktdelsarv*), který těmto potomkům náleží. Povinný díl tvoří dvě třetiny pozůstalosti, zůstavitel tedy může volně pořizovat pouze o jedné třetině svého majetku.⁴²²

Povinný díl každého nepominutelného dědice je limitován částkou odpovídající patnácti násobku základní částky národního pojištění (v roce 2023 tato částka představovala

⁴²¹ BRAUN, Alexandra. In: REID, Kenneth G. C.; WALL de, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard et al. *Comparative Succession Law Volume III, Mandatory Family Protection*. Opakovaná citace, s 112-134.

⁴²² SCHERPE, Jens M and EEG, Thomas. In: REID, Kenneth G. C.; WALL de, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard et al. *Comparative Succession Law Volume III, Mandatory Family Protection*. Opakovaná citace, s 578-579.

1 779 300 NOK tedy zhruba 4 000 000 Kč).⁴²³ V důsledku uplatnění tohoto limitu může zůstavitel volně pořizovat i o vyšší částí pozůstalosti, než je jedna třetina. Zakotvení tohoto limitu je v rámci evropských právních úprav poměrně neobvyklé. Nepominutelní dědicové mají právo na podíl na pozůstalosti, nicméně zůstavitel může v závěti nařídít, aby byl podíl nepominutelnému dědici vyplacen v penězích.⁴²⁴

Manžel nebo partner zůstavitele je chráněn minimálním podílem na dědictví, který tvoří jednu čtvrtinu pozůstalosti, pokud zůstavitel zanechal potomky, nebo jednu polovinu, pokud zůstavitel zemřel bezdětný, ale zanechal rodiče, sourozence anebo potomky sourozenců. Pokud zůstavitel tyto příbuzné osoby nemá, má pozůstalý manžel nárok na celou pozůstalost. Právo manžela lze částečně omezit závětí, za předpokladu, že je mu známo, že byla pořizena. Manžel má nicméně vždy nárok alespoň na čtyř násobek částky národního pojištění, pokud zůstavitel zanechal potomky nebo na šestinásobek částky národního pojištění, pokud zemřel bezdětný.⁴²⁵

7.10 Maďarská právní úprava

Podle maďarské právní úpravy může zůstavitel se svým majetkem prostřednictvím pořízení pro případ smrti volně nakládat.⁴²⁶ Nepominutelní dědici mají právo pouze na povinný díl (*kötelesrész*), který je koncipován jako nárok na finanční částku ve smyslu závazkového práva a podléhá obecné promlčecí lhůtě pěti let. Nepominutelní dědici nejsou dědici zůstavitele a nemají žádný nárok na věci z pozůstalosti.

Nárok na povinný díl mají zůstavitelovi potomci, manžel, registrovaný partner a rodiče, pokud by v případě, že by zůstavitel nepořídil pro případ smrti, dědili jako zákonní dědicové. Oprávněný z povinného dílu má nárok na jednu třetinu toho, co by obdržel jako zákonný dědic.⁴²⁷ Povinný díl potomků může být omezen užívacím právem manžela nebo registrovaného partnera k nemovitosti, která sloužila jako bydliště manželů.⁴²⁸

---

⁴²³ *Pliktdelsarv: Dette er reglene* [online]. [citováno 16. 1. 2024]. Dostupné z: <https://www.familierettsadvokater.no/arv/pliktdelsarv/>

⁴²⁴ Norská vládní bezpečnostní a servisní organizace. *Arv* [online]. [citováno 17. 1. 2024]. Dostupné z: <https://www.regjeringen.no/no/tema/lov-og-rett/innsikt/arv/id2006122/>

⁴²⁵ SCHERPE, Jens M and EEG, Thomas. In: REID, Kenneth G. C.; WALL de, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard et al. *Comparative Succession Law Volume III, Mandatory Family Protection*. Opakovaná citace, s 578-587.

⁴²⁶ Portál evropské justice (oficiální internetová stránka Evropské unie). *Dědická řízení – Maďarsko*. [online]. [citováno 12. 12. 2023]. Dostupné z: <https://e-justice.europa.eu/166/CS/succession?HUNGARY&member=1>

⁴²⁷ § 7:75, §7:82 maďarského občanského zákoníku (*Polgári törvénykönyv*).

⁴²⁸ VÉKÁS, Lajos. In: REID, Kenneth G. C.; WALL de, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard et al. *Comparative Succession Law Volume III, Mandatory Family Protection*. Opakovaná citace, s 351-352, 359.

7.11 Právní úprava nepominutelných dědiců na úrovni Evropské unie

Úprava dědictvého práva na úrovni Evropské unie je obsažena v nařízení o dědictví. Vzhledem k tomu, že je v rámci Evropské unie zaručen volný pohyb osob a jednotlivé evropské úpravy poskytují nepominutelným dědicům různou míru ochrany, má toto nařízení občanům umožnit předem uspořádat jejich dědictví pomocí volby rozhodného práva.⁴²⁹

Orgánem, který je příslušný rozhodovat o dědictví jako celku, je soud členského státu, ve kterém měl zůstavitel k datu úmrtí obvyklý pobyt. Stejně kritérium se uplatní i při stanovení rozhodného práva,⁴³⁰ přičemž toho právo dopadá podle čl. 23 odst. 2 písm. h) Nařízení o dědictví i na: *„část pozůstalosti, s níž je možno nakládat, povinné podíly a jiná omezení nakládat s majetkem po smrti, jakož i případné nároky, jež osoby zůstaviteli blízké mohou mít vůči pozůstalosti či vůči dědicům.“*

Rozhodné právo, jímž se jeho dědictví bude řídit, si zároveň každý může zvolit, a to z právních úprav států, jejichž je v době uskutečnění této volby nebo k datu úmrtí státním příslušníkem. Volbu rozhodného práva je třeba učinit ve formě pořízení pro případ smrti. Volba práva je omezena podle státní příslušnosti z důvodu, aby byla zajištěna vazba mezi zůstavitelem a zvoleným právem a nedocházelo k účelové volbě práva s cílem zkrátit právo na povinný díl.⁴³¹

Vzhledem ke svobodě pohybu a pobytu osob, jako základnímu aspektu občanství Evropské unie,⁴³² lze do budoucna očekávat, že notáři či jiné příslušné orgány budou muset v pozůstalostních řízeních stále častěji postupovat podle právního řádu jiného členského státu.

V této souvislosti je nasnadě otázka, jak postupovat v případě, že by podle rozhodného práva na rozdíl od našeho právního řádu nebyl potomek zůstavitele vůbec nepominutelným dědicem, neměl by nárok na povinný díl či by mu náležel povinný díl menší. Nařízení o dědictví obsahuje v čl. 35 možnost odmítnout použití určitého ustanovení cizího práva v případě, že je zjevně neslučitelné s veřejným pořádkem státu, který je příslušný rozhodovat o dědictví. Není zcela jasné, zda je zkrácení či úplné vyloučení potomka z majetkového prospěchu z pozůstalosti ve zjevném rozporu s veřejným pořádkem. Vzhledem k naší platné právní úpravě se osobně domnívám, že ano.

---

⁴²⁹ Bod 38 preambule Nařízení o dědictví.

⁴³⁰ Čl. 4 a 21 odst. Nařízení o dědictví.

⁴³¹ Bod 38 preambule a čl. 22 odst. 1 a 2 Nařízení o dědictví.

⁴³² Evropský Parlament. *Volný pohyb osob* [online]. [citováno 20. 1. 2024]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/147/volny-pohyb-osob>

Zajímavé řešení zvolila francouzská právní úprava, která v čl. 913 občanského zákoníku (*Code Civil*) přímo stanovuje, že pokud byl zůstavitel nebo některý z jeho potomků státním příslušníkem členského státu Evropské unie nebo v takovém státě měl obvyklý pobyt a tento stát nemá mechanismus povinného dílu, který by chránil děti zůstavitele, má toto dítě právo na kompenzaci z majetku nacházejícího se ve Francii až do výše svého povinného dílu, tak aby byla obnovena jeho vyhrazená práva.⁴³³

---

⁴³³ Article 913 de Code civil

Závěr

Vymezení právního postavení nepominutelného dědice představuje kompromis mezi zásadou autonomie vůle zůstavitele a zásadou zachování hodnot. Řešení střetu těchto dvou zásad patří do působnosti zákonodárce, který by se měl snažit v kontextu sociálních a hospodářských změn ve společnosti tyto dvě zásady v rámci právního řádu vhodně vyvážit.

Od účinnosti současné právní úpravy nepominutelných dědiců uběhlo letos deset let. Praxe přinesla celou řadu výkladových a praktických problémů. Na některé sporné otázky již poskytla odpovědi judikatura, jiné na svoje řešení teprve čekají. Deset let zároveň představuje dostatečně dlouhé časové období, aby bylo možné zhodnotit, zda právní úprava nepominutelných dědiců plní svůj účel.

Nepominutelnými dědici zůstavitele jsou podle naší právní úpravy děti zůstavitele a pro případ, že tyto děti z nějakého důvodu nedědí, pak jejich potomci. Zletilému nepominutelnému dědici náleží z pozůstalosti povinný díl alespoň ve výši jedné čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu, nezletilému nepominutelnému dědici pak povinný díl alespoň ve výši tří čtvrtin jeho zákonného dědického podílu. Ve srovnání s právními úpravami jiných evropských států, které jsem pro tuto práci vybrala, je zletilému nepominutelnému dědici českou právní úpravou garantován povinný díl v nízké výši. Obvyklé není ani rozlišování výše povinného dílu podle věku potomků. Kromě české právní úpravy toto rozlišení upravuje ještě slovenská a polská právní úprava. Většina vybraných evropských právních řádů pak považuje za nepominutelného dědice kromě potomků též manžela či partnera zůstavitele.

Návrhy na rozšíření okruhu nepominutelných dědiců o manžela zůstavitele zaznívají i mezi českou odbornou veřejností. Osobně mám za to, že okruh nepominutelných dědiců je v naší právní úpravě vymezen dostatečně a že právní ochranu pozůstalého manžela či partnera by šlo lépe zajistit rozšířením práva na zaopatření.

V odborné literatuře se setkáme také s úvahami, zda je zletilost vhodným kritériem pro stanovení výše povinného dílu. Jako alternativa je navrhována plná svéprávnost nebo schopnost potomka se samostatně živit. Zjišťovat, zda je potomek schopný se samostatně živit, by však v pozůstalostním řízení bylo obtížné. Vhodnost použití kritéria svéprávnosti by se stejně jako u kritéria zletilosti lišila dle konkrétní situace. Při hledání vhodného kritéria pro stanovení výše povinného dílu je nutné vzít v úvahu i právní jistotu pořizovatele právního jednání pro případ smrti, proto považuji zletilost za nejlepší možné kritérium pro stanovení výše povinného dílu.

Nepominutelný dědic podle současné právní úpravy není dědicem zůstavitele a má právo pouze na peněžní částku rovnající se hodnotě jeho povinného dílu. Hlavním účelem této změny oproti předchozí právní úpravě bylo zabránit vytváření nefunkčních spoluvlastnictví mezi dědici a nepominutelným dědicem. Označení nepominutelný dědic je tudíž do jisté míry matoucí, zejména pak pro laickou veřejnost.

Započtení na povinný díl systematicky patří k ochraně nepominutelných dědiců. Hlavním cílem tohoto institutu v naší právní úpravě je zohlednit plnění, které nepominutelný dědic od zůstavitele obdržel za života i po jeho smrti, a snížit o toto plnění jeho povinný díl. Započtení na povinný díl tak chrání spíše autonomii vůle zůstavitele než nepominutelné dědice.

Úprava započtení na povinný díl i po deseti letech přináší řadu výkladových a praktických problémů. Nejasné je zejména, co je možné podřadit pod plnění, která nepominutelný dědic nabyt z pozůstalosti jiným opatřením zůstavitele. Osobně se domnívám, že pod jiná opatření zůstavitele lze podřadit i darování pro případ smrti, životní pojištění, doplňkové penzijní spoření nebo ustanovení nepominutelného dědice následným dědicem. Konečnou odpověď nicméně přinese až judikatura. V praxi též činí potíže, zda určité plnění podřadit pod plnění, které nepominutelný dědic bezplatně obdržel od zůstavitele v posledních třech letech, nebo pod plnění určené na úlevu v nákladech nebo úhradu dluhů. Zařazení má velký vliv na délku doby, ve které lze toto plnění bez příkázání zůstavitele započíst. Je otázkou, zda je samostatná úprava obsažená v § 1661 OZ potřebná a nebylo by ji vhodnější sloučit s § 1660 odst. 2 OZ.

Právní úpravě započtení lze vytknout nedůsledné použití terminologie, spočívající zejména v použití pojmů potomek a nepominutelný dědic, což způsobuje výkladové problémy, a to i u odborné veřejnosti.

Jako největší nedostatek právní úpravy započtení vnímám, že nebyl zakotven jakýkoliv mechanismus, který by nepominutelným dědicům umožnil vrácení daru do majetkové podstaty pozůstalosti z důvodu ochrany před krácením jejich povinného dílu. Absence tohoto institutu je v rámci evropských právních řádů ojedinělá. Řada autorů poukazuje na skutečnost, že bez právní úpravy vrácení daru do majetkové podstaty nelze zajistit účinnou ochranu práv nepominutelných dědiců. S tímto názorem se ztotožňuji. Mám za to, že by bylo účelné do českého právního řádu zakotvit určitou formu vrácení daru do majetkové podstaty pozůstalosti, čímž by došlo k posílení ochrany práv nepominutelných dědiců a k zamezení účelového nakládání s majetkem zůstavitele *inter vivos* ve snaze snížit povinný díl některého z potomků. Tento mechanismus však musí být vyvážený a nesmí na úkor ochrany nepominutelných dědiců nad míru nezbytně nutnou narušovat právní jistotu obdarovaných.

Postavení nepominutelného dědice v pozůstalostním řízení do značné míry ovlivňuje, zda mu byl povinný díl zůstaven v podobě dědického podílu nebo odkazu, či zda byl pořízením pro případ smrti zcela nebo částečně opominut nebo dokonce v důsledku vydědění z práva na povinný díl zcela vyloučen.

Postavení nepominutelných dědiců ovlivňuje i praxe notářů, která je v některých otázkách značně rozkolísaná. Odlišný postup se týká především předkládání právního jednání pro případ smrti nepominutelnému dědici k vyjádření a poučování o právu na povinný díl. Přestože povinnost zasílat nepominutelnému dědici právní jednání pro případ smrti není v platné právní úpravě výslovně zakotvena, mám za to, že by tak pozůstalostní soud měl učinit na základě povinnosti provést všechny úkony pro zjištění dědiců a dalších osob, o jejichž práva v řízení jde. Ohledně poučování o právu na povinný díl dospívám k názoru, že je na nepominutelném dědici, aby svoje práva v pozůstalostním řízení aktivně uplatnil. Poučováním ze strany soudu by mohlo dojít k nepřijatelnému porušení zásady rovnosti účastníků. Považovala bych však za vhodné poučovací povinnost ohledně práva na povinný díl do právní úpravy zakotvit. Přispělo by to k ochranně nepominutelných dědiců a zároveň posílilo právní jistotu dědiců zůstavitele.

Během deseti let se již řada sporných otázek stačila dostat až k Nejvyššímu soudu, značný vliv na postavení nepominutelného dědice v pozůstalostním řízení má tak i judikatura. Největších změn doznalo postavení vyděděného nepominutelného dědice, který popírá pouze důvody vydědění. Nejvyšší soud dovodil, že v takovém případě nelze postupovat jako při sporu o dědické právo a dokud není ve sporném řízení rozhodnuto o neplatnosti vydědění, nelze s nepominutelným dědicem jednat jako s účastníkem pozůstalostního řízení. V návaznosti na toto rozhodnutí by měl pozůstalostní soud ukončit nepominutelnému dědici, jenž popírá pouze důvody vydědění, účast v pozůstalostním řízení s odůvodněním, že je třeba, aby se nepominutelný dědic domáhal svých práv v řízení sporném. Přestože lze z pohledu notářské praxe rozhodnutí Nejvyššího soudu přivítat, bude určitou dobu trvat, než se prohloubí právní povědomí širší veřejnosti o skutečnosti, že se neplatně vydědění nepominutelní dědici mohou úspěšně svých práv domoci i v řízení sporném.

V práci jsem se zabývala také závěrou pozůstalosti a soupisem pozůstalosti jakožto dvěma instituty, které by měly sloužit k ochraně nepominutelných dědiců. V obou případech se domnívám, že právní úprava ve vztahu k nepominutelným dědicům neplní svůj účel a spíše, než k jejich ochraně přispívá k prodlužování a ztěžování průběhu pozůstalostního řízení. U závěry pozůstalosti bych navrhovala ponechat její provedení na úvaze pozůstalostního soudu, pokud se dle okolností případu jeví k ochraně práv nepominutelného dědice jako důvodná.

Soupis pozůstalosti je poměrně složitý a organizačně náročný procesní úkon, který bývá v praxi téměř vždy nahrazován společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku. Většina majetku zůstavitele je pozůstalostním soudem zjištěna lustrací v katastru nemovitostí a na základě dotazů na banky, stavební spořitelny, odbor evidence vozidel atd. Provedením soupisu je pak mezi majetek doplněno zejména vybavení nemovitosti a osobní věci a šatstvo zůstavitele, jejichž hodnota bývá minimální. Ani soupisem na místě samém není možné zajistit, že budou řádně sepsány všechny věci, které se na daném místě nacházely k datu úmrtí zůstavitele. Nařizovat soupis pozůstalosti vždy, pokud je to potřebné pro výpočet povinného dílu, považují pro ochranu práv nepominutelných dědiců za bezúčelné.

K vypořádání práva na povinný díl může kromě pozůstalostního řízení dojít i žalobou v řízení sporném nebo mimo jakékoliv řízení dohodou mezi nepominutelným dědicem a dědici zůstavitele. Vlivem judikatury Nejvyššího soudu postupně nastává změna ve vnímání postavení opominutého nebo vyděděného nepominutelného dědice. Sporný soud se na základě žaloby o zaplacení povinného dílu může v rámci stanovení výše povinného dílu zabývat i otázkou obvyklé ceny majetku spadajícího do pozůstalosti, dalším majetkem, který po ukončení pozůstalostního řízení vyšel najevo, či majetkem k němuž se z důvodu spornosti nepřihlíželo, včetně úvah o zápočtu a důvodnosti vydědění. Nepominutelný dědic tak může úspěšně uplatňovat svoje práva ve sporném řízení téměř nezávisle na řízení pozůstalostním. V důsledku těchto změn dochází k určitému odsunu některých otázek, které byly ještě do nedávna řešeny výlučně v pozůstalostním řízení, do řízení sporného. Již není nutné, aby nepominutelný dědic s podáním žaloby čekal na skončení pozůstalostního řízení. Podání žaloby před nabytím právní moci rozhodnutí o dědictví nicméně přináší řadu praktických problémů, týkajících se zejména určení okruhu žalovaných a vymezení žalobního petitu. Mezi širokou veřejností je dosud hluboce zakořeněno mínění, že právo na povinný díl se vypořádává zásadně v rámci pozůstalostního řízení. Do budoucna lze však očekávat, že bude k vypořádání práva na povinný díl v řízení sporném nebo dohodou s dědici docházet mnohem častěji.

Česká právní úprava se vyznačuje vysokou mírou ochrany autonomie vůle zůstavitele a slabou ochranou nepominutelných dědiců. Zůstavitel může se svým majetkem za svého života libovolně nakládat. Absence jakéhokoliv mechanismu, který by umožňoval vrátit plnění učiněná zůstavitelem *inter vivos* do majetkové podstaty pozůstalosti, činí právní úpravu značně nevyváženou. Zůstavitel může ochranu nepominutelných dědiců obejít prostřednictvím darovací smlouvy či smlouvy o manželském majetkovém režimu, což nepovažují za vhodné, a to i s ohledem na ochranu samotného zůstavitele. Mezi platnou právní úpravou a očekáváním

nepominutelných dědiců ohledně ochrany, která by jim měla být zajištěna, tak vzniká značný rozpor.

Novelizace právní úpravy nepominutelných dědiců spočívající zejména v zakotvení mechanismu, který by umožňoval vrátit do majetkové podstaty pozůstalosti plnění, učiněná zůstavitelem za jeho života, by byla nanejvýš vhodná. Tento institut považuji pro efektivní ochranu nepominutelných dědiců za kruciólní. Nevydá-li se české právo touto cestou, je na zvážení, zda ochranu nepominutelných dědiců ještě více neoslabit či zcela nezrušit. Není však zcela jasné, zda by v takovém případě Ústavní soud nedovodil, že se jedná o postup v rozporu s čl. 11 odst. 1 Listiny.

Seznam použitých zkratek

ABGB	rakouský občanský zákoník (<i>Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch</i>)
BGB	německý občanský zákoník (<i>Bürgerliches Gesetzbuch</i>)
ČR	Česká republika
ČSSR	Československá socialistická republika
EU	Evropská unie
ObčZ 1964	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
ObčZ 1950	zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OZO	zákon č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský
ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Seznam použitých zdrojů

Literatura

Česká

- DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří; ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, ISBN 978-80-7478-935-9.
- DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, ISBN 978-80-7552-187-3.
- DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří; ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, ISBN 978-80-7478-939-7.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2.
- FIALA Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, ISBN 978-80-7400-869-6.
- GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 8. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, ISBN 978-80-7380-838-9.
- HARTMANN, Antonín; ROUČEK, František a SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3, (§§ 531 až 858)*. Praha: Linhart, 1936.
- HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-287-8.
- CHALUPA, Ivan; REITERMAN, David a MUZIKÁŘ, Martin. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. Praha: C.H. Beck, 2018, ISBN 978-80-7400-684-5.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, ISBN 978-80-7400-795-8.
- LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, ISBN 978-80-7400-852-8.
- MACKOVÁ, Alena; MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-122-9.

- PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7.
- SKŘEJPEK, Michal. *Latinsko-český slovníček římského práva*. 3. rozšířené a doplněné vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2022, ISBN 978-80-7380-898-3.
- SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. 1. vyd. Praha: Československý kompas, 1946, str. 9.
- SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, ISBN 978-80-7400-913-6.
- SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-266-3.
- SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr; LEVÝ, Jiří; ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Občanský soudní řád*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, ISBN 978-80-7400-673-9.
- SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr; LEVÝ, Jiří; DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, ISBN 978-80-7400-828-3.
- SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; VLÁČIL, David; LEVÝ, Jiří; HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, ISBN 978-80-7400-788-0.
- ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, ISBN 978-80-7502-601-9.
- ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, ISBN 978-80-7502-345-2.
- ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, ISBN 978-80-7598-412-8.
- ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-7478-457-6.
- ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník I, II*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1472.
- TALANDA, Adam. *Problematika reprezentace v dědickém právu*. V Praze: C.H. Beck, 2021, ISBN 978-80-7400-817-7.
- WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2019, ISBN 978-80-87284-75-9.

Zahraniční

- GRIMALDI, Michel. *Droit civil successions*. 8e éd. Paris: LexisNexis SA, 2020. Juris classeur, ISBN 978-2-7110-3425-3.

- REID, Kenneth G. C.; WALL de, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard et al. *Comparative Succession Law Volume III, Mandatory Family Protection*. New York: Oxford University Press, 2020, ISBN 978-0-19-885039-7.

Sbírky rozhodnutí

- Sbírka rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky z let 1919–1948

Odborné články

- BEZOUŠKA, Petr. *Civilněprávní otázky testovací svobody*. Právník [online]. 2014, roč. 153, č. 10, str. 816 an. Dostupné z https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2014/10/2.Bezouska_10_2014.pdf [citováno 30. 3. 2024].
- BREJLOVÁ, Kateřina. *Dědický seminář v Kroměříži 2023*. Ad Notam, 2023, roč. 29, č. 2, str. 44 an.
- BREJLOVÁ, Kateřina. *Poučovací povinnost soudu ve vztahu k nepominutelným dědicům a hmotněprávní námitky účastníků v řízení o pozůstalosti*. Ad Notam, 2022, roč. 28, č. 1, str. 3 an.
- DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Zohlednění bezúplatných plnění od zůstavitele v dědickém právu*. Ad Notam, 2022, roč. 28, č. 4, str. 12 an.
- DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Započtení na povinný díl podle § 1661 o.z.* Ad Notam, 2022, roč. 28, č. 2, str. 11 an.
- DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Povaha, splatnost a promlčení práva na výplatu povinného dílu v penězích*. Ad Notam, 2021, roč. 27, č. 4, str. 10 an.
- DRACHOVSKÝ, Ondřej. *Kolik činí povinný díl nezletilého potomka příbuzného se zůstavitelem ve druhém a vyšším stupni?* Ad Notam, 2021, roč. 27, č. 2, str. 7 an.
- DRÁPAL, Ljubomír a ŠEŠINA, Martin. *Povinný díl a jeho vypořádání*. Ad Notam, 2016, roč. 22, č. 6, str. 15 an.
- FRINTA, Ondřej. *Odkaz jako jeden z projevů autonomie vůle v dědickém právu*. Právník [online]. 2019, roč. 158, č. 4, str. 370 an. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2019/4/2.Frinta_370-389_4_2019.pdf [citováno 30. 3. 2024].
- HOLÍKOVÁ, Lenka. *Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu*. Ad Notam. 2017, roč. 23, č. 2, str. 7 an.
- HORÁK, Ondřej. *Problematika reprezentace a nepominutelní dědicové*. Ad Notam, 2023, roč. 29, č. 3, str. 18 an.

- HORÁK, Ondřej. *K odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu*. Ad Notam. 2017, roč. 23, č. 4, str. 23 an.
- HORÁK, Ondřej. *Zamyšlení nad autonomií vůle a povinným dílem v novém občanském zákoníku*. Časopis Všeprd. [online] [citováno 10.12.2023]. Dostupné z: <https://www.vseprd.cz/casopis/kategorie-obcanske-pravo-hmotne?search=hor%C3%A1k>
- HORÁK, Ondřej. *Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku*. Právní rozhledy. Praha: C.H. Beck, roč. 22 (2014), č. 11, str. 381 an.
- KLEIN, Šimon. *Náhrada nákladů v řízení o pozůstalosti*. Ad Notam, 2015, roč. 21, č. 2, str. 5 an.
- MUZIKÁŘ, Martin. *Rozhodnutí NS 24 Cdo 2592/2021 aneb k významu veřejné listiny*. Ad Notam, 2022, roč. 28, č. 2, str. 2 an.
- MUZIKÁŘ, Martin. *Darování pro případ smrti a jeho osud po smrti dárce*. Ad Notam, 2017, roč. 23, č. 4, str. 17 an.
- PLAŠIL, Filip. *Zkrácení práva na povinný díl. Úvaha nad § 1644 a 1517 OZ*. Ad Notam, 2020, roč. 26, č. 2, str. 3 an.
- PLAŠIL, Filip. *Poznámky k článku „Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu“*. Ad Notam. 2017, roč. 23, č. 3, s. 18 an.
- RONOVSKÁ, Kateřina a PIHERA, Vlastimil. *(Ne)pominutelný dědic. Kontroverze, rizika a možnosti změn*. Právní rozhledy. Praha: C.H. Beck, roč. 27 (2019), č. 15-16, str. 520 an.
- ŠEŠINA, Martin. *Dědický podíl*. Ad Notam, 2016, roč. 22, č. 4, str. 3 an.
- TALANDA, Adam. *Právo reprezentace při odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu*. Právník [online]. 2019, roč. 158, č. 4, str. 406 an. Dostupné z https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2019/4/4.Talanda_406-428_4_2019.pdf [citováno 1.4.2024].
- TALANDA, Adam. *Darování pro případ smrti – trojský kůň dědického práva*. Právní rozhledy. Praha: C.H. Beck, roč. 23 (2015), č. 13-14, str. 474 an.
- TALANDOVÁ, Iveta. *Několik úvah nad nepominutelným dědicem*. Soukromé právo, 2019, č. 11, str. 26.
- TALANDA, Adam a PLAŠIL, Filip. *Postavení nepominutelného dědice v aktuální rozhodovací praxi soudů*. Ad Notam, 2021, roč. 27, č. 2, str. 3 an.
- TALANDA, Adam; TALANDOVÁ, Iveta a PLAŠIL, Filip. *Postavení nepominutelného dědice*. Ad Notam, 2019, roč. 25, č. 1, str. 27 an.

Legislativa (ve znění pozdějších předpisů k 10. 4. 2024)

Česká

- ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník
- zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění
- zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- zákon České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti
- zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů
- vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif)
- vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937

Evropské právo

- nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení

Zahraniční

- anglický zákon o dědictví (opatření pro rodinu a závislé osoby) z roku 1975 [*Inheritance (Provision for Family and Dependents) Act 1975*]
- francouzský občanský zákoník (*Code civil*)
- italský občanský zákoník (*Codice civile*)
- maďarský občanský zákoník (*Polgári törvénykönyv*)
- německý základní zákon (*Grundgesetz*)
- německý občanský zákoník (*Bürgerliches Gesetzbuch*)
- nizozemský občanský zákoník (*Burgerlijk Wetboek*)
- polský občanský zákoník (*Kodeks cywilny*)
- rakouský občanský zákoník (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch*)
- slovenský občanský zákoník (*zákon č. 40/1964 Zb., občianský zákonník*)

Judikatura

Česká

- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10. 8. 2017, sp. zn. I. ÚS 615/17
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22. 9. 2015, sp. zn. I. ÚS 4004/14
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 3. 3. 2011, sp. zn. II. ÚS 470/11
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 4. 2010, sp. zn. II. ÚS 2087/08
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 5. 3. 1998, sp. zn. III. ÚS 480/97
- Stanovisko pléna Ústavního soudu ČR ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. Pl.ÚS-st. 1/96
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 10. 2. 1997, sp. zn. IV. ÚS 227/96

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 1. 2024, sp. zn. 24 Cdo 2454/2023
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 11. 2023, sp. zn. 24 Cdo 2330/2023
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 9. 2023, sp. zn. 24 Cdo 2823/2023
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 6. 2023, sp. zn. 24 Cdo 2012/2022
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 5. 2023, sp. zn. 21 Cdo 3503/2022
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 1. 2023, sp. zn. 24 Cdo 2680/2022
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 10. 2022 sp. zn. 24 Cdo 1037/2022
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 2. 2022, sp. zn. 24 Cdo 2592/2021
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 1. 2021, sp. zn. 24 Cdo 2236/2020
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 1. 2020, sp. zn. 24 Cdo 222/2019
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 9. 2019, sp. zn. 24 Cdo 1777/2019
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 8. 2019, sp. zn. 24 Cdo 4260/2018
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 11. 2018, sp. zn. 29 Cdo 5943/2016
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 8. 2018, sp. zn. 28 Cdo 2680/2018
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 11. 2018, sp. zn. 29 Cdo 5943/2016
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 7. 2018 sp. zn. 21 Cdo 4392/2017
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 7. 2016, sp. zn. 21 Cdo 4079/2015
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 4. 2015, sp. zn. 21 Cdo 2860/2013
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 3. 2015, sp. zn. 21 Cdo 1939/2013
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, ze dne 26. 8. 2014, sp. zn. 21 Cdo 1163/2013
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 11. 2012, sp. zn. 22 Cdo 1096/2011
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 10. 2012, sp. zn. 21 Cdo 3977/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 8. 2011, sp. zn. 21 Cdo 2992/2009
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 2. 2009, sp. zn. 21 Cdo 4159/2007

- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 2. 2008, sp. zn. 24 Co 421/2007
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 6. 2003, sp. zn. 30 Cdo 889/2002
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 28. 2. 1969, sp. zn. 4 Cz 121/68

- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 25. 9. 2020, sp. zn. 29 Co 286/2020
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. 24 Co 92/2017
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. 12. 1997, sp. zn. 24 Co 315/97
- Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 22. 5. 1995 sp. zn. 18 Co 411/94

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 27. 6. 1944, sp. zn. Rv II 488/43
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 11. 10. 1929, sp. zn. R II 251/29
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 6. 5. 1919, sp. zn. Rv I 221/19

Zahraniční

- Rozhodnutí Německého spolkového ústavního soudu ze dne 19. 4. 2005 sp. zn. 1 BvR 1644/00 a sp. zn. BvR 188/03

Internetové zdroje

České

- Portál Justice.cz *Návrh na zahájení řízení o určení výživného* [online] [citováno 10. 12. 2023]. Dostupné z: <https://vyzivne.justice.cz/navrh-na-urceni-vyzivneho/>
- Český statistický úřad. *Za posledních dvanáct let se nákupní cena bytů a domů více než zdvojnásobila* [online] [citováno 1. 1. 2024]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/za-poslednich-dvanact-let-se-nakupni-cena-bytu-a-domu-vice-nez-zdvojnásobila>
- *Návrh občanského zákoníku a důvodové zprávy z roku 2005* [online] [citováno 30. 12. 2023]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/home/zakony-a-stanoviska/legislativni-proces>
- Portál evropské justice (oficiální internetová stránka Evropské unie). *Dědická řízení – Belgie*. [online]. [citováno 12. 12. 2023]. Dostupné z: <https://e-justice.europa.eu/166/CS/succession?BELGIUM&member=1#tocHeader2>

- Portál evropské justice (oficiální internetová stránka Evropské unie). *Dědická řízení – Itálie*. [online]. [citováno 12. 12. 2023]. Dostupné z: <https://e-justice.europa.eu/166/CS/succession?ITALY&member=1>
- Portál evropské justice (oficiální internetová stránka Evropské unie). *Dědická řízení – Maďarsko*. [online]. [citováno 12. 12. 2023]. Dostupné z: <https://e-justice.europa.eu/166/CS/succession?HUNGARY&member=1>
- Evropský Parlament. *Volný pohyb osob* [online]. [citováno 20. 1. 2024]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/147/volny-pohyb-osob>

Zahraniční

- Komparativní studie britského ministerstva spravedlnosti [online] [citováno 10. 12. 2023]. Dostupné z: https://www.biicl.org/files/4682_ec-succession-wills%5b1%5d.pdf
- Service-Public. Fr – *La Justice en France* [online] [citováno 10. 12. 2023]. Dostupné z: https://www.cours-appel.justice.fr/sites/default/files/2020-06/plaquette_organisation_justice%20en%20France.fr_.pdf4
- Service-Public. Fr – *Peut-on déshériter ses enfants?* [online] [citováno 1. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F606>
- Královská federace belgických notářů. *Certains héritiers ont une part minimale d'héritage réservée par la loi*. [online]. [citováno 10. 1. 2024]. Dostupné z: <https://www.notaire.be/heritage/part-reservataire#>
- *Pliktdelsarv: Dette er reglene* [online]. [citováno 16. 1. 2024]. Dostupné z: <https://www.familierettsadvokater.no/arv/pliktdelsarv/>
- Norská vládní bezpečnostní a servisní organizace. *Arv* [online]. [citováno 17. 1. 2024]. Dostupné z: <https://www.regjeringen.no/no/tema/lov-og-rett/innsikt/arv/id2006122/>

Právní postavení nepominutelného dědice

Abstrakt

Tato rigorózní práce se zabývá právním postavením nepominutelného dědice. Jedná se o stěžejní oblast dědického práva, která se dotýká široké veřejnosti. Nepominutelným dědicům je i proti vůli zůstavitele garantována zvláštní ochrana, která spočívá zejména v právu na majetkový prospěch z pozůstalosti. Vymezení právního postavení nepominutelného dědice představuje určitý kompromis mezi zásadou zachování hodnot a zásadou autonomie vůle zůstavitele.

Cílem práce je poskytnout ucelený pohled na právní postavení nepominutelného dědice se zaměřením na některé sporné otázky a praktické problémy. Práce se snaží propojovat popis právní úpravy s příklady z praxe a reflektovat změny, které postupně do právního postavení nepominutelných dědiců přináší judikatura a odborná literatura. V rámci práce je pozornost věnována zejména právní úpravě povinného dílu, započtení a postavení nepominutelného dědice v řízení o pozůstalosti.

Rigorózní práce je systematicky členěna do sedmi kapitol, které jsou pro přehlednost rozděleny do podkapitol. První kapitola rozebírá základní zásady ve vztahu k nepominutelnému dědici. Druhá kapitola obsahuje výklad základních institutů dědického práva vztahujících se k nepominutelnému dědici. Třetí kapitola se věnuje povinnému dílu, podrobně zkoumá velikost povinného dílu a zabývá se související problematikou. Čtvrtá kapitola pojednává o započtení a rozebírá tradiční institut ochrany nepominutelných dědiců, kterým je vrácení daru do majetkové podstaty pozůstalosti. Pátá kapitola zkoumá postavení nepominutelného dědice jako účastníka pozůstalostního řízení. Šestá kapitola se věnuje uplatňování práva na povinný díl a jeho vypořádání mimo řízení o pozůstalosti. Sedmá kapitola srovnává okruh nepominutelných dědiců a výši povinného dílu v právních úpravách vybraných evropských zemí. V závěru práce je problematika shrnuta a jsou navrženy některé změny *de lege ferenda*.

Klíčová slova

* * *

nepominutelný dědic, povinný díl, řízení o pozůstalosti

Legal position of the forced heir

Abstract

This rigorous thesis discusses the legal position of the forced heir. This is one of the major topics in the law of succession and it affects wider public. Forced heirs are guaranteed to receive special protection consisting mainly of property inheritance benefits, even against the will of a testator. Defining the legal position of the forced heir represents a certain compromise between the principles of mandatory family protection and the autonomy of the testator's will.

The goal of this thesis is to provide a comprehensive overview of the position of the forced heir, focusing on certain disputable topics and practical applications. The thesis aims to link legislation with practical examples and to describe changes that are being introduced to the legal status of forced heirs by the practise of courts and by professional literature. Special attention is given to the compulsory portion, collation and the forced heir's position in the inheritance proceedings.

The rigorous thesis consists of seven chapters, each of them divided into subchapters for clarity. The first chapter discusses the basic principles related to forced heirs. The second chapter consists of the basic institutes of the law of succession in relation to forced heirs. The third chapter provides an in-depth analysis of the compulsory portion and related topics. The fourth chapter discusses collation and the traditional institute of forced heir protection which is known as the claw-back mechanism. The fifth chapter analyses the position of the forced heir in inheritance proceedings. The sixth chapter considers the options available to forced heirs to claim their compulsory portion outside of the inheritance proceedings. The seventh chapter compares the designation of forced heirs and the size of their compulsory portion in several selected European countries. The conclusion of this thesis contains a summary of the whole issue, as well as some suggestions for modifications of *de lege ferenda*.

Key words

* * *

forced heir, compulsory portion, inheritance proceedings